

Totalkalkylen for jordbruket

Jordbrukets totalregnskap 2015 og 2016
Budsjett 2017

AVGITT AUGUST 2017

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

Totalkalkylen for jordbruket

Jordbrukets totalregnskap 2015 og 2016
Budsjett 2017

AVGITT
AUGUST 2017

Forord

Årets totalkalkyle for jordbruket omfatter beregninger for revidert regnskap 2015, foreløpig regnskap 2016 og budsjett for 2017. I tabellform er det også tatt med resultater for beregningene for enkelte år tilbake til 1959.

Beregningene til utredning nr. 1 til jordbruksforhandlerne danner grunnlaget for totalkalkylepublikasjonen. Disse ble avsluttet 7. april og bygger på data som var kjent på beregningstidspunktet, men er inkl. resultatene fra jordbruksoppjøret i 2017.

Datamaterialet til jordbrukets totalregnskap og totalbudsjett ligger ajourført på elektronisk form tilbake til 1959. Disse tallseriene er lagt ut på NIBIOs nettsider (<http://www.nibio.no>).

Det presenteres også normaliserte regnskapstall. De normaliserte regnskapstallene er basert på totalkalkylens tallserier, men seriene er justert til normalårsnivå for avlinger, priser mv. Normaliserte regnskapstall gir et bedre grunnlag for vurdering av de mer varige endringer i jordbruket. Etter 1993 er de normaliserte regnskaper brukt til å bedømme inntektsutviklingen i jordbrukssektoren i forbindelse med jordbruksforhandlingene.

Knut Børve

Oddmund Hjukse

Innholdsfortegnelse

	Side
1 KORT OM BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET.....	7
1.1 Mandat og arbeidsområder.....	7
1.2 Budsjettnemndas sammensetning.....	9
1.3 Sekretariat.....	9
2 GRUNNLAG FOR TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET.....	11
2.1 Prinsipper.....	11
2.2 Produksjonsgrunnlaget.....	12
2.2.1 Arbeidsforbruket i jordbruket.....	12
2.2.2 Areal og avlinger.....	15
2.2.3 Husdyrbestanden og ytelsen.....	22
2.3 Jordbruksavtalen – priser.....	25
2.4 Prisutvikling kostnader.....	25
2.5 Etterspørselen etter matvarer.....	27
2.6 Produktivitet.....	27
3 INNTEKTER.....	31
3.1 Innledning.....	31
3.2 Planteproduksjon.....	32
3.2.1 Korn, erter og oljefrø.....	32
3.2.2 Poteter.....	37
3.2.3 Hagebruksprodukter.....	39
3.3 Husdyrproduksjoner.....	49
3.3.1 Melk.....	49
3.3.2 Kjøtt.....	56
3.3.3 Egg.....	64
3.3.4 Pelsdyr.....	66
3.3.5 Andre husdyrproduksjoner.....	66
3.4 Andre inntekter.....	67
3.4.1 Inntekter fra kjøring med mer.....	67
3.4.2 Arbeidsinntekter ved investeringer.....	68
3.5 Endringer i buskap og lager av fôrmidler.....	68
3.5.1 Endringer i buskapsverdien.....	68
3.5.2 Medlemsbonus.....	69
3.5.3 Fôrregnskapet og lagerendringer av fôrmidler.....	70
4 DIREKTE TILSKUDD.....	71
4.1 Oppsummering.....	71
4.2 Generelt.....	72
4.2.1 Regnskapsårene.....	72
4.2.2 Budsjettåret.....	73
4.3 Utbetalinger fra fond.....	73
4.3.1 Utbetalinger fra Landbrukets utviklingsfond.....	73
4.3.2 Utbetalinger fra Skadefondet for landbruksproduksjon/Tilskudd til erstatninger m.m.....	77
4.4 Direkte tilskudd (underpost).....	77
4.5 Utviklingstiltak.....	79
4.6 Velferdsordninger.....	79
4.7 Ordninger utenom jordbruksavtalen.....	81
4.7.1 Erstatninger ved tiltak mot dyre- og plantesykdommer.....	81

4.7.2	Tilskudd til avløsning ved repetisjons- og heimevernsøvelser	81
4.7.3	Erstatninger for rovviltskader	81
4.7.4	Driftsplanlegging	81
5	KOSTNADER	83
5.1	Innledning	83
5.2	Ikke-varige kostnader	86
5.2.1	Handelsgjødsel og kalk	86
5.2.2	Innkjøpt fôr	90
5.2.3	Såfrø og planter	91
5.2.4	Energi og smøremidler	92
5.2.5	Andre kostnader	93
5.2.6	Vedlikehold	94
5.3	Leasing	95
5.4	Investeringer og kapitalslit	96
5.4.1	Innledning	96
5.4.2	Bruttoinvesteringer	97
5.4.3	Kapitalslit	102
5.4.4	Bokført kapital	103
5.5	Rentekostnader på lånt kapital	104
6	DET ØKONOMISKE RESULTAT	107
6.1	Innledning	107
6.2	Totalkalkylen og skatt	108
6.3	Vederlag til arbeid og kapital	109
6.4	Vederlag til arbeid og egenkapital	111
6.5	Justeringer av tidligere serier	111
7	NORMALISERTE REGNSKAPER	113
7.1	Innledning	113
7.2	Prinsippene for normaliseringen	114
7.2.1	Planteproduksjonen	114
7.2.2	Husdyrproduksjonen	116
7.2.3	Kostnader	116
7.2.4	Direkte tilskudd	116
7.2.5	Leasing	116
7.2.6	Renter på lånt kapital	117
7.3	Resultater av beregningene	118
8	BUDSJETTOVERFØRINGER TIL JORDBRUKET	125
	VEDLEGG	129

Vedlegg

Vedlegg I: INNTEKTER

Vedleggstabell	1.1	Korn, erter og oljefrø
- ” -	1.2	Poteter
- ” -	1.3	Hagebruksprodukter
- ” -	1.4	Andre planteprodukter
- ” -	1.5	Melk
- ” -	1.6	Kjøtt
- ” -	1.7	Egg
- ” -	1.8	Ull
- ” -	1.9	Pelsdyr
- ” -	1.10	Andre husdyrproduksjoner
- ” -	1.11	Kjøreinntekter mv.
- ” -	1.12	Arbeidsinntekter ved investeringer
- ” -	1.13	Endringer i buskapsverdien
- ” -	1.14	Medlemsbonus

Vedlegg II DIREKTE TILSKUDD TIL JORDBRUKET

Vedleggstabell	2.1	Direkte tilskudd
----------------	-----	------------------

Vedlegg III: KOSTNADER

Vedleggstabell	3.1	Handelsgjødsel og kalk
- ” -	3.2	Innkjøpt kraftfôr
- ” -	3.3	Annet innkjøpt fôr
- ” -	3.4	Såfrø og planter
- ” -	3.5	Energi og smøremidler
- ” -	3.6	Andre kostnader
- ” -	3.7	Vedlikehold
- ” -	3.8	Leasing av maskiner
- ” -	3.9	Kapitalslit
- ” -	3.10	Realrente. Lånt kapital
- ” -	3.11	Bruttoinvesteringer. Løpende priser
- ” -	3.12	Bruttoinvesteringer. Faste priser
- ” -	3.13.1	Bokført kapital etter historisk kost
- ” -	3.13.2	Bokført kapital etter prisjustert saldo
- ” -	3.14.1	Arbeidsforbruk, timeverk
- ” -	3.14.2	Arbeidsforbruk, årsverk

Vedlegg IV:	AREAL, AVLING OG BRUKEN AV AVLINGEN	
Vedleggstabell	4.1	Areal, avling og bruken av avlingen
- " -	4.2	Utvikling i jordbruksareal i drift. Fordeling på de enkelte vekster
Vedlegg V:	HUSDYRSTATUS OG HUSDYRPRODUKSJON	
Vedleggstabell	5.1	Husdyrstatus
- " -	5.2	Utviklingen i husdyrproduksjonen til salg og hjemme- forbruk fra 1959
Vedlegg VI:	FÔRTILGANG OG FÔRBEHOV	
Vedleggstabell	6.1	Fôrtilgang i alt
- " -	6.2	Fôrtilgang. Kraftfôr
- " -	6.3	Fôrbehov

STANDARD BETEGNELSER SOM ER ANVENDT I TABELLENE:

Tall forekommer ikke	.
Oppgave mangler	..
Null	-
Mindre enn en halv av den brukte enhet	o eller o,0
Foreløpige tall	*
Anslag (budsjett)	**

Sammendrag

Tabell 1 viser hovedresultater fra totalkalkylens normaliserte regnskap.

Tabell 1 Resultater etter normalisert regnskap. Mill. kr¹

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
						Før avt.	E. avt.
Sum produksjonsinntekter	28 653	29 323	30 804	32 594	33 717	33 717	33 897
+ Direkte tilskudd	10 506	10 610	10 765	10 750	10 502	10 363	10 349
= Totale inntekter inklusive direkte tilskudd (A)	39 158	39 933	41 569	43 344	44 219	44 080	44 246
Sum ikke-varige produksjonsmidler	17 832	18 721	19 618	20 080	20 585	20 634	20 660
+ Sum kapitalkostnader	7 290	7 526	7 683	7 873	8 216	8 460	8 460
= Sum kostnader eksklusive realrentekostnad (B)	25 122	26 247	27 301	27 954	28 800	29 094	29 120
Vederlag til arbeid og kapital (A–B)	14 037	13 686	14 268	15 390	15 419	14 986	15 126
– Realrente på lånt kapital (C)	1 325	1 421	1 323	852	360	371	371
Vederlag til arbeid og egenkapital (A–B–C)	12 712	12 264	12 945	14 538	15 059	14 615	14 755
Antall årsverk	49 200	48 100	46 900	45 800	44 700	43 800	43 800
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kr	258 400	255 000	276 000	317 400	336 900	333 700	336 900
Endring per årsverk, kr	17 800	-3 400	21 000	41 400	19 500	-3 200	0
Endring per årsverk, prosent	7,4	-1,3	8,2	15,0	6,1	-0,9	0,0
Inntektseffekt per årsverk av jordbruksfradraget, kr	30 900	30 600	28 900	29 500	27 800	26 300	26 600
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive effekt av jordbruksfradraget, kr	289 300	285 600	304 900	346 900	364 700	360 000	363 500
Endring per årsverk, kr	23 100	-3 700	19 300	42 000	17 800	-4 700	-1 200
Endring per årsverk, prosent	8,7	-1,3	6,8	13,8	5,1	-1,3	-0,3

* Foreløpig regnskap ** Budsjett

1) De seks nederste linjene er ikke i mill. kroner

Generelt

Totalkalkylen for jordbruket, inkludert det normaliserte regnskapet, utarbeides årlig av Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen viser totalverdiene som skapes i norsk jordbruk ved utnyttelse av jordbrukets produksjonsfaktorer. Seriene i Totalkalkylen går tilbake til 1959.

På grunnlag av produksjonsinntekter, kostnader og budsjettoverføringer beregnes ulike resultatmål i jordbruket. Videre tallfestes antall jordbruksbedrifter, arbeidsforbruket, areal og avlinger, husdyrbestander og husdyrytelser.

Fordi beregningene skal vise det økonomiske resultatet for jordbrukssektoren, holdes intern omsetning utenfor. Intern omsetning gjelder for eksempel fôr, dyr og maskin-

tjenester som selges/kjøpes innen sektoren. Leie/bortleie av jord, regnes også som intern omsetning. Bruk av jordbrukets maskiner utenfor jordbruket, inntektsføres som kjøreinntekter. Arbeidsforbruket som registreres i Totalkalkylen er alt arbeid utført i jordbrukssektoren, uavhengig av hvem som utfører arbeidet.

Fra 1993 har totalkalkylens normaliserte regnskap blitt lagt til grunn i jordbruksforhandlingene ved vurdering av inntektsutviklingen. Dessuten danner den grunnlag for beregninger i nasjonalregnskap og nasjonalbudsjett. Også i matvareforbruksberegninger, i statistikk til internasjonale organisasjoner og gjennom forskning og utredninger gjøres det bruk av Totalkalkylen.

Resultater for regnskapsårene og budsjettåret

Det primære resultatmålet som nyttes i Totalkalkylen er «vederlag til arbeid og egenkapital». Resultatmålet uttrykker hva som er igjen til godtgjøring av all arbeidsinnsats, medregnet leid arbeid, og egenkapital innsatt i drifta. Beregningen skjer ved at alle kostnader, inkludert renter på lånt kapital, blir trukket fra produksjonsinntekter og tilskudd.

Totalkalkylen beregnes før skatt. I resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital» er derfor ikke inntektsvirkningen av skattemessig fradrag i positiv næringsinntekt fra jordbruket regnet inn. Dette fradraget ble innført med virkning fra og med inntektsåret 2000. Budsjettnemnda beregner den inntektsmessige virkningen av jordbruksfradraget, som en separat operasjon ved siden av totalkalkylen. Etter at endringene ved jordbruksoppgjøret i 2017 er regnet inn, er verdien av fradraget beregnet til 26 600 kr per årsverk. I jordbruksforhandlingene er det resultatmålet inklusive inntektsverdien av jordbruksfradraget som benyttes.

Resultater etter normalisert regnskap

Det normaliserte regnskapet skal vise utviklingen i jordbruket ved «normale» forhold, hvor det blant annet forutsettes normalårsavlinger i planteproduksjonen. Avlingsvariasjoner som skyldes forskjeller i værforhold fra år til år kommer til syne i det registrerte regnskapet mens dette jevnes ut i det normaliserte regnskapet. I tillegg normaliseres prisene i grøntsektoren. Også enkelte kostnader som kan variere sterkt mellom år, eksempelvis realrentekostnaden, er normalisert.

Regnet per årsverk økte vederlaget til arbeid og egenkapital fra 2015 til 2016 ifølge det normaliserte regnskapet med 19 500 kr, fra 317 400 kr til 336 900 kr. For budsjettåret er det regnet med uendret vederlag etter at jordbruksoppgjøret 2017 slår ut med en økning på totalt 140 mill. kr. Jordbruksoppgjøret 2017 gjelder i hovedsak endringer for kalenderåret 2018, men har også virkning i 2017 på grunn av endringer i målpriser fra 1. juli 2017 samt omdisponeringer og overføringer i budsjettet.

Resultater etter registrert regnskap

Registrert regnskap viser det faktiske regnskapet for jordbruket hvert enkelt år. Resultatene kan svinge betydelig fra år til år, eksempelvis på grunn av at

værforholdene påvirker mengder og kvalitet på avlingene. Dessuten blir prisene påvirket av markedsforholdene.

Vederlaget til arbeid og egenkapital økte med 1 361 mill. kr, til 16 278 mill. kr, i 2016. Avviket fra normalisert regnskap skyldes først og fremst høyere inntekter pga. god kornhøst i 2016.

I 2017 går vederlaget til arbeid og egenkapital ned med 1 910 mill. kr. Da er endringer i priser og tilskudd fra jordbruksoppjøret i 2017 innregnet.

Inntekter i normalisert regnskap

Tabell 2 viser et sammendrag av inntektene i totalkalkylens normaliserte regnskap.

Tabell 2 Inntektssammendrag. Normalisert regnskap. Mill. kr¹

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
						Før avt.	E. avt.
Korn, erter og oljefrø	2 639	2 738	2 863	2 971	3 000	3 042	3 112
+ Poteter	616	657	661	707	689	700	727
+ Hagebruksprodukter	4 249	4 202	4 405	4 694	4 956	4 909	4 970
+ Andre planteprodukter	308	326	337	336	345	339	339
= Sum planteprodukter	7 812	7 923	8 266	8 708	8 990	8 990	9 148
Melk	8 117	8 161	8 689	9 382	9 430	9 049	9 070
+ Kjøtt	10 139	10 876	11 173	11 716	12 340	12 743	12 743
+ Egg	1 012	973	1 028	1 042	1 045	1 111	1 111
+ Ull	115	118	119	129	143	147	147
+ Pelsdyr	355	373	414	374	358	337	337
+ Andre husdyrproduksjoner	100	100	128	137	182	184	184
= Sum husdyrprodukter	19 839	20 601	21 552	22 781	23 498	23 571	23 592
Sum plante- og husdyrprodukter	27 651	28 525	29 818	31 489	32 488	32 560	32 740
Kjøreinntekter mv.	514	509	516	523	539	543	543
+ Arbeidsinnt. ved investeringer	238	189	188	197	210	216	216
= Sum andre inntekter	753	698	704	720	749	759	759
Endringer i buskapsverdien	56	-97	103	191	252	135	135
Medlemsbonus	193	197	180	194	227	262	262
Sum produksjonsinntekter	28 653	29 323	30 804	32 594	33 717	33 717	33 897
Direkte tilskudd	10 506	10 610	10 765	10 750	10 502	10 363	10 349
Totale inntekter inkl. direkte tilskudd (A)	39 158	39 933	41 569	43 344	44 219	44 080	44 246

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkningen av jordbruksfradraget ved skatteligningen

Den totale inntekten i jordbruket i 2016, det vil si summen av produksjonsinntekter og tilskudd, var ifølge foreløpige tall 44 219 mill. kr. Etter at endringene ved jordbruksoppjøret i 2017 er tatt hensyn til, er totalinntekten budsjettert til 44 246 mill. kr i 2017. Av produksjonsinntektene kommer ca. 70 prosent fra husdyrproduksjoner, med kjøtt og melk som de viktigste produktene. Produksjonsinntektene er inkl. pristilskudd

som grunntilskudd og distriktstilskudd på kjøtt og melk. Innen planteproduksjonene er verdien av hagebruksprodukter størst. Hagebruksproduktene (grønnsaker, frukt, bær og blomster) står for ca. halvparten av produksjonsinntektene innen plante-produksjonen. De direkte tilskuddene, medregnet produksjonstilskuddene, utgjorde 24 prosent av totalinntekten i jordbruket i 2016.

Kostnader i normalisert regnskap

Tabell 3 viser et sammendrag av kostnadene i totalkalkylens normaliserte regnskap.

Tabell 3 Kostnads- og resultatsammendrag. Normalisert regnskap. Mill. kr¹

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
						Før avt.	E. avt.
Handelsgjødsel og kalk	1 540	1 613	1 718	1 802	1 876	1 645	1 645
+ Innkjøpt kraftfôr	6 375	6 773	7 057	7 198	7 276	7 362	7 388
+ Annet innkjøpt fôr	476	552	574	617	570	577	577
+ Såfrø og planter	816	899	931	940	1 032	1 012	1 012
+ Energi og smøremidler	2 291	2 346	2 339	2 188	2 241	2 436	2 436
+ Andre kostnader	4 553	4 627	4 912	5 093	5 334	5 343	5 343
+ Vedlikehold	1 781	1 911	2 087	2 243	2 257	2 258	2 258
Sum ikke-varige prod.midler	17 832	18 721	19 618	20 080	20 585	20 634	20 660
Leasing av maskiner	1 215	1 308	1 398	1 487	1 606	1 750	1 750
+ Kapitalslit	6 075	6 218	6 286	6 387	6 609	6 710	6 710
Sum kapitalkostnader	7 290	7 526	7 683	7 873	8 216	8 460	8 460
Sum kostn. ekskl. realrentekost. (B)	25 122	26 247	27 301	27 954	28 800	29 094	29 120
Vederlag til arbeid og kapital (A-B)	14 037	13 686	14 268	15 390	15 419	14 986	15 126
Realrente på lånt kapital (C)	1 325	1 421	1 323	852	360	371	371
Vederlag til arbeid og egenkap. (A-B-C)	12 712	12 264	12 945	14 538	15 059	14 615	14 755

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkningen av jordbruksfradraget ved skatteligningen

De totale kostnadene, inkludert realrentekostnader, er beregnet til 29 160 mill. kr i 2016 (B + C i tabellen over). Kapitalslit (avskrivninger) og leasing utgjør til sammen 28 prosent av totalkostnaden. Kostnadene til innkjøpt fôr, vesentlig kraftfôr, står for 27 prosent. «Andre kostnader», som er en samlepost for en mengde ulike kostnader, utgjorde 18 prosent i 2016. Resten av totalkostnaden fordeler seg på hovedpostene «handelsgjødsel og kalk», «såfrø og planter», «energi og smøremidler», «vedlikehold», og «realrente på lånt kapital».

Utviklingen i jordbrukets produksjonsfaktorer

Arbeidsforbruk: Arbeidsforbruket for 2017 er budsjettert til 80,8 mill. timeverk, eller 43 800 årsverk à 1 845 timer. For 2015 og 2016 er antall årsverk beregnet til henholdsvis 45 800 og 44 700. Nedgangen i 2016 er budsjettert til 2,0 prosent.

Registrert jordbruksareal: Det totalt registrerte jordbruksarealet i 2016 var 6,2 prosent lavere enn det var i på sitt høyeste nivå i 1998. Fra 2005 til 2013 gikk det registrerte arealet ned med 4,7 prosent. Tall fra Landbruksdirektoratet viser at innføringen av nytt digitalt kartverket i denne perioden innebar en reduksjon i arealet på ca. 3,3 prosent. En kan ikke si om nedgangen skyldes mer nøyaktige målinger eller om tidligere nedgang ikke har blitt fanget opp før det nye kartverket ble tatt i bruk. Arealnedgang utenom nytt kartverk var på ca. 1,4 prosent i samme periode.

I det totale jordbruksarealet inngår også overflatedyrket jord og innmarksbeite. Slikt areal utgjør om lag 18 prosent av totalarealet i slutten av perioden, mens andelen var drøyt 10 prosent i 1989.

Investeringer: Medregnet nye leiekontrakter (leasing) er investeringene i jordbruket beregnet til 9,7 mrd. kr i 2016 mot 9,0 mrd. kr i 2015. For 2017 er det budsjettert med 9,8 mrd. kr. Bygninger sto for 44 prosent av totalinvesteringene i 2016 mens investeringer i maskiner og redskaper inkl. leasing utgjorde 50 prosent. Resten av investeringene gjelder grøfter, biler og nydyrking.

Produksjon – forbruk – markedssituasjon

Husdyrprodukter: Med unntak av 2011 har meierileveransen over flere år ligget i overkant av 1 500 mill. liter. I 2016 var leveransen 1 523 mill. liter mens den er budsjettert til 1 507 mill. liter i 2017.

Produksjonen av kjøtt var på 344,2 mill. kg i 2016 mot 332,9 mill. kg året før. For 2017 ventes produksjonen å gå opp til 352,3 mill. kg. Økningen kommer på alle dyreslag men mest på kylling. Som følge av bl.a. redusert melkeproduksjon, har det vært en relativt stor underdekning av norsk storfekjøtt de siste årene.

For egg er det omtrent balanse i markedet.

Planteproduksjon: De siste kornårene har vært gode med avlinger godt over normalårsnivå, 22 prosent over i 2016 mens de i 2015 var 30 prosent over.

Produksjonen av norske poteter har i mange av de seinere årene ligget noe lavere enn det innenlandske forbruket. Markedsdekningen varierer med avlingene i det enkelte året. Differansen dekkes opp med import. Over tid har forbruket av matpoteter gått ned mens forbruket av bearbeidede produkter har økt en god del. Forbruket av frukt, bær og grønnsaker har økt gjennom lengre tid. Størsteparten av fruktforbruket dekkes ved import.

1 Kort om Budsjettnemnda for jordbruket

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) ble offisielt opprettet ved kongelig resolusjon av 18. juni 1948. BFJ er en fagnemnd som er sammensatt av representanter for partene i jordbruksavtalen. Fem medlemmer representerer staten, fem er fra organisasjonene i jordbruket, og to (heriblant lederen) er nøytrale.

1.1 Mandat og arbeidsområder

BFJ har som hovedoppgave å legge fram materiale som kan danne grunnlag for vurdering av den økonomiske situasjonen i jordbruket. Materialet brukes først og fremst under forhandlingene om jordbruksavtaler.

Hovedavtalen for jordbruket av 17. februar 1992, § 2–6 sier:

«BFJ skal framskaffe og bearbeide grunnlagsmateriale for forhandlinger om jordbruksavtaler, og framlegge resultatene i rapports form. Partene og organisasjonene hver for seg kan anmode BFJs sekretariat om å framskaffe eller bearbeide grunnlagsmateriale ut over det som er nevnt i første ledd, og om å foreta spesielle beregninger. Rapporter fra BFJ eller fra dennes sekretariat skal leveres uten omkostninger for den part som har anmodet om rapporten».

I St.meld. nr. 9 (2011–2012) «Landbruks- og matpolitikken» og Innst. 234 S (2011–2012) er det trukket opp retningslinjer for det materialet som BFJ skal utarbeide til jordbruksforhandlingene. Retningslinjene sier at totalregnskapet for jordbruket skal vise inntektsutviklingen i jordbruket over tid, men at vurderingene i forhandlings-sammenheng gjøres på basis av avtaleår.

Videre er det angitt at *referansebruk* skal benyttes som grunnlag for å vurdere virkemiddelbruken. Referansebrukene gjør det mulig å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner. Referansebruk er «gjennomsnittbruk» innenfor bestemte grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet. Referansebrukssystemet ble lagt om til jordbruksoppgjøret i 2001. Fra da av brukes driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid og kapital.

Materialet som BFJ utarbeider til jordbruksforhandlingene består av:

- Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger for jordbruket. Beregningene er basert på NIBIO's driftsgranskinger og brukes til å vurdere hvilke utslag et oppgjør får for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.
- Resultatkontroll for gjennomføring av landbrukspolitikken. Resultatkontrollen viser utviklingen innenfor sentrale områder som produksjonsgrunnlag og struktur inkl. areal og arbeidsforbruk, produksjon og forbruk, matvaretrygghet og dyrevelferd og -helse, distriktpolitikk og sysselsetting, miljø- og ressursvern, inntekter og økonomiske forhold, priser, innsatsfaktorer og kostnadsutvikling, likestilling samt internasjonale rammevilkår.

BFJ foretar løpende forbedringer av forhandlingsmaterialet:

- I kapittel 6.5 er det gitt en oversikt over poster hvor tallseriene ved årets beregninger er endret bakover i tid.

BFJs sekretariat har i forbindelse med forhandlingsmaterialet blitt pålagt:

- Diverse beregninger i forbindelse med gjennomføringen av jordbruksforhandlingene. Effektene av alternative forutsetninger om priser og tiltak er beregnet ved hjelp av referansebruk. Beregningene utføres for både organisasjonene og staten.

1.2 Budsjettnemndas sammensetning

Landbruks- og matdepartementet oppnevner medlemmene for to-års perioder etter forslag fra organisasjonene og departementene. Fra 1.7.2016 til 30.6.2017 har følgende møtt i Budsjettnemndas møter:

Medlemmer

Knut Børve, leder	Ekspedisjonssjef i Kunnskapsdepartementet
Steinar Helgen	Spesialrådgiver i Landbruks- og matdepartementet
Maria Finne Krekling	Seniorrådgiver i Landbruks- og matdepartementet
Per Arne Skjeflo	Avdelingsdirektør i Finansdepartementet
Ingeborg A. Reiersgård	Rådgiver i Finansdepartementet
Lajla Tunaal White	Seniorrådgiver i Klima- og miljødepartementet
Morten Gluva	Seniorrådgiver i Klima- og miljødepartementet (vara)
Anne Snellingen Bye	Seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå
Ragnhild B. Elvestad	Styremedlem i Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Olaf Godli	Generalsekretær i Norsk Bonde- og Småbrukarlag
Elin Bergerud	Norsk Bonde- og Småbrukarlag (vara)
Anders Huus	Seniorrådgiver i Norges Bondelag
Elin Marie H. Stabbetorp	Rådgiver i Norges Bondelag
Ole Nikolai Skulberg	Fagsjef i Norske Felleskjøp, fellesrepr. for Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

1.3 Sekretariat

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har ansvaret for å stille nødvendig sekretariatskapasitet til disposisjon for BFJ. Det praktiske arbeidet med sekretariatsfunksjonen i NIBIO er lagt til divisjon kart og statistikk, avdeling landbruksøkonomisk analyse. Flere av avdelingens medarbeidere har nemndas saker som sitt viktigste arbeidsområde. Andre sakkyndige medarbeidere trekkes inn i sekretariatsarbeidet etter behov.

2 Grunnlag for Totalkalkylen for jordbruket

2.1 Prinsipper

Totalkalkylen viser hvilke verdier som er skapt i hvert kalenderår ved utnyttelse av jordbrukets produksjonsfaktorer.

Inntektene omfatter verdien av jordbruksprodukter til salg og til bruk i produsentens egen husholdning (hjemmeforbruk). Videre inntektsføres endringer i buskapsverdien gjennom året, kjøring med jordbrukets maskiner utenfor jordbruket og verdien av eget arbeid ved investeringer i driftsbygninger, grøfting og nydyrking.

På kostnadssida inngår samlet forbruk av produksjonsmidler og tjenester som er levert fra andre sektorer, samt kapitalslit. Kapitalslit er slitasje på det varige produksjonsutstyret i jordbruket. Maskiner, bygninger og grøfter er eksempler på varig produksjonsutstyr.

Bruk av hjemmeavlet fôr, eget såkorn og egne settepoteter inngår i den interne omsetningen i jordbrukssektoren og blir som hovedregel verken inntekts- eller kostnadsført (nettoprinsipp). Intern omsetning av livdyr, maskiner og redskaper blir heller ikke inntekts- eller kostnadsført. Dette gjelder heller ikke leie/bortleie av jord. I de delene av Totalkalkylen hvor det er hensiktsmessig, og praktisk mulig, framgår likevel totale inntekter og totale kostnader fullt ut (bruttoføring).

Leasingavtaler i jordbruket blir behandlet som finansiell leasing (en finansieringsmåte). Kapitalslitet er beregnet etter saldoprinsippet, med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Rentekostnaden på lånt kapital blir beregnet ved realrente. Realrenten beregnes ved at nominell rente fratrekkes prisstigningen (konsumprisendringen).

Resultatet «vederlag til arbeid og egenkapital» er samlet godtgjørelse for alt arbeid som er utført i jordbruksbedriften og egenkapitalen som brukerfamilien har satt inn i foretaket. Det skilles ikke mellom brukerfamiliens arbeid og leid arbeid. «Vederlag til arbeid og egenkapital» framkommer som differansen mellom sum inntekter (inkludert tilskudd) og sum kostnader (inkludert realrente på lånt kapital).

Beregningene av både inntekter, kostnader og arbeidsforbruk er avgrenset til jordbrukssektoren, som også omfatter hagebruk, gartneri og pelsdyrnæring. Produksjonen i villahager er holdt utenom.

Ved verdiberegningen inntektsføres all produksjon som har skjedd i kalenderåret. Alle produksjonsmidler som er satt inn i produksjonen i det aktuelle året, kostnadsføres. For planteproduktene innebærer denne metoden at hele avlingsårets produksjon blir inntektsført, selv om omsetningen for en del av produksjonen først skjer i det påfølgende kalenderåret. Handelsgjødsel som er solgt i perioden fra 1.7 til 30.6, kostnadsføres på det kalenderåret hvor gjødselen forutsettes brukt, det vil si etter årsskiftet.

Merverdiavgift holdes utenom beregningene.

Hvert år gjøres noen justeringer av tallserier bakover i totalkalkylen. Slike endringer skyldes enten nye vurderinger eller nye og sikrere data. I kapittel 6.5 er tidligere framlagte verdiberegninger korrigert for disse justeringene.

2.2 Produksjonsgrunnlaget

2.2.1 Arbeidsforbruket i jordbruket

Den historiske og budsjetterte utviklingen for arbeidsforbruket er vist i tabell 2.1 og i figur 2.1.

Tabell 2.1 Arbeidsforbruket i jordbruket¹

	1959	1969	1979	1989	1999
Mill. timeverk	594,0	404,3	265,8	194,8	152,9
Timeverk per årsverk	2 340	2 100	1 975	1 925	1 875
Årsverk i alt, 1 000 stk.	253,8	192,5	134,6	101,2	81,6
Antall jordbruksbedrifter, 1 000 stk.	198,3	155,0	125,3	99,4	70,7
Timer per bedrift	2 996	2 609	2 121	1 960	2 161
Årsverk per bedrift	1,28	1,24	1,07	1,02	1,15
Jordbruksareal, 1 000 daa	10 107	9 863	9 597	9 942	10 383
Areal per bedrift, daa	51	64	77	100	147
Timer per daa	59	41	28	20	15
Årsverk per 1 000 daa	25,1	19,5	14,0	10,2	7,9
		1959–69	1969–79	1979–89	1989–99
Årlig endring i antall årsverk		-6 100	-5 790	-3 340	-1 960
Årlig endring i %		-2,7	-3,5	-2,8	-2,1

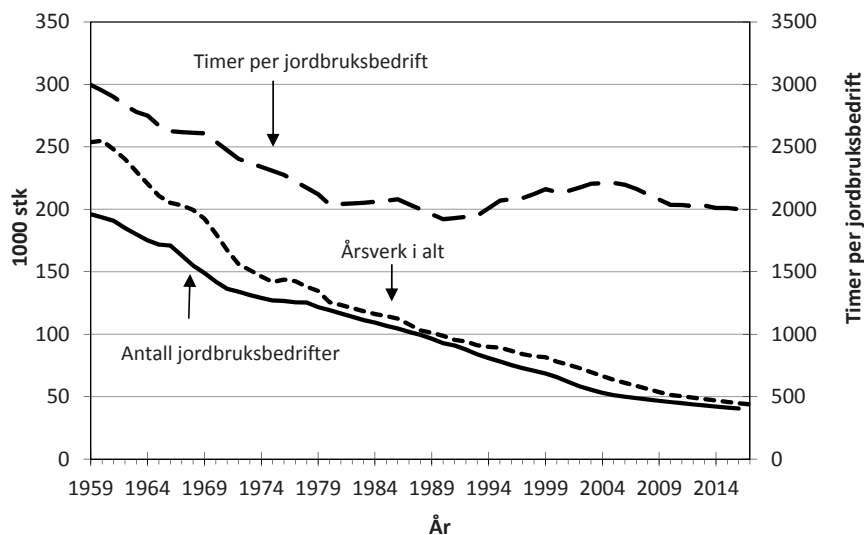
1) Gjelder driftsenheter over 5 daa fram til 1999. Fra 0 daa og over f.o.m. 1999

Tabell 2.1 (forts.) Arbeidsforbruket i jordbruket¹

	2005	2010	2015	2016*	2017**	2018**
Mill. timeverk	117,2	94,8	84,5	82,5	80,8	79,2
Timeverk per årsverk	1 845	1 845	1 845	1 845	1 845	1 845
Årsverk i alt, 1 000 stk.	63,5	51,4	45,8	44,7	43,8	42,9
Ant. jordbr.bedrifter, 1 000 stk.	53,0	46,6	42,0	41,2	40,5	39,7
Timer per bedrift	2 211	2 035	2 011	2 001	1 997	1 994
Årsverk per bedrift	1,20	1,10	1,09	1,08	1,08	1,08
Jordbruksareal, 1 000 daa	10 354	10 060	9 860	9 841	9 833	9 823
Areal per bedrift, daa	195	216	235	239	243	247
Timer per daa	11	9	9	8	8	8
Årsverk per 1 000 daa	6,1	5,1	4,6	4,5	4,5	4,4

	2005-07	2007-10	1999-10	2010-16	2015-18
Årlig endring i antall årsverk	-2 450	-2 400	-2 745	-1 117	-900
Årlig endring i %	-4,0	-4,3	-4,1	-2,3	-2,0

1) Gjelder driftsenheter over 5 daa fram til 1999. Fra 0 daa og over f.o.m. 1999

Timetallet i et årsverk ble endret fra 1975 til 1 875 timer i 1989, til 1 860 timer i 2001 og til 1 845 timer i 2002

Figur 2.1 Utviklingen i antall jordbruksbedrifter, årsverk i alt og timer per jordbruksbedrift

Totalkalkylens serie for arbeidsforbruket er basert på SSBs arbeidsforbrukstillinger, sist ved SSBs landbruksundersøkelse i 2016. Årsverksserien er fastsatt med basis i 1975 timer per årsverk fra 1977 og endringene i arbeidstiden i industrien for tidligere år. Timetallet ble satt ned til 1 875 timer per årsverk fra 01.07.89, til 1860 timer for 2001 og til 1845 timer fra 2002.

Etter vedtak fra 2004 har det fom. 1999 vært regnet med en avgrensning ved beregningen av arbeidsforbruket i jordbruket for bedrifter fra 0 daa og oppover, mens det fram til 1999 ble regnet med en avgrensning fra 5 daa og oppover. Det er regnet med at dette bruddet utgjør en økning på ca. 1 100 årsverk for 1999.

Arbeidsforbruket i honningproduksjonen for bedrifter uten areal, men med minimum 25 bikuber, er inkludert da disse ble tilskuddsberettiget fra 2009. Etter oppgaver fra tellingen i 2010 er det regnet med at arbeidsforbruket for disse enhetene utgjør ca. 100 årsverk.

Arbeidsforbruket i pelsdyrholdet inngår ikke i SSBs utvalgstillinger for arbeidsforbruket i jordbruket, men ble registrert i jordbruks-/landbrukstillingene i 1999 og 2010. Arbeidsforbruket i pelsdyrholdet inngår i Totalkalkylens serie for arbeidsforbruk.

Arbeidsforbruksregistreringene i SSBs fullstendige tellinger-, som er basert på oppgaver alle bedriftene i jordbruket, danner grunnlaget for arbeidsforbruket i Totalkalkylen. I mellomliggende år beregnes arbeidsforbruket med utgangspunkt i SSBs utvalgstillinger. Arbeidsforbruket i utvalgstillingene vil kunne ha en usikkerhet knyttet til metode for oppblåsing til totalnivå.

For årene 2016 til 2018 har nemnda anslått en nedgang på 2,0 prosent pr. år, tilsvarende 900 årsverk pr. år.

Antall jordbruksbedrifter

Antall jordbruksbedrifter har gått nedover en årrekke, men med avtakende takt i det seinere.

For 2016 er det regnet med en nedgang på 1,7 prosent, etter en nedgang på 2,3 prosent i 2015. I perioden 1999–2010 var det en gjennomsnittlig nedgang i antall jordbruksbedrifter på 3,7 prosent per år. For budsjettåret 2016 har BFJ regnet med en nedgang på 1,9 prosent.

For arealgruppen under 50 daa har det vært særlig store endringer. Dette har sammenheng med at gruppen består av uensartede type produksjoner/bedrifter som samtidig er særlig påvirket av endringer i regelverk, eks. for samdrifter og mulighet for kvoteleie i melkeproduksjonen.

Med unntak av gruppen over 500 daa og til dels gruppen under 50 daa jf. ovenfor, har det vært nedgang i antall bedrifter i alle størrelsesgrupper i siste ti-års periode.

Arbeidsforbruket per jordbruksbedrift

Etter 2010 har arbeidsforbruket per bedrift vært svakt avtakende og ble ved utvalgstillingen i 2016 registrert til 2 001 timer. En viss nedgang over tid har skjedd til tross for strukturrasjonalisering og utvikling mot større bedrifter og økt areal per bedrift. Dette kan sees på bakgrunn av økte investeringer i arbeidssparende teknisk utstyr og økt teknisk framgang. Dessuten har det i perioden etter 2005 vært en sterk

nedgang i andelen av bedrifter med melkeproduksjon, som er den mest arbeidskrevende driftsformen.

BFJ har regnet med svak nedgang i arbeidsforbruket per bedrift også i budsjettårene.

2.2.2 Areal og avlinger

Totalareal

Tabell 2.2 Areal fordelt på de enkelte vekster. 1 000 dekar

	1959	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Korn og oljevekster	2 182	2 524	3 255	3 530	3 345	3 071	2 862	2 891	2 895
<i>herav hvete</i>	93	38	170	383	516	721	858	669	740
« <i>rug/rughvete</i>	11	14	17	4	27	68	104	46	70
« <i>bygg</i>	1 409	1 848	2 002	1 760	1 826	1 462	1 233	1 374	1 340
« <i>havre</i>	669	547	1 012	1 322	913	761	633	761	700
« <i>oljefrø</i>		78	53	61	64	59	35	42	45
Poteter	553	346	223	193	149	132	118	120	120
Andre									
grovfôrvekster ¹	266	278	333	408	317	119	100	91	90
Grønnsaker ²	54	57	57	53	46	61	70	73	73
Andre vekster									
på åker og hage	329	384	173	133	118	153	153	157	155
Brakk ³	95	77	106	90	20				
Sum åker/hage	3 479	3 667	4 147	4 401	3 995	3 536	3 303	3 332	3 333
Sum eng og beite									
på fulldyrket jord	4 864	4 602	4 211	4 445	4 876	4 766	4 799	4 754	4 745
Sum fulldyrket									
jord i drift	8 343	8 269	8 358	8 846	8 871	8 302	8 102	8 086	8 078
Endring fra året før	1	-72	292	185	-184	-93	-9	-16	-21
Tillatt omdisponert									
dyrka jord ⁴	..	17	8	11	15	7	7
Sum overflatedyrket									
jord, innmarksbeite	1 764	1 594	1 239	1 096	1 511	1 758	1 759	1 756	1 755
Jordbruksareal									
i drift i alt	10 107	9 863	9 597	9 942	10 382	10 060	9 860	9 841	9 833

1) Rotvekster og grønnfôrvekster fram til 2001. Inkl. korn til krossing fra 2002

2) Inkl. rotvekster til mat fra 2002

3) Brakkareal overført andre vekster på åker og hage fom. 2010

4) LMD-tall. Fom. 2005 SSB/Kostra

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Arealoppgavene bygger på produksjonstilskuddsstatistikken, med et beregnet tillegg for bedrifter som ikke søker om produksjonstilskudd.

For 2016 er det registrert en nedgang på 16 000 daa for fulldyrket areal og en nedgang på 3 000 daa for ikke-fulldyrket jordbruksareal. Det totale jordbruksarealet gikk ned 19 000 daa i 2016. For 2017 ventes en nedgang i det samlede arealet på 8 000 da.

Omdisponering av dyrket jord

Landbruks- og matdepartementets rapporteringsrutiner for registrert omdisponering av dyrket jord ble lagt om fra 2005. Omleggingen medførte en nedgang i det arealet som registreres som omdisponert og nedgangen regnes ikke for å være reell. Før omleggingen utgjorde den registrerte omdisponeringen av dyrket jord mellom 10 000 og 15 000 daa per år, men har de siste årene vært på 6 000–7 000 daa årlig.

Nydyrking

Nydyrkingen er satt til 18 000 daa i 2015 og 2016. Samme anslag er benyttet for budsjettåret.

Tidligere dyrket jord

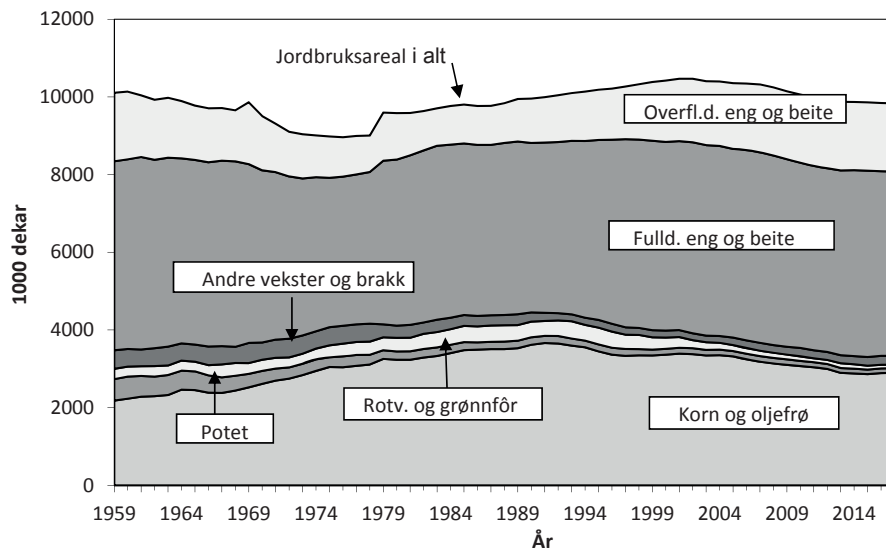
BFJ regner med at det årlig gikk ut 29 000 daa dyrket jord i perioden 1999–2010, i tillegg til registrert omdisponert dyrket areal. I tiåret før foregikk opparbeiding av tidligere dyrket jord i såpass stor utstrekning at det var en brutto *tilgang* på 4 000 daa per år utenom ordinær nydyrking.

Areal ifølge nytt kartverk

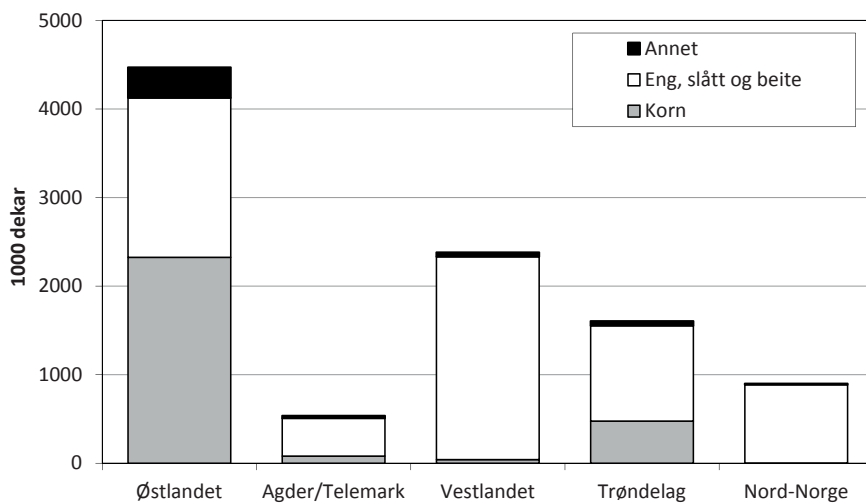
I perioden 2005–2013 ble nytt digitalt kartgrunnlag tatt i bruk som kontrollgrunnlag ved søknad om produksjonstillegg. Tall fra Landbruksdirektoratet viser at det nye kartverket innebar en reduksjon i arealet på ca. 3,3 prosent mens samlet areal gikk ned 4,7 prosent i samme periode. En kan ikke si om nedgangen skyldes mer nøyaktige målinger eller om tidligere nedgang ikke har blitt fanget opp før det nye kartverket ble tatt i bruk. Arealnedgang utenom nytt kartverk var dermed på ca. 1,4 prosent i denne perioden.

Areal fordelt på vekster

Utviklingen i arealet fordelt på vekster samt arealfordeling på regioner er vist i tabell 2.2 og i figur 2.3.

Figur 2.2 Utviklingen i jordbruksarealet 1959–2017

Figur 2.3 Jordbruksarealet fordelt på regioner i 2016

Det totale jordbruksarealet økte så å si hvert år i perioden 1986–2001, men har deretter gått ned og er i følge statistikken 6 prosent lavere i 2016 enn i 2001. Mye av nedgangen fra 2005 er knyttet til nye arealmålinger etter at nytt digitalt kartverk er tatt i bruk, jf. omtalen ovenfor. Nedgangstrenden for åkervekstene etter 1990 ser ut til å fortsette mens engarealet i større grad holder seg oppe.

For budsjettåret forventer BFJ en liten nedgang i arealet av fulldyrket og ikke-fulldyrket jord. Det er dermed regnet med fortsatt reduksjon i det totale jordbruksarealet.

Kornareal

Arealet av korn og oljefrø har sunket og var 14 prosent mindre i 2016 enn i 1999.

Forskjeller i lønnsomhet, mulighetene for såing høst og vår samt overvintring, spesielt for hvete, gir endringer i arealfordelingen mellom de forskjellige kornslagene. Problemer med mykotoksiner har medført redusert havredyrking. Såkorntilgang spiller også inn.

Arealet av oljevekster ligger de fleste årene rundt 40–50 000 dekar.

Potetareal

Økende spesialisering medfører at produsenter med mer enn 100 daa nå har over 90 prosent av potetarealet. Det har vært en nedgang over flere år og potetarealet var 119 900 daa i 2016. I budsjettåret er det regnet med 120 000 dekar. Til tross for økte målpriser ved de siste jordbruksoppkjørene og noteringspriser opp mot øvre prisgrense, er det betydelig import.

Andre grovfôrvekster

Siden 1999 er arealet av andre grovfôrvekster, det vil si grønnfôr og rotvekster til fôr, redusert med nærmere 70 prosent. Årsaken er arbeidsmessige og økonomiske forhold ved dyrking av slike fôrvekster i forhold til dyrking av andre vekster, eks. gras, og innkjøpt kraftfôr.

Annet areal

Arealet av andre vekster på åker og i hage er en samlepost for en rekke forskjellige vekster, hvor også brakkareal inngår. Arealet forventes å endre seg lite i budsjettåret.

Fulldyrka eng og beite

Dette er areal hvor det dyrkes flerårige grovfôrvekster som kan fornyes ved pløying. Engarealet på fulldyrket jord økte i 1990-årene, som følge av forskyvning fra åker til eng. Etter 1999 var det fulldyrkede engarealet tilnærmet uendret, men har gått litt ned de seinere årene.

Overflatedyrket jord og innmarksbeite

Arealet av ikke-fulldyrket jord økte sammenhengende i flere år, men har nå kulminert.

Avlinger

Avlingsnivå og avlingsutvikling er vist i tabell 2.3 og i figur 2.4. For budsjettårene forutsettes det normalårsavlinger, beregnet som en trend basert på 12 treårs glidende gjennomsnitt.

Tabell 2.3 Avlinger av forskjellige jordbruksvekster. Kg per dekar. Tallene i parentes angir avlingene i forhold til normalåret som er satt lik 100

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Hvete ¹	290 (98)	394 (100)	374 (86)	445 (98)	460 (104)	577 (144)	459 (110)	447 (100)
Bygg ¹	263 (98)	324 (98)	338 (87)	342 (94)	370 (99)	414 (116)	457 (127)	384 (100)
Havre ¹	258 (97)	379 (110)	311 (87)	389 (104)	393 (107)	452 (134)	472 (137)	377 (100)
Poteter	2 037 (99)	2 028 (91)	2 424 (101)	2 561 (104)	2 517 (100)	2 578 (106)	3 034 (121)	2 642 (100)
Eng til slått	582 (93)	664 (98)	665 (93)	555 (104)	558 (90)	708 (120)	681 (112)	639 (100)
Jordbr.produkter i alt ²	(97)	(96)	(95)	(101)	(94)	(121)	(117)	(100)
Vinterkål ³	3 518 (95)	2 909 (83)	4 419 (115)	4 688 (99)	4 395 (92)	4 232 (88)	-	-
Gulrot ³	3 096 (101)	2 981 (85)	3 819 (109)	3 877 (103)	3 309 (101)	3 479 (113)	-	-
Grønnsaker i alt ³	(99)	(89)	(107)	(97)	(102)	(101)	-	-
Epler ^{3,4}	-	-	-	522	804	761	-	-
Jordbær ³	-	-	-	587	623	537	-	-
Bringebær ^{3,4}	-	-	-	588	741	725	-	-

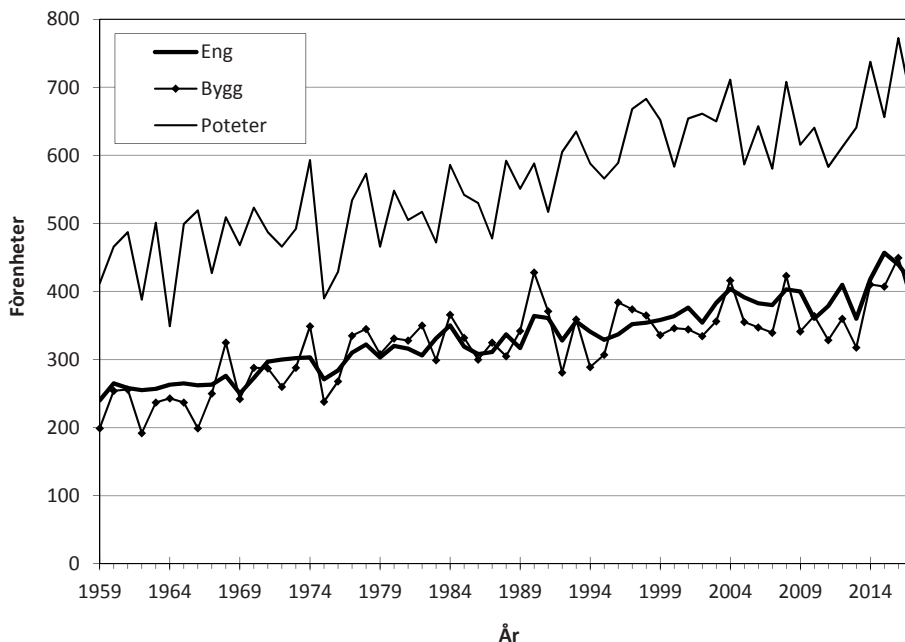
1) Avling med 15 % vann fom. 1989

2) På førenhetsbasis tom. 1992, på mengdebasis fom. 1993

3) 2015 siste år med avlingsreg.

4) Per daa kun fom. 1992

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.4 Utviklingen i avlingene for noen vekster, FEm per daa

Det har vært relativt liten endring i avlingsnivået for flere vekster i det seinere.

Beregningsprinsippene for engavlinger har blitt endret flere ganger, sist med virkning fra 2000. Liten endring i avlingene deretter kan ha sammenheng med ekstensivering av driften og med reglene for produksjonstilskudd. Engarealet er holdt oppe selv om grovfôrbasert husdyrproduksjon har gått ned og andelen kraftfôr har økt.

Avlinger for 2015

2015 ble samlet sett et svært godt avlingsår. Godt vær gjorde at det ble en tidlig start på våronna i det meste av landet mens det deretter gikk seinere pga. mye nedbør. For korn ga dette avlinger 29 prosent over normalårsnivå, men variasjonene var store.

Også for poteter ble 2015 avlingsmessig et godt år med avlinger 6 prosent over normalårsnivå.

Værforholdene ga samlet sett gode grovfôravlinger selv om første- og til dels andreslåtten ble forsinket pga. en etter hvert kjølig vår og mye nedbør. I sum ble det grasavlinger på 17 prosent over normalårsnivå.

Avlinger for 2016

Vekstsesongen 2016 ble med noen unntak god, mye av høstkornarealene måtte eksempelvis sås på nytt. En rekordvarm september avsluttet vekstsesongen som var litt varmere enn normalen i det meste av landet. Nedbøren var ujevnt fordelt gjennom sesongen og med store geografiske forskjeller. Det var fuktigere enn normalt på Vestlandet og i indre strøk av Finnmark, mens Østlandet lå nær eller under normalen.

Generelt var det gode innhøstingsforhold i hele landet under førsteslåtten, mens andreslåtten dro ut i tid på grunn av nedbør og ble av varierende kvalitet. På Østlandet var innhøstingsforholdene for korn meget gode, mens det var litt vanskeligere i Trøndelag. Et eksempel på vansker i sesongen var sterke angrep av gråskimmel på jordbærene i Rogaland og Agder, mer enn halvparten av avlinga gikk tapet. I hele landet var det også sterke kålmøllangrep.

For poteter ble 2016 et meget godt år med avlinger 21 prosent over normalårsnivå. For eng var avlingen også god, 12 prosent over normalnivå. Korn hadde også et meget godt år med en avling 25 prosent over normalnivå.

Samlet planteproduksjon

Det er regnet med at den samlede planteproduksjonen gikk ned med 4 prosent fra 2015 til 2016. Med forutsetning om normalårsavlinger er det regnet med en nedgang i produksjonen med 7 prosent i 2017.

Tabell 2.4 Samlet planteproduksjon, mill. FEm og FEm per dekar¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Korn, oljefrø, erter	609	988	1 118	1 174	1 182	1 339	1 279	1 123
Poteter	173	103	107	97	85	78	93	81
Grønnsaker o.a. ²	22	23	10	6	7	8	8	8
Høy	694	386	391	267	94	94	46	43
Silo	363	782	1 003	1 456	1 450	1 864	1 803	1 689
Grønnefôr ³	49	85	115	85	23	21	23	17
Halm	118	27	33	18	9	6	5	8
Beite ⁴	682	595	586	811	792	860	861	845
Pl.prod. i alt, mill. FEm ⁴	2 711	2 989	3 362	3 914	3 642	4 271	4 117	3 815
Fem/daa jordbr. areal	279	309	339	377	362	433	418	388

1) FFE (fetringsförenheter) tom. 1992. FEm (förenheter melk) fom. 1993. Beregnet på mengdebasis fom. 1993 mot tidligere på kvalitetsbasis

2) Ekskl. rotvekster til fôr fra 2002

3) Inkl. rotvekster til fôr fra 2002

4) Inkludert utmarks- og fjellbeite

2.2.3 Husdyrbestanden og ytelsen

Husdyrbestanden

Tabell 2.5 viser utviklingen i bestanden av de forskjellige dyreslagene. Bestanden er registrert 1. januar hvert år.

Tabell 2.5 Husdyrbestanden per 1. januar, 1 000 stk.

	1969	1979	1989	1999	2009	2015	2016*	2017**
Hest i alt	41,9	22,0	17,6	22,7	30,7	28,5	27,3	25,5
Storfe i alt	973	1 008	979	1 046	876	834	848	865
Herav melkekyr ¹	437	392	344	323	249	228	227	222
" ammekyr	..	2	7	30	58	72	76	82
Vinterföra sau ²	838	968	1 013	1 103	1 029	1 057	1 095	1 128
Geit i alt ³	92	62	66	54	37	31	34	34
Svin i alt ⁴	658	601	593	439	526	520	524	502
Verpehøner	3 836	4 116	3 575	3 113	3 837	4 413	4 391	4 355
Kylling				3 655	9 155	11 370	9 740	10 080
Mink ⁵	792	420	134	70	125	180	160	155
Rev ⁵	40	80	209	105	60	50	45	40

1) Inkludert ammekyr 1959 og 1969

2) Sau > 1 år tom. 1978

3) Fra 1979: Melkegeiter

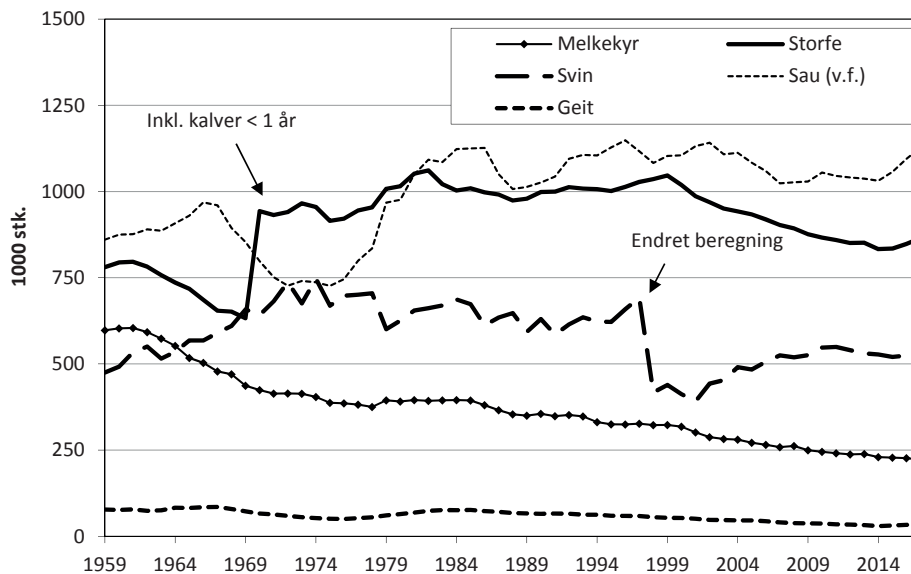
4) Fom. 1997: Avlssvin og slaktesvin

5) Avlsdyr

Kilder: Stat. sentralbyrå, Landbruks- og matdep. og Landbr.dir.

Storfebestanden har gått markert ned etter 1999. Reduksjonen i antall melkekyr har sammenheng med tilpasningen til et lavere melkeforbruk og høyere ytelse. Ammekutallet øker, men ikke nok til å oppveie nedgangen i antall melkekyr.

Bestanden av sau har økt litt de siste årene mens bestanden av melkegeiter reduseres. Bestanden av kylling har økt i takt med forbruksøkningen men hadde en nedgang ifb. med fallet i forbruk i 2015. Bestanden av mink har økt noe, mens bestanden av rev har gått nedover.

Figur 2.5 Utviklingen i husdyrbestanden. Registreringsdato 1. januar

Ytelse

Avdrått per dyr i tabell 2.6 er beregnet på grunnlag av produksjon og dyretall for de forskjellige dyreslagene. For kumelk er det den totale produksjonen, inkludert svinn, som danner grunnlaget. Det samme gjelder for egg, mens beregningen for geit er basert på nettoproduksjonen. Et svinn på 3 prosent er da holdt utenom. For kjøttslagene er beregningen bygd på samlet matproduksjon til salg og hjemmeforbruk. Den delen av kjøttproduksjonen som går til dyrefôr, er altså ikke med i beregningsgrunnlaget.

Til beregningen av melkeytelsen per ku nytter BFJ et antall årskyr som er beregnet av Prognoseutvalget for kjøtt og melk.

Avdråttene i storfekjøttproduksjonen, hvor også kalvekjøtt er inkludert, beregnes for kyr i alt inkl. ammekyr. For sauekjøtt beregnes avdråttene per vinterfôra sau per 1. januar. For svinekjøtt benyttes totalt antall avlsdyr per 1. januar.

Tabell 2.6 Produksjon av melk, storfekjøtt, sauekjøtt, svinekjøtt og egg regnet per avlsdyr

År	Melk ¹ per årsku (melkeku) Liter	Melk ² per melkegeit ⁴ >1 år Liter	Storfe ³ og kalvekjøtt per årsku ⁵ Kg	Sau/lamme- kjøtt per vinterfôra sau ³ Kg	Svinekjøtt ³ per avlssvin Kg	Egg per høne ⁶ Kg
1959	2 564	283	82	17,3	746	..
1969	4 001	386	134	20,2	805	8,81
1979	4 900	383	177	19,4	725	10,92
1989	5 787	396	216	23,7	852	15,29
1999	5 776	420	273	20,8	1 122	17,46
2009	6 655	559	276	23,4	1 235	15,35
2010	6 761	577	271	23,3	1 253	14,80
2011	6 755	584	268	22,5	1 323	14,74
2012	6 977	587	255	22,0	1 346	16,33
2013	7 072	628	273	22,8	1 307	15,78
2014	7 195	628	264	23,5	1 327	15,80
2015	7 315	640	265	24,3	1 436	15,11
2016*	7 347	625	270	23,8	1 488	15,49
2017**	7 381	618	275	23,7	1 542	16,06

1) Bruttoproduksjon

2) Nettoproduksjon

3) Salg og hjemmeforbruk

4) Uten ammegeiter fra og med 1999

5) Melkekyr og ammekyr per 1.8 (1.1 fra 2013)

6) Per årshøne tom. 2007. Per verpehøne > 20 uker per 1.1 fom. 2008

Avdråttene til melkekyr har økt med 27 prosent fra 1999 til 2016 mens ytelsen for geitemelk har økt med 49 prosent.

Kjøttproduksjonen per årsku var økende fra 2001 til 2009, men har vært litt lavere deretter. En del av dette skyldes at andelen ammekyr, som har færre kalver enn melkeku, er økende. For de seinere årene har det vært underdekning av norskprodusert storfekjøtt med import også utover import med tollettelser.

For sauekjøtt har avdråttene målt i kg kjøtt per vinterfôra sau, holdt seg på omtrent samme nivå. Variasjonene fra år til år har blant annet sammenheng med beiteforholdene.

I perioden 1999–2016 var det en produksjonsøkning per avlsgris på 33 prosent. Variasjoner i enkelte år kan bla. Skyldes produksjonsreguleringer ved overproduksjon.

2.3 Jordbruksavtalen – priser

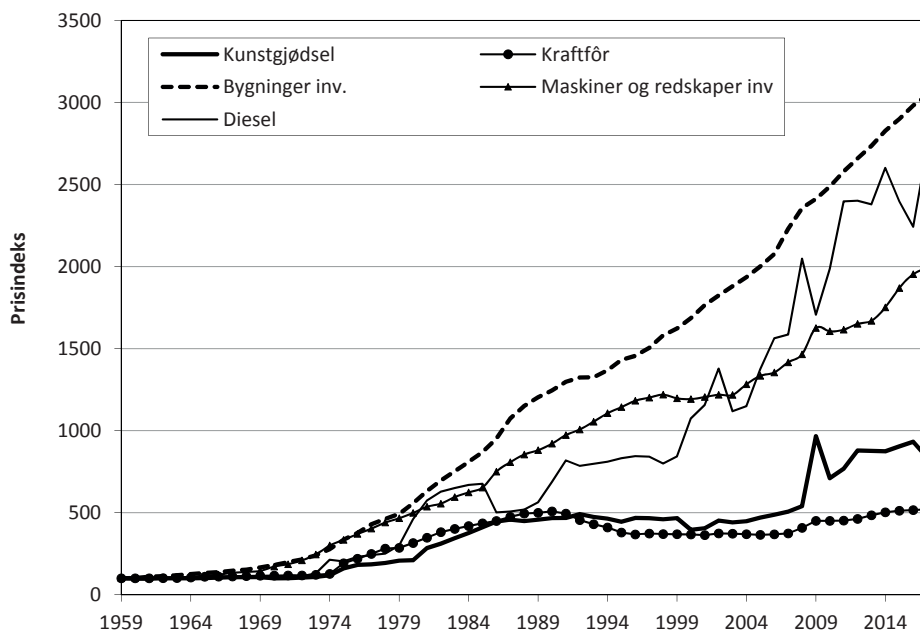
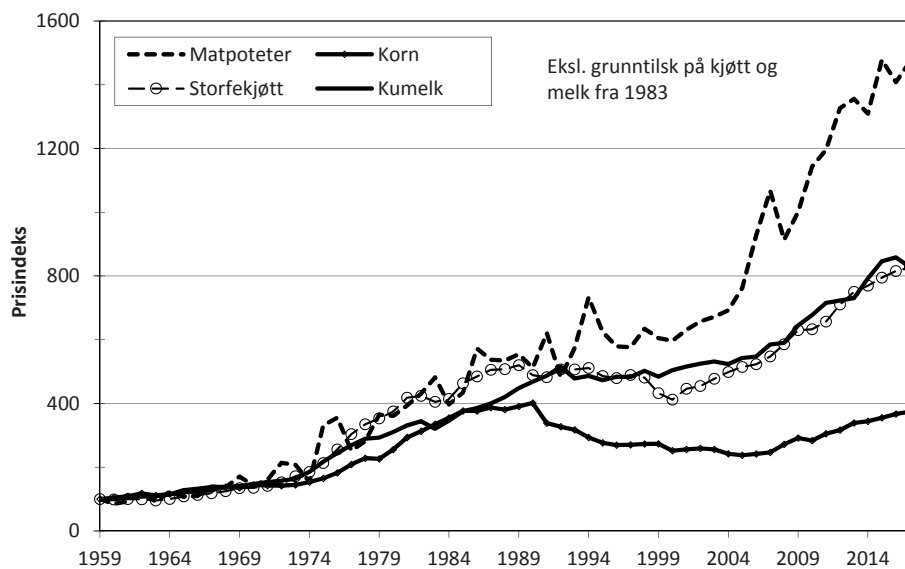
Totalkalkylen skal vise de faktiske utbetalingsprisene til produsent i hvert enkelt år. Disse prisene vil gjenspeile markedsforholdene. Eksempelvis vil overproduksjon gi lavere utbetalingspriser og økt omsetningsavgift.

Priser og tilskudd for budsjettåret 2017 er anslått med utgangspunkt i de forholdene som var kjent i februar/mars 2017. I tillegg er endringene i jordbruksavtalen i 2017, tatt inn i beregningene. Målprisene endres med virkning fra 1. juli.

Under de enkelte postene er det gjort mer detaljert rede for hvilke forutsetninger prisanslagene for hver enkelt vare er basert på.

2.4 Prisutvikling kostnader

For kostnadsposter som er påvirket av den generelle prisutviklingen, er beregningene for budsjettåret bygd på anslaget for konsumprisindeksen (KPI) på 2,0 prosent i rapporten fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjøret (TBU) i februar 2017.

Figur 2.6 Prisutviklingen for noen produkter og produksjonsmidler

2.5 Etterspørselen etter matvarer

Tabellen nedenfor gir oversikt over forbruket av de viktigste jordbruksproduktene.. En mer utførlig omtale av forbruket er gjengitt under de enkelte postene.

Tabell 2.7 Forbruket av de viktigste jordbruksproduktene på engrosnivå. Kg/innbygger

	1959	1969	1979	1989	1999	2010	2014	2015	2016*
Matkorn, inkl. ris (som mel)	81,8	73,6	77,6	79,5	86,3	86,0	81,5	82,2	83,6
Matpoteter ¹	87,6	88,6	74,0	71,2	61,7	55,0	52,1	44,6	52,1
Grønnsaker ²	41,9	39,7	46,4	53,2	60,4	72,0	78,7	77,4	81,0
Frukt og bær ²	63,9	69,2	75,6	77,8	68,7	88,0	91,6	90,2	88,6
Konsummelk i alt ³	187,7	188,9	186,4	174,9	127,2	99,4	90,0	87,0	85,0
Yoghurt					6,7	9,1	9,3	9,1	9,0
Fløte og rømme ⁴	5,0	6,5	6,6	6,9	6,7	6,9	7,3	7,3	7,2
Ost	8,6	8,9	12,0	13,3	14,5	16,9	17,9	18,3	18,3
Smør	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	3,0	3,3	3,3	3,5
Kjøtt fra husdyr ⁵	34,0	39,1	49,3	48,3	57,8	67,0	69,4	70,1	71,1
Egg	8,4	9,9	10,8	11,6	10,3	11,9	13,0	12,8	13,0

1) Inklusive foredlede matpoteter, eksklusive potetmel

2) Inklusive villahager tom. 1999

3) Sum av helmelk, lettmelk og skummet melk. Ekskl. kondensert og tørket melk. Inklusive yoghurt tom. 1998

4) Beregnet som 38 prosent fett (35 % fett t.o.m. 1990)

5) Ekskl. grensehandel og biprodukter av kjøtt

2.6 Produktivitet

Utgangspunktet for årets beregning av produktivitetsutviklingen er normalisert regnskap for årene 2006-2016, målt i løpende priser. Dette regnskapet er så regnet om til verdier i faste 2015-priser. Ved denne omregningen er det nyttet prisindekser beregnet på grunnlag av normalisert regnskap. Det er så langt råd benyttet spesielle prisindekser for hver gruppe av inntekts- og kostnadsposter. Også for investeringer og kapitalslit i driftsbygninger og maskiner og redskaper brukes spesielle indekser. For hydrotekniske anlegg, grøfter og biler brukes derimot konsumprisindeksen (KPI) da en har ansett de spesielle indeksene som for usikre. Også for kjøre- og arbeidsinntekter er KPI benyttet. At en bruker spesielle indekser for bygninger, maskiner og redskaper betyr at det kapitalslitet og de kapitalmengder som benyttes i produktivets-beregningene, avviker fra det som benyttes ellers i Totalkalkylen.

At en bruker normalisert regnskap betyr at inntektene for planteprodukter er litt endret i forhold til fjorårets beregning. Sammenlignet med beregninger i 2016 for årene 2005-2015 vil resultatene også være påvirket av at året 2005 er gått ut og året 2016 er kommet til i datagrunnlaget, endringer fra foreløpig regnskap til endelig regnskap for 2015, og korrigeringer av noen inntekts- og kostnadsposter for tidligere

år. Arbeidsforbruket for perioden 2012-2016 er basert på SSBs telling i Landbruksundersøkelsen 2016.

Det er flere mål for produktivitetutvikling. Her presenteres bare resultater basert på bruttoprodukt i jordbruket. Brutttoprodukt vil si produksjonsverdi minus vareinnsats. Vareinnsats er alle kostnader utenom arbeidsinnsats og kapitalkostnader (kapitalslit og rentekrav). Grunntilskudd og distriktstilskudd er med i produksjonsverdien. Andre tilskudd er ikke med.

Tabell 2.8 viser at brutto arbeidsproduktivitet økte med 48 prosent fra 2006 til 2016. Det tilsvarer 4,0 prosent i gjennomsnitt per år. Brutto kapitalproduktivitet økte med 11 prosent i perioden, eller med 1,1 prosent per år. Sammenveid produktivitet for arbeid og kapital økte med 32 prosent for hele perioden eller 2,8 prosent i gjennomsnitt per år.

Som kapitalinnsats regnes summen av kapitalslit og rentekostnader. For maskiner er det beregnet kapitalslit separat for kjøpt og leaset utstyr, men ellers er kjøpt og leaset utstyr behandlet likt. Rentekravet på all kapital er satt til 1,69 prosent per år i hele perioden. Denne rentefoten er lik gjennomsnittlig realrente for lånt kapital i årene 2013-2015. Jordkapitalen er beregnet på grunnlag av areal i drift og gjennomsnittlig bokført kapital per dekar i år 2015. Denne var kr 3094 per dekar. Jordbruksareal i drift har gått ned med ca. 500 000 dekar fra 2006 til 2016. Store deler av nedgangen er knyttet til nytt kartverk, jf. kap. 2.2.2. Fordi det bare regnes rentekrav på jordkapital, har usikkerhet om arealnedgangen lite å bety for kapitalinnsatsen og dermed for produktivitetutviklingen. Kapitalslit utgjør omtrent 75 prosent av total kapitalkostnad i hele ti-årsperioden.

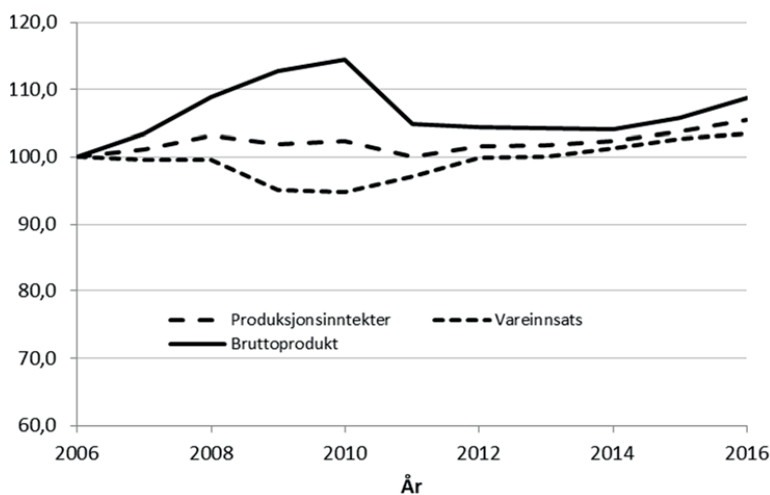
For arbeid er det regnet en pris på kr 185 per time i hele perioden. Dette er basert på hva NIBIOs driftsgranskinger brukte som uttrykk for kostnader ved å leie arbeidshjelp i 2015.

Tabell 2.8 Produktivitetutvikling 2006-2016 i jordbruket beregnet på indekser for bruttoprodukt

År	Arbeids- produktivitet	Kapital- produktivitet	Sammenveid arbeids- og kapitalproduktivitet
2006	100	100	100
2016	148	111	132
Årlig endring, %	4,0	1,1	2,8

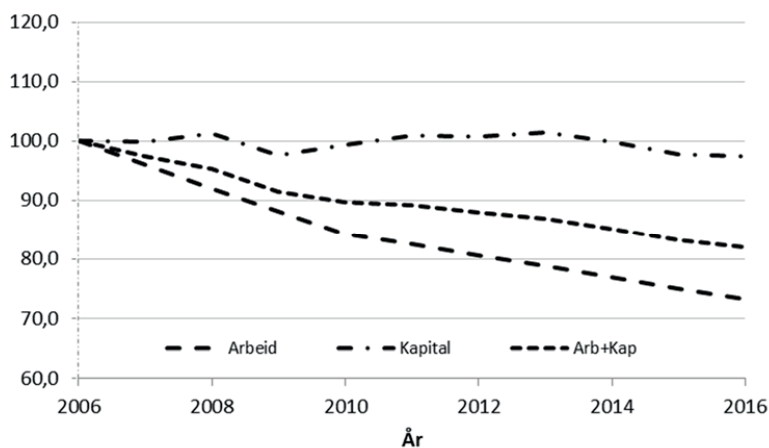
I de tre følgende figurene presenteres noe av grunnlaget for beregningene. Bruttoinntekten (produksjonsverdien) har vært forholdsvis stabil, men med en økning de siste fire årene. Vareinnsatsen falt fra 2008 til 2009, var på samme nivå i 2010 og har senere økt. Nedgang i gjødsel og delvis kraftfôrforbruk, som følge av høye priser, kan forklare nedgangen i vareinnsats i 2009. Bruttoproduktet viser en relativt sterk nedgang fra 2010 til 2011. Dette har sammenheng med at både plante- og husdyrinntektene gikk ned og vareinnsatsen, særlig kostnadene til gjødsel og kalk og innkjøpt fôr, økte. Etter 2011 har det vært enkelte år med vanskelige overvintringsforhold og vekstvilkår. Dette har bidratt til at bruttoproduktet ikke økte i flere år etter 2011.

Bruttoproduktet er differansen mellom to tall som er betydelig større enn bruttoinntekten. I 2015 var således produksjonsverdien omtrent 32,6 milliarder kroner, vareinnsatsen var 19,8 milliarder kroner, og bruttoproduktet var 12,8 milliarder kroner. Målt i relative tall, slik som i figur 2,7, vil derfor en gitt endring målt i kroner slå mye sterkere ut i bruttoprodukt enn i produksjonsverdi og vareinnsats.

Figur 2.7 Utvikling i bruttoinntekt, vareinnsats og bruttoprodukt 2006–2016, relative tall

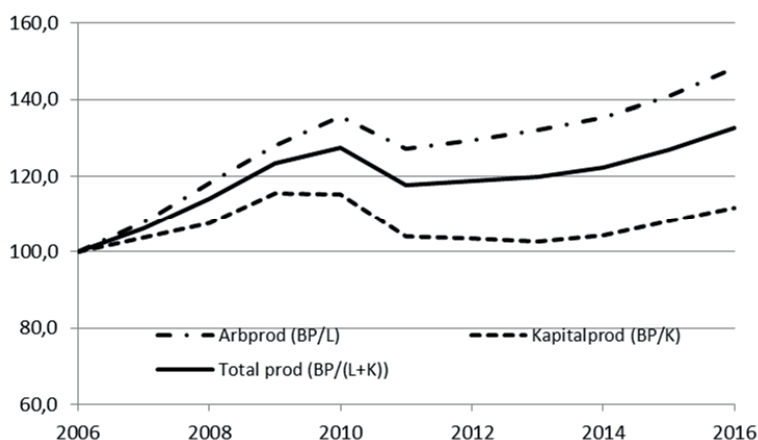
Figur 2.8 viser utviklingen i innsatsen av arbeid og kapital.

Figur 2.8 Utvikling i faktorinnsats 2006-2016, relative tall

Figur 2.9 viser utviklingen for de tre produktivetsmålene som er med i tabell 2.8. Figuren viser at det har vært to perioder med vekst (2006-2010 og 2011-2016) og at produktiviteten gikk ned fra 2010 til 2011. Årets beregninger viser omtrent samme vekst i arbeidsproduktivitet, kapitalproduktivitet og sammenveid arbeids- og kapitalproduktivitet fra 2006 til 2016 som fjorårets beregning viste fra 2005 til 2015.

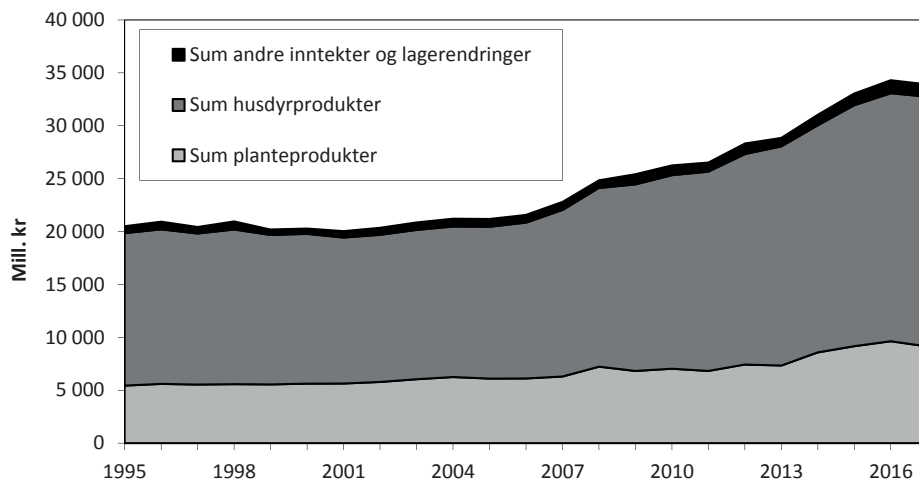
På grunn av at normalisert regnskap er basert på tre års glidende gjennomsnitt for avlinger i planteproduksjonen, har de relativt gode kornavlingene i 2015 og 2016 enda ikke gitt fullt utslag.

Figur 2.9 Utviklingen i produktivitet 2006-16 uttrykt ved tre produktivetsmål basert på bruttoprodukt (BP). L =Arbeid, K= Kapital

3 Inntekter

3.1 Innledning

Figur 3.1 Sum bruttoinntekter ekskl. direkte tilskudd, 1995–2017

Inntektene i jordbruket kommer i grove trekk fra salg av produkter og fra tilskudd. I Totalkalkylen inntektsføres også endringer i buskapsverdi, kjøring med jordbrukets maskiner og arbeid knyttet til investeringer. Jf. kapitlene 3.4.1 og 3.4.2.

I kapittel 3 er det gitt en oversikt over inntektsberegningene for de enkelte produktgruppene, mens kapittel 4 handler om posten «direkte tilskudd».

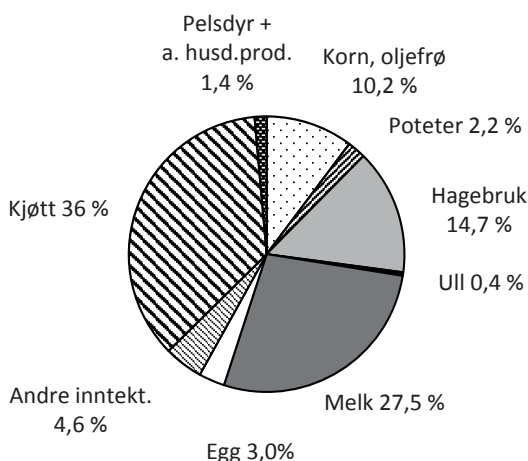
I tabellvedleggene bak i rapporten gis et detaljert bilde av produktmengder, priser og produktverdier. Vedleggene gjelder regnskapsårene 2015 og 2016 og budsjettåret 2017. I budsjettet for 2017 er endringene i priser og tilskudd som følger av jordbruksoppjøret i 2017, innarbeidet.

En oversikt over inntekter fra de forskjellige planteproduktene er gitt i vedlegg I. Direkte tilskudd presenteres i vedlegg II. Vedlegg IV inneholder oversikt over jordbruksarealet, med fordeling på de enkelte vekstene. Dessuten blir størrelsen på den totale planteproduksjonen, og bruken av planteproduktene, vist der. Husdyrstatus og husdyrproduksjon kartlegges i vedlegg V.

Inntektene i jordbruket, utenom direkte tilskudd, er delt inn i fire hovedgrupper:

1. Inntekter fra planteprodukter
2. Inntekter fra husdyrprodukter
3. Andre inntekter
4. Lagerendringer i buskap og formidler

Figur 3.2 viser hvordan produksjonsinntektene i 2016 fordelte seg på ulike produkter. I denne sammenhengen er ikke direkte tilskudd med i produksjonsinntektene. Virkningen av de produksjonsnøytrale tilskuddene, for eksempel arealtilskudd, kommer dermed ikke til uttrykk i figuren.

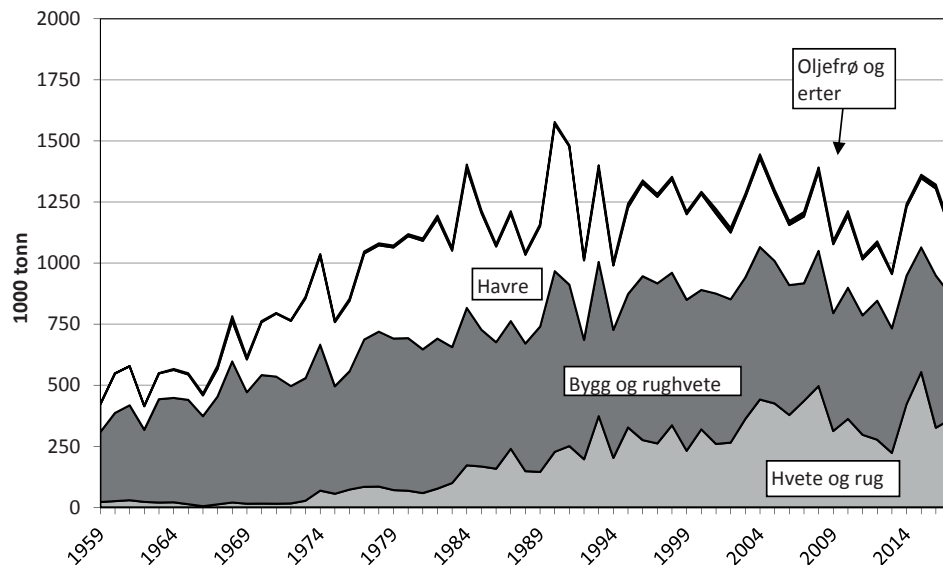
Figur 3.2 Inntektene(ekskl. direkte tilskudd) fordelt på forskjellige produkter 2016

3.2 Planteproduksjon

3.2.1 Korn, ertre og oljefrø

Produksjonsutvikling

I 2016 var kornavlingene, ifølge de foreløpige oppgavene, 16 prosent over normalårsnivå. Kornproduksjonen dette året ble på 1 304 949 tonn. Med normalårsavlinger er kornproduksjonen i 2017 beregnet til 1 131 671 tonn.

Figur 3.3 Utviklingen i korn- og oljefrøproduksjonen. 1 000 tonn

Produksjonen av korn og oljevekster går også fram av tabell 3.1.

Tabell 3.1 Produksjon av korn og oljevekster, mill. kg 15 prosent vann (8 % for oljefrø)

	Korn	Oljevekster	Erter
1959	422
1969	605	9,4	..
1979	1 064	8,6	..
1989	1 151	10,4	..
1999	1 219	10,4	..
2005	1 307	10,3	3,7
2006	1 178	9,5	6,2
2007	1 224	9,0	8,9
2008	1 409	9,7	6,7
2009	1 077	6,7	7,0
2010	1 202	10,2	6,5
2011	1 017	8,6	2,3
2012	1 077	11,3	1,9
2013	955	6,0	1,0
2014	1 230	9,6	2,3
2015	1 335	10,4	3,6
2016*	1 305	11,0	5,1
2017**	1 132	11,0	4,1

Priser og verditall

Oppgaver fra Landbruksdirektoratet og Norske Felleskjøp ligger til grunn for verdiberegningen for korn og oljevekster. I tillegg hentes det inn oppgaver fra såvarefirmaer og enkelte andre aktører.

Priser som er fastsatt ved jordbruksoppkjørene, går fram av tabell 3.2.

Ved jordbruksoppkjøret i 2017 ble målprisene fra 1.7.2017 økt med 9 øre per kg for hvete matkvalitet, bygg med 6 øre per kg og havre med 5 øre per kg. Forhvelte, forrug, erter og oljevekster med 6 øre per kg. Prisen på rug matkvalitet er uforandret.

Tabell 3.2 Grunn- og målpriser på korn. Øre per kg^{1,2}

	1969	1979	1990	2000	2010	2014	2015	2016	2017
Hvete, matkval.	112	176	321	217	248	298	308	317	326
Rug, matkval.	105	163	302	201	232	282	282	282	282
Bygg	93	151	277	178	214	255	263	270	276
Havre	86	143	249	159	195	233	239	245	250

- 1) Målpriser erstattet grunnpriser fra 1.7.2001. Det innebar en teknisk oppjustering av prisene på 14 øre/kg
- 2) 17 prosent vanninnhold tom. 1988, 15 prosent deretter

Ved prisberegningen for 2016 er det tatt utgangspunkt i registrerte produsentpriser fra Landbruksdirektoratet og noteringspriser fra Norske Felleskjøp (markedsregulator). Avregningspris til produsent er fratrukket omsetningsavgift og kostnader til analyse og avregning.

I 2015 og 2016 ble det trukket omsetningsavgift på henholdsvis 3 øre/kg og 1 øre/kg. Det regnes med et trekk på 2,33 øre/kg i 2017, det vil si gjennomsnittet av trekket de siste tre årene.

Kostnaden til analyse og avregning var 1,43 øre/kg i snitt for 2016. Det regnes med samme trekk i 2017.

Det var et gjennomsnittlig trekk for tørking og kvalitet på 7,64 øre/kg i 2015. For 2016 er det regnet med et trekk på 6,20 øre/kg. For budsjettåret regner BFJ med 6,78 øre/kg i trekk for alt solgt korn. Dette tilsvarer gjennomsnittlig kvalitetskorreksjon i perioden 2006–2015.

Tillegg for økologisk vare og leveringsavtaler samt korreksjon for KSL-tillegg/trekk inngår også i produsentprisene. Tillegg for kontraktproduksjon av mathavre er tatt inn under posten «lokale tillegg».

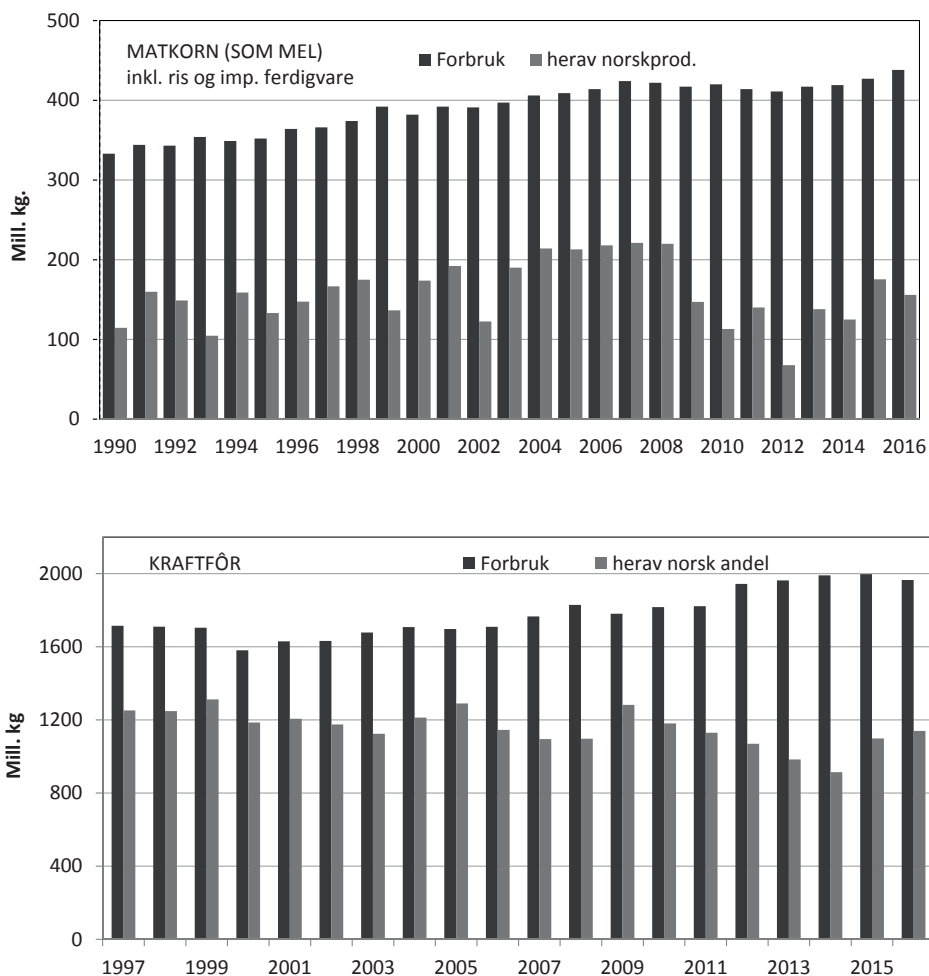
Tabell 3.3 Mengder, priser og verditall for korn, erter og oljevekster

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Hvete								
Produksjon, mill. kg	11	66	143	230	337	499	314	336
<i>herav salg, mill. kg</i>	9	63	136	226	328	491	305	327
Øre per kg ¹	114	183	330	236	231	280	305	303
Inntekt, mill. kr	10	116	449	532	758	1 377	931	991
Rug								
Produksjon, mill. kg	4	5	2	6	34	62	21	33
<i>herav salg, mill. kg</i>	2	3	1	6	34	62	21	33
Øre per kg ¹	107	169	295	217	210	258	261	263
Inntekt, mill. kr	3	5	2	12	71	160	55	87
Bygg								
Produksjon, mill. kg	456	620	595	624	550	519	636	523
<i>herav salg, mill. kg</i>	316	468	503	614	536	506	623	510
Øre per kg ¹	97	162	284	196	207	260	266	271
Inntekt, mill. kr	306	757	1 423	1 204	1 108	1 314	1 656	1 384
Havre og bl. korn								
Produksjon, mill. kg	134	373	411	355	304	290	363	268
<i>herav salg, mill. kg</i>	96	314	386	350	297	283	356	262
Øre per kg ¹	88	150	254	178	187	233	244	249
Inntekt, mill. kr	85	470	979	623	554	661	869	651
Rughvete								
Produksjon, mill. kg				3,7	-	-	-	-
<i>herav salg, mill. kg</i>				3,7	0,5	-	-	-
Øre per kg ¹				197	211	-	-	-
Inntekt, mill. kr				7,2	0,97	-	-	-
Erter, mill. kr					18,1	12,3	17,6	14,4
Korn og erter i alt								
Produksjon, mill. kg	605	1 064	1 151	1 219	1 232	1 379	1 340	1 164
<i>herav salg, mill. kg</i>	424	848	1 026	1 200	1 202	1 351	1 310	1 136
Inntekt, mill. kr	404	1 348	2 859	2 379	2 511	3 536	3 528	3 127
Korreksjon for tørking og kvalitet, mill. kr	1	-26	-26	-22	-74	-98	-75	-73
Korntrygd mill. kr	55	34	33	-	-	-	-	-
Særtilllegg bygg mill. kr	1	2	-	-	-	-	-	-
Geogr.prod.till., mill.kr	-	13	142	-	-	-	-	-
Lokale tillegg, mill.kr	-	-	-	3	1	1	1	1
Oljevekster, mill. kr	11	22	45	46	48	53	56	57
Sum innt. korn, erter og oljev., mill. kr	472	1 393	3 053	2 404	2 485	3 492	3 510	3 112

1) Inkl. termintilllegg

Anvendelse av norskprodusert korn

Mesteparten av norskprodusert korn går til kraftfôr i husdyrproduksjonen, men andelen som brukes til mat, har steget gjennom lengre tid pga. økt hvetedyrking. Hvor mye norsk korn som går til kraftfôr, og hvor mye som blir matkorn, vil variere med produksjons størrelse og kvalitet fra år til år. Figur 3.4 viser forbruket av matkorn og kraftfôr med norsk andel. Totalforbruket av matkorn inkluderer importerte kornprodukter, som for eksempel ris, kjeks og knekkebrød mens kraftfôret er på råvarebasis, dvs. karbohydrat, protein og fettråvarer. Andelen norsk matkorn økte fram mot 2009, men gikk deretter ned og varierte fra år til år. Det skyldes år med lavere avling, men i hovedsak at kvaliteten på kornet ikke oppfyller de ønskede kravene til melets bakeegenskaper. Også for kraftfôret er det synkende norskprodusert andel fra 2009, men store avlinger i 2015 og 2016 gav økt andel norskprodusert kraftfôr.

Figur 3.4 Forbruk av matkorn og kraftfôr og norskprodusert andel. Mill. kg

3.2.2 Poteter

Produksjonsutvikling

Tabell 3.4 viser omfanget og anvendelsen av den norske potetproduksjonen. Nettoproduksjonen beregnes ved å trekke fra bruttoproduksjonen et anslått svinn på 10 prosent. Poteter til fôr framkommer som en rest når all registrert anvendelse til salg, pluss det beregnede hjemmeforbruket av matpoteter og settepoteter, og det anslåtte svinnet, er trukket fra.

Tabell 3.4 Omfang og anvendelse av norsk potetproduksjon. Mill. kg.

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Bruttoproduksjon, mill. kg ¹	705	503	494	386	338	310	370	322
Svinn, mill. kg	70	43	49	39	34	31	37	32
Nettoproduksjon, mill. kg	635	460	445	347	304	279	333	290
<u>Anvendelse, mill. kg;</u>								
<i>Salg:</i>								
Matpoteter ²	198	163	180	111	75	55	74	63
Ekspert	0	–	–	–	–	–	–	–
Statskontr. settepoteter					7	10	8	8
Potetmel og sprit ³	61	65	60	37	46	47	58	55
Potetmos/– flak, pommes frites, chips etc.	20	30	76	104	130	113	125	122
Salg i alt	279	258	316	252	258	225	266	249
<i>Hjemmeforbruk:</i>								
Matpoteter ¹	95	73	35	4	3	3	3	3
Fôrpoteter	178	70	43	53	18	31	42	16
Settepoteter ⁴	84	60	50	38	26	20	22	22

1) Potetareal i villahager er inkludert

2) Ny beregningsmetode fra 1984

3) Fra 1999: Til sprit regnes bare poteter brukt direkte til sprit, dvs. ikke inkludert reststivelse fra annen industriell foredling

4) Fra 2000: Settepoteter av egen avl

Priser og verdi

Prisene på matpotet i regnskapsårene blir beregnet på grunnlag av ukentlige prisnoteringer som Landbruksdirektoratet utfører. For industripotet er prisene i regnskapsårene innhentet direkte fra foredlingsbedriftene.

Oppgaver over omsatte kvanta av matpotet i regnskapsårene er innhentet fra Landbruksdirektoratet. Foredlingsbedriftene oppgir hvor store kvanta potet som har gått til industriformål i regnskapsårene og gir dessuten kvantumsanslag for forbruket av industripotet i budsjettåret.

Totalkalkylen baserer seg på foredlingsbedriftenes oppgaver over forventede priser på industripotet i budsjettåret. Potetprisene og verdien av den yrkesmessige potetproduksjonen er vist i tabell 3.5. Se også vedleggstabell 3.2. Prisen i budsjettåret

2017 tar hensyn til målprisøkningen på 15 øre/kg ved jordbruksoppgjøret i 2017. Fra 1.7.2017 er målprisen 469 øre per kg.

Tabell 3.5 Verdideregning av produksjonen¹ av poteter til salg og hjemmeforbruk

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Salg og hjemmeforbruk</u>								
Til mat og industri ² , mill. kg	389	295	341	265	241	226	266	249
<u>Priser ved salg, øre per kg</u>								
Matpoteter	59	125	191	208	399	508	484	506
Poteter til potetmel	30	54	72	79	55	69	58	69
Poteter til sprit	29	54	45	63	12	2	0	0
Poteter til mos/flak chips, pommes frites etc.	31	79	132	148	207	246	244	264
Statskontr. settepoteter					471	564	589	601
<u>Tilskudd</u>								
Potettrygd, mill. kr	6	3	–	–	–	–	–	–
Tilskudd statskontr. settepoteter, mill. kr	–	3	8	–	–	–	–	–
Dist.tilsk. N-Norge, mill. kr			1,9	1,9	3,1	4,5	4,0	4,6
Sum inntekt, mill. kr	204	310	522	424	617	641	742	727

1) Eksklusive villahager

2) Inkl. statskontrollerte settepoteter f.o.m. 2000

Forbruk av poteter og potetprodukter

Forbruksmønsteret for poteter har endret seg mye over de siste 50 årene. Regulering av matpotetmarkedet ved å la poteter gå til fôr, har fått mindre betydning etter hvert. Matpotetforbruket per person har fram til nylig gått stadig nedover, mens forbruket per person av bearbeidede poteter (pomes frites, mos og chips etc.) har økt. De aller siste årene har imidlertid forbruket av både matpoteter og bearbeidede poteter stabilisert seg noe.

Tabell 3.6 gir en oversikt over forbruksutviklingen for poteter.

Tabell 3.6 Forbruk (engrosnivå) av poteter til mat

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Salg og hj.forbruk av norsk matpotet, mill. kg ¹	308	236	215	115	78	58	77	66
Imp. matpoteter, mill. kg	14	19	5	31	43	55	37	49
Forbr. matpoteter, mill. kg	322	255	220	147	120	113	114	115
Forbr. matpoteter, kg/innb.	84	63	52	33	25	22	22	22
Forbruk bearb. poteter, ^{2,3} kg/innb.	5,1	12,0	19,9	30,4	31	27	27	27
Forbr. poteter i alt ^{2,3} kg/innb.	89	74	71	63	56	49	49	49

1) Inklusive produksjon fra villahager

2) Eksklusive poteter til potetmel og sprit

3) Beregnet som friske poteter

3.2.3 Hagebruksprodukter

Tabell 3.7 Verditall for hagebruksproduktene¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Grønnsaker og urter								
i alt, mill. kr ²	171	357	687	956	1 570	2 354	2 669	2 601
<i>herav i veksthus, mill. kr³</i>	45	111	227	360	517	706	763	752
Frukt i alt, mill. kr	81	46	117	86	165	181	231	214
Bær i alt, mill. kr	87	127	161	173	447	640	563	581
Blomster etc., mill. kr	169	521	1 319	1 336	1 410	1 419	1 499	1 479
Emballasjetilskudd, mill. kr	–	12						
Dist.- og kval.tilsk., mill. kr			45	43	60	90	84	95
Sum inntekter hagebruksprodukter, mill. kr	508	1 064	2 330	2 595	3 652	4 683	5 045	4 970

1) Ekskl. produksjon i villahager f.o.m. 1979

2) Inklusive kjøkkenhager på gårdsbruk og uspesifiserte vekster

3) Tomat, agurk, salat og urter i veksthus

Hagebruksproduktene omfatter grønnsaker og urter, frukt, hagebær og blomster. I vedleggstabell 1.3 er det gitt en detaljert oversikt over kvanta, priser og produksjonsverdi for de forskjellige hagebruksproduktene. Hjemmeforbruket i jordbruket verdiberegnes på lik linje med salgsproduksjonen.

Produksjonsutvikling

Areal- og avlingsutviklingen for grønnsaker, frukt og bær går fram av kap. 2.2.2, men er også nærmere omtalt nedenfor.

Grønnsaker

Areal: Arealet av grønnsaker til salgsproduksjon på friland har økt over tid.

Tabell 3.8 Grønnsakareal, dekar¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Blomkål	5 162	6 059	5 781	5 248	4 201	5 509	5 509	5 509
Hvitkål	13 630	11 934	7 829	5 527	4 043	4 247	4 247	4 247
Gulrot	16 540	11 897	11 678	11 825	13 901	14 870	14 870	14 870
Purre	1 180	1 176	1 454	1 239	1 344	1 599	1 599	1 599
Løk	2 378	3 940	5 322	6 147	6 237	8 410	8 410	8 410
Kålrot til mat	5 354	4 649	4 751	4 751	4 751
Kinakål	3 771	3 493	1 864	1 512	1 512	1 512
Hageerter ²	5 194	6 037	6 748	7 309
Broccoli	2 308	4 348	4 683	4 683	4 683
Isbergsalat	2 783	4 507	4 161	4 161	4 161
Tomater (veksthus)	626	508	390	309	340	331	331	331
Agurker (veksthus)	211	249	230	240	225	227	227	227
Andre vekster, friland	1 352	5 874	6 038	8 194	15 720	21 458	21 458	21 458
	46 273	47 674	49 241	59 427	60 814	71 200	71 200	71 200
Sum fysisk areal ³				58 963
<i>herav kontraktdyrket areal⁴</i>	7 392	11 864	12 843	11 250

1) Sammenlignbare arealtall fra 1999. Anslag for 2016 og 2017 satt lik 2015

2) Ikke oppgaver etter 2006

3) Flere hold eller flere vekster etter hverandre på samme areal i samme år regnet bare en gang. Tall mangler for de siste årene

4) Ufullstendige oppgaver etter 1993

Kilde: SSB (Landbr.dir. 1996–2004)

Avlinger: Nedenfor er det gitt en oversikt over avlingene per daa for de viktigste grønnsakene. For budsjettåret 2017 benyttes normalårsavlinger.

Tabell 3.9 Avlinger i kg per daa av de viktigste grønnsaker

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Blomkål	1 285	1 297	1 519	1 609	1 862	1 607	1 660	1 687
Høst/vinterhvitkål	3 518	2 909	4 419	4 688	4 393	4 232	4 399	4 085
Gulrot	3 096	2 981	3 819	3 877	3 308	3 479	4 027	3 241
Purre	1 844	2 146	2 562	1 833	1 827	2 263	2 132	2 168
Løk	2 198	2 596	3 971	3 109	2 827	2 915	2 971	2 679
Kålrot til mat	3 299	2 735	2 621	2 401	2 797
Kinakål	2 697	2 439	2 488	2 385	2 007	2 288
Hageerter ¹	571	525	577	605
Broccoli	844	917	785	932	811
Isbergsalat	1 831	1 535	1 891	2 017	1 848
Tomater, veksthus	13 600	16 200	22 300	32 000	38 009	34 779	37 467	37 942
Agurker, ”	23 800	31 800	38 700	37 200	64 236	66 758	67 762	68 028

1) Ikke oppgaver etter 2006

Kilde: SSB. LPC 1996–2004

Nettoproduksjonen og verdiberegningen bygger på Landbruksdirektoratets data for grossistomsetningen, samt på oppgaver fra Kontraktdyrkernes landslag. Det beregnes et tillegg for uregistrert grossistomsetning, direktesalg og hjemmeforbruk.

Tabell 3.10 viser utviklingen i salgsproduksjonen av de viktigste grønnsakvekstene i de siste årene, med anslag for 2016.

Tabell 3.10 Salgsproduksjon av de viktigste grønnsakene. Tonn

	1969 ¹	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Blomkål	4 975	5 894	8 133	6 151	7 824	8 854	9 145	8 792
Hvitkål (høst/vinterkål)	33 494	27 481	28 185	19 033	13 285	14 165	14 723	13 766
Gulrot	40 966	28 372	35 679	36 048	45 991	51 727	59 887	55 595
Purre	2 056	1 893	3 467	2 504	2 456	3 618	3 409	3 447
Løk	4 181	8 899	19 604	13 262	17 630	24 511	24 983	24 983
Kålrot til mat	13 141 ²	12 492	12 713	12 454	11 407	13 287
Kinakål	13 195	8 117	4 637	3 606	3 035	3 460
Erter	2 373	2 536	4 090	3 510	3 360	3 792	3 724	3 770
Broccoli	1 145	3 986	3 678	4 366	3 799
Isbergsalat	2 883	6 919	7 867	8 391	7 688
Tomater	7 066	7 623	8 596	9 275	12 923	11 512	12 401	12 559
Agurker ³	5 775	7 850	10 102	13 512	16 455	17 198	17 451	17 494

1) Inkluderer villahageproduksjon

2) Inkluderer neper i 1989

3) Agurk i veksthus og agurk på friland

Kilde: SSB (Landbr.dir./Kontraktdyrkernes landslag)

Frukt

Omsetningsoppgavene viser at det ble levert 7 764 tonn epler klasse I til konsum i 2016. For pærer 168 tonn klasse I levert til konsum.

Areal: Yrkesproduksjonen er representert ved bedrifter med produksjon på minst ett dekar. Tabell 3.11 viser antall daa frukt i yrkesproduksjonen. Tendensen har vært en gradvis reduksjon i arealet.

Tabell 3.11 Antall daa frukt i yrkesproduksjonen

	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Epler	22 577	18 941	14 286	13 732	13 625	13 625
Pærer	4 067	2 152	893	594	644	644
Plommer	3 460	3 108	4 151	4 325	4 403	4 403
Moreller	1 734	2 549	1 956	1 503	1 532	1 532
Kirsebær	830	451	476	382	389	389
Frukt i alt	32 668	27 201	21 762	20 536	20 593	20 593

Kilde: SSB/Landbr.dir.

Avlinger: Tabell 3.12 viser registrerte avlinger i kg per daa regnskapsårene. Normalårsavlinger er satt inn for 2017.

Tabell 3.12 Avlinger i kg per dekar

	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Epler	1 311	522	804	787	1 146	840
Pærer	578	432	547	268	372	392
Plommer	639	277	393	295	300	269
Moreller	433	194	325	330	441	411
Kirsebær	..	590	539	315	189	104

Kilde: SSB/Landbr.dir.

I tabell 3.13 er beregnet netto fruktproduksjon for salg og hjemmeforbruk sammenholdt med registrert engrossalg av frukt. Hovedforskjellen mellom den beregnede nettoproduksjonen og det registrerte engrossalget er at det sistnevnte omfatter bare frukt kl. I til friskkonsum. Altså er verken frukt til saftpresseri eller hjemmeforbruk av frukt med i engrossalget.

Tabell 3.13 Nettoproduksjon og registrert engrossalg av frukt. Tonn

	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Epler	12 644	19 134	8 732	10 154	11 063	13 976	12 719
<i>herav reg. salg²</i>		6 928	6 665	7 800	5 331	7 764	6 915
Pærer	1 651	912	868	362	185	231	230
<i>herav reg. salg²</i>		381	647	246	121	168	169
Plommer	1 638	1 535	554	1 097	1 179	1 200	1 214
<i>herav reg. salg²</i>		381		1 070	1 156	1 177	1 191
Kirsebær		318	186	121	129	83	109
Moreller ³	527	346	295	335	401	530	526
Frukt i alt, nettoprod.	16 460	22 245	10 635	12 068	12 957	16 020	14 799
<i>Herav:</i>							
<i>– salgsproduksjon</i>		21 266	9 741	11 671	12 600	15 670	14 454
<i>– registrert salg</i>		7 743	7 312	9 116	6 608	9 109	8 275

1) Inklusive fruktproduksjon i villahager

2) Registrert engrossalg kl. I til konsum

3) Engrossalg er ikke registrert

Hagebær

Posten omfatter solbær, jordbær, bringebær, «andre bær» (rips, stikkelsbær og hageblåbær) samt bær i veksthus.

Areal: Tall fra Landbrukstelingen i 2010 viste at bærarealet i yrkesproduksjonen lå på 20 333 dekar.

Tabell 3.14 Areal av bær i yrkesproduksjon, dekar

	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Solbær	2 451	2 737	2 397	2 408	2 200	2 114	2 114
Jordbær	15 172	13 774	16 076	13 907	16 300	15 380	15 380
Bringebær	798	1 924	2 111	2 892	4 493	4 943	4 943
Andre bær				1 126	633	562	562
Sum	18 421	18 435	20 584	20 333	23 626	22 999	22 999

Kilde: SSB/Landbr.dir.

Avlinger: Tabell 3.15 viser registrerte avlinger i kg per daa regnskapsårene. Normalårsavlinger er satt inn for 2017.

Tabell 3.15 Avlinger i kg per dekar

	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Solbær	789	659	363	188	314	259	216
Jordbær	900	788	587	599	684	451	492
Bringebær	632	718	588	741	708	777	705
Andre bær				277	267	190	190

Kilde: SSB/Landbr.dir.

Tillegget for hjemmeforbruk av bær er, som for frukt, beregnet med utgangspunkt i forbruk per person.

Tabell 3.16 viser netto bærproduksjon, som omfatter både salgsproduksjon og hjemmeforbruk.

Tabell 3.16 Nettoproduksjon av hagebær. Tonn

	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Jordbær	11 033	8 770	7 739	8 364	11 179	6 962	7 596
Bringebær	439	1 134	1 012	2 154	3 191	3 850	3 494
Solbær	1 601	1 487	646	379	848	605	619
Andre bær				249	135	86	86
Hagebær i alt.	14 705	12 775	10 008	11 146	15 353	11 503	11 795
<i>herav salgsprod.</i>	<i>14 506</i>	<i>12 617</i>	<i>9 916</i>	<i>11 085</i>	<i>15 298</i>	<i>11 449</i>	<i>11 742</i>

1) Inklusive villahager

Blomster

Totalkalkylens mengdetall for blomsterproduksjonen går fram av tabell 3.17.

Tabell 3.17 Produksjon av blomster og andre prydblomster. 1 000 stk.

	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Snittblomster	81 214	92 924	114 893	90 363	81 268	84 934	84 934 ¹⁾
Blomstrende potteplanter	16 536	30 383	38 176	34 176	27 604	28 660	28 660 ¹⁾
Dekorasjonsplanter	3 541	10 084	4 477	2 760	1 542	1 692	1 692 ¹⁾
Utplantingsplanter	20 250	28 112	32 369	55 611	49 919	53 920	53 920 ¹⁾

Kilde: SSB/ Norsk Gartnerforbund

1) Volumutviklingen til budsjettåret 2017 er etter samråd med NGF satt lik produksjonen for 2016

Priser og verditall for grønnsaker, frukt, bær og blomster

Verdien av grønnsakproduksjonen var 13,4 prosent høyere i 2016 enn i 2015, ifølge beregningene i totalkalkylen. Dette skyldes en oppgang i produksjonen på 4,9 prosent og bedre priser. Under forutsetning av normalårsavlinger i 2017 og at prisene utvikler seg i samsvar med målprisene fra jordbruksoppgjøret 2017, er det regnet med at verdien av grønnsakproduksjonen går ned med 2,6 prosent.

Landbruksdirektoratets prisregistreringer ligger til grunn for mesteparten av prisberegningen for grønnsaker. For kontrakt dyrkede grønnsaker brukes oppgaver fra Kontrakt dyrkernes landslag.

Priser på epler og pærer til konsum beregnes ved hjelp av oppgaver fra Landbruksdirektoratet. Priser på pressfrukt er oppgitt av Gartnerhallen. Verdien av fruktproduksjonen viser en oppgang på 27,9 prosent fra 2015 til 2016. Dette skyldes

en oppgang i volumet på 24,6 prosent. Med normalårsavlinger i 2017, og med de målprisene som jordbruksoppkjøret 2017 legger opp til, vil verdien av fruktproduksjonen gå ned med 7,5 prosent.

Verdien av bærproduksjonen er beregnet til å ha gått ned med om lag 12,0 prosent fra 2015 til 2016. Volumet i 2016 gikk ned med 25,3 prosent, mens for eksempel prisen på jordbær gikk opp med ca. 13,1 prosent. For budsjettåret 2017 er verdien beregnet å bli 3,2 prosent høyere enn året før.

Priser som gjelder blomstersektoren, innhentes fra utvalgte engrosforhandlere.

Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og grønnsaker inntektsføres under hagebruksposten. Beløpene framgår av tabell 3.18.

Tabell 3.18 Mengder, priser og verditall for hagebruksvekstene¹

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Grønnsaker								
Bruttoprod., mill kg	167	169	187	175	171	195	210	201
<u>Priser, kr/kg:</u>								
Blomkål	2,35	3,71	4,36	6,68	8,44	9,80	10,77	11,73
Hvitkål	0,77	1,56	1,69	2,22	3,60	5,06	5,55	5,87
Gulrot	0,91	1,59	2,84	3,58	5,42	8,02	8,04	8,55
Tomater	3,90	6,70	9,89	14,65	14,81	20,04	20,72	21,28
<u>Verdi i alt mill. kr³</u>	171	357	687	956	1 570	2 354	2 669	2 601
<i>herav i veksthus, mill. kr</i>	45	111	227	360	517	727	796	787
Frukt								
Bruttoprod., mill. kg	86,6	30,0	34,5	12,4	12,1	13,0	16,0	14,8
<u>Priser, kr/kg:</u>								
Epler	1,07	2,52	4,38	6,90	10,97	9,89	10,72	10,58
Plommer	1,95	3,23	8,91	16,81	26,17	31,48	31,72	30,70
Verdi i alt, mill. kr	81	46	117	86	166	181	231	214
Bær								
Bruttoprod., mill. kg	32,5	25,5	18,0	12,4	11,2	15,4	11,5	11,8
<u>Priser kr/kg:</u>								
Jordbær	4,25	9,01	13,26	17,79	39,52	38,93	44,04	44,16
Solbær	3,43	8,98	11,45	7,02	10,64	8,97	9,94	9,65
Verdi i alt, mill. kr	87	127	161	173	447	640	563	581
Blomster								
<u>Priser, kr/stk:</u>								
Snittblomster ⁴	..	2,62	4,64	3,73	3,10	3,33	3,60	3,87
Blomstrende potteplanter		9,75	13,24	11,53	16,52	16,35	17,02	16,18
Verdi i alt, mill. kr	169	521	1 320	1 336	1 410	1 419	1 499	1 479
Emballasjetilskudd, mill. kr	-	12,4						
Distr.- og kval.tilsk, mill. kr			45,2	42,7	59,5	89,6	83,7	94,9
Sum inntekter fra hagebruksprodukter, mill. kr	508	1 064	2 330	2 525	3 652	4 683	5 045	4 970

1) Ekskl. villahager f.o.m. 1979

2) Bruttoproduksjon = areal * avling f.o.m. 1999

3) Inklusive kjøkkenhager på gårdsbruk og uspesifiserte vekster

4) Inkl. snittgrønt i 1979

Forbruk av grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 3.19 viser, på engrosnivå, det totale norske forbruket av grønnsaker. Summen av norsk produsert og importert mengde er fratrukket det kvantumet som har gått til eksport. «Sum norsk produksjon» i tabellen omfatter bare grønnsaker som er dyrket hagebruksmessig sammenheng. I beregningen av forbruket årene før 1999 er produksjonen i villahager inkludert. Forbruket per person er stigende, men varierer beregningsmessig mellom år, særlig på grunn av variasjoner i norsk produksjon.

Tabell 3.19 Engrosforbruk av grønnsaker. Mill. kg^{1,2}

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Norsk produksjon</u>								
Hovedkulturene ³	97	97	112	97	117	142	154	148
Andre grønnsaker inkl. salatvekster og kålrot	21	34	41	45	47	56	62	58
Kjøkkenhager og uspes. grønnsakvekster	16	15	16	5	7	11	15	12
Sopp	0	1	1	1	1	1	1	1
Sum norsk produksjon	134	147	170	148	172	210	232	219
<u>Import⁴</u>								
– friske		31	34	67	109	125	128	126
– konserves	19	11	27	48	69	78	81	79
Eksport i alt ⁴	0	0	6	2	0	0	0	0
Forbruk av grønnsaker i alt ⁵	153	189	225	270	350	413	441	424
Forbruk, kg per innbygger ⁵	39,7	46,4	53,2	60,4	71,3	77,4	81,0	77,9

1) Årstallene gjelder fra 1. juli angitte år til 30. juni året etter

2) Ikke direkte sammenlignbar serie før/etter 1996 pga. ny hagebruksstatistikk

3) Hovedkulturene: Blomkål, hvitkål, gulrot, purre, løk, salatgurk og tomat

4) Nettoimport fra 2007

5) Ekskl. villahageproduksjon fra og med 1979

Frukt og bær

Norsk produksjon utgjør en liten del av totalforbruket av frukt og bær, import står for over 90 prosent. Tabell 3.20 presenterer engrosforbruket av frukt og bær. For årene etter 1998 er ikke forbruket av frukt og bær fra villahager, og heller ikke forbruket av skogsbær, tatt med.

Tabell 3.20 Engrosforbruk av frukt og bær. Mill. kg^{1,2}

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Norsk produksjon</u>								
Frukt	64	23	29	11	12	13	16	15
<i>herav registrert salg³</i>	8	7	10	7	10	9
Hagebær	26	20	17	10	9	15	12	12
Skogsbær ⁴	10	11	11
Sum norskprodusert frukt og bær	100	54	57	21	21	28	28	27
Import, frisk frukt ⁵	143	182	189	224	307	322	323	328
<i>herav epler og pærer</i>	27	60	53	62	73	68	64	64
Import av konservert og tørket frukt ⁵	26	34	40	51	76	79	75	80
Import, bær ⁵	0	3	10	14	26	39	39	39
Ekspert, frukt og bær ⁵	2	2	3	3				
Forbruk av frukt og bær i alt, mill. kg ⁶	267	271	293	307	429	468	464	473
Forbruk, kg per innbygger ⁶	69,2	75,6	77,8	68,7	88,0	90,0	88,6	89,6

1) Årstillene gjelder fra 1. juli angitte år til 30. juni året etter

2) Ikke direkte sammenlignbar serie før/etter 1996 pga. ny hagebruksstatistikk

3) Registrert engrossalg til konsum

4) Ikke beregnet for årene etter 1998

5) Nettoimport fra 2007

6) Produksjonen i villahager er inkludert for perioden 1979–1998

Andre planteprodukter

Posten omfatter salg av stråfôr og «andre frø til modning». «Andre frø til modning» er norskproduserte frø fra engvekster, rotvekster og grønnsaker. Stråfôr omfatter høy, rundballefôr og halm til sektorer utenom jordbruket, foruten gras til framstilling av grasmel og fôrpellets.

Tabell 3.21 Mengder, priser og verdital for andre planteprodukter

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Innenlandsk salg av stråfôr, mill. kg:</u>								
Høy	4,4	11,1	18,1	33,7	65,8	87,5	87,2	86,2
Rundballefôr				10,4	32,9	43,8	43,6	43,1
Grasmel, fôrpellets, briketter	9,1	14,2	10,7	1,5	–	–	–	–
Halm	6,1	6,0	6,0	2,7	–	–	–	–
Eksport av stråfôr	0,3	–	–	0,0	0,1	–	0,4	0,2
<u>Priser, øre/kg</u>								
Høy, innenlandsk salg	40	107	175	200	264	291	291	291
Rundballefôr				39	42	42	40	40
Grasmel, fôrpellets, briketter	22	46	66	41				
Halm	16	30	57	51	–	–	–	–
Inntekt stråfôr, mill. kr.	5	20	42	73	187	273	272	268
<u>Andre frø til modning:</u>								
Engfrø								
– tonn			3 094	2 198	2 038	2 457	2 050	2 108
– kr/kg			31,24	21,25	24,77	29,28	30,52	31,73
Rotvekst- og grønnsakfrø								
– tonn			4	1	1	1	1	1
– kr/kg			50	327	456	177	98	93
«Andre frø til modning», mill. kr			97	47	51	72	63	67
Sum andre planteprod., mill. kr	8	20	187	128	295	345	334	335

Innenlandsk salg av høy og rundballefôr (og tidligere også halm til fôr) blir beregnet på grunnlag av antall hester utenom jordbruket. I de siste årene har eksporten av høy og halm vært ubetydelig.

Priser på høy og rundballefôr hentes nå inn fra noen av de største aktørene i markedet på Østlandet. Prisene er omregnet til å gjelde avlingsår.

Salget av høy og rundballefôr øker som følge av en økende hestebestand utenom jordbruket. Salget av grasmel og pellets er satt lik produksjonstallene. Se tabell 3.21 og vedleggstabell 1.3.

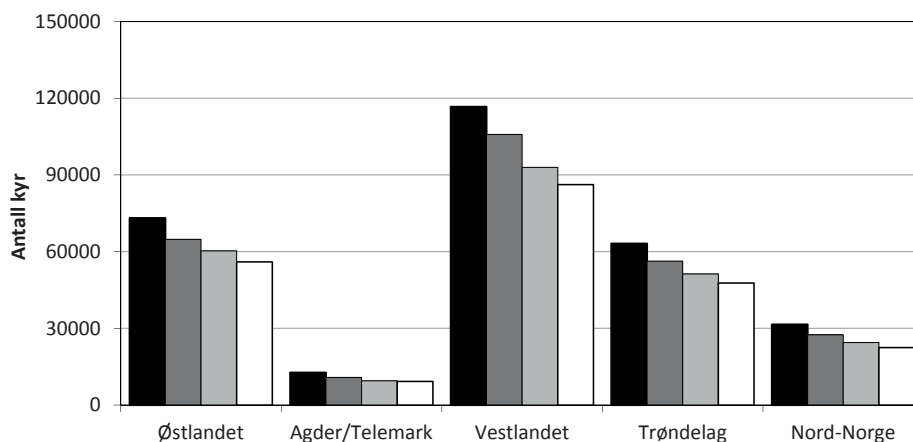
3.3 Husdyrproduksjoner

3.3.1 Melk

Produksjonsgrunnlag for kumelk

Kubestand og besetningsstørrelse: Melkekubestanden per 1. januar 2016 var på 226 700 kyr, ned 1 600 kyr i forhold til 1. januar 2015. Melkekubestanden per 1. januar 2017 var på 222 300 kyr, altså en nedgang på 4 400 kyr i 2016. Til inngangen av 2018 er det prognosert en nedgang i melkekubestanden på ca. 3 900 dyr. Tallet på ammekyr 1. januar 2016 var på 76 100. I 2016 var økningen ca. 6 200 dyr og regnes å øke med 6 200 dyr i 2017. Det har vært en nedgang i totalt antall melkekyr over lang tid og prognosene for 2017 viser fortsatt nedgang, mens det er økning i antall ammekyr.

Den regionale fordelingen av kubestanden er vist i figur 3.5.

Figur 3.5 Antallet melkekyr i henholdsvis 2000, 2005, 2010 og 2016 fordelt på regioner

Totalt var det i Norge 8 489 jordbruksbedrifter med melkekyr per 31. juli 2016, en nedgang på 293 bedrifter fra 2015. Den gjennomsnittlige besetningsstørrelsen var på 26,1 kyr i 2016. Året før var den på 25,5 kyr.

Regionvis varierte den gjennomsnittlige besetningsstørrelsen i 2016 fra 21,6 kyr i Agder/Telemark til 31,7 kyr i Rogaland. I figur 3.5 inngår Rogaland i Vestlandet. Rogaland hadde 45,6 prosent av kyrne for hele Vestlandet i 2016. For 2017 er det forventet en gjennomsnittlig besetningsstørrelse per jordbruksbedrift for landet totalt på 26,3 kyr.

Ytelse: Ved beregningen av ytelse per ku benytter BFJ et beregnet gjennomsnittlig kutall for året. Dette gjennomsnittlige kutallet blir beregnet av Prognoseutvalget for melk. Fra 2015 til 2016 gikk ytelsen opp med 32 liter per årsku. Melkeytelsen er anslått å øke med om lag 34 liter per årsku i 2017 til en gjennomsnittlig avdrått per på 7 381 liter per årsku.

Produksjon og anvendelse av kumelk

Over tid har meierileveransen blitt redusert, men har i en del år nå vært relativt stabil på i overkant av 1 500 mill. liter. For 2017 er det forventet en meierileveranse på 1 507 mill. liter.

Tabell 3.22 Produksjon og ytelse, kumelk

	1969 ¹	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Nettoproduksjon, mill. liter	1 679	1 816	1 945	1 790	1 591	1 612	1 598	1 582
Brutttoproduksjon, mill. liter	1 731	1 872	1 980	1 824	1 623	1 643	1 629	1 612
Liter per årsku, (brutto)	4 001	4 900	5 787	5 776	6 761	7 315	7 347	7381
Endring i ytelse per år, liter ²	144	90	89	-1	106	120	32	34

1) Gammel metode for beregning av årskyr

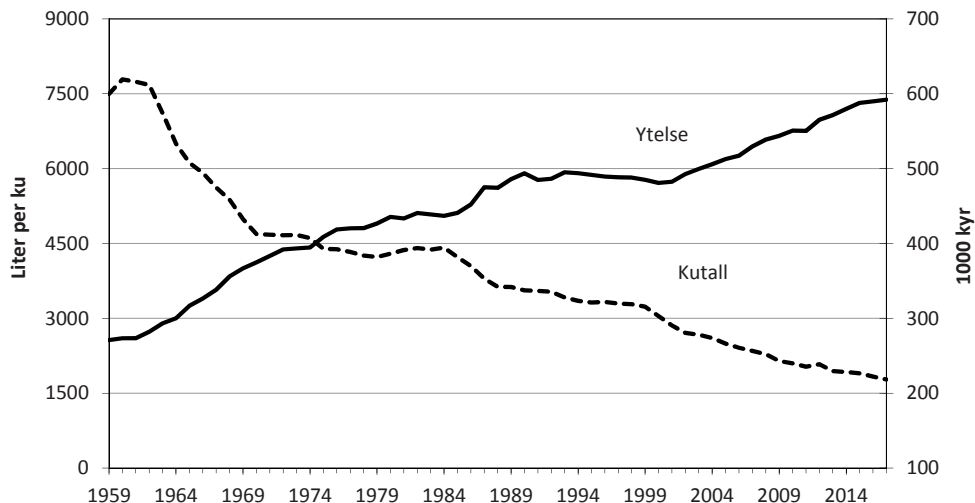
2) Endring i gjennomsnitt per år i perioden fra forrige oppgitte tall

Tabell 3.23 Produksjonen og bruken av melk. Mill. liter

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Kumelk</u>								
Nettoproduksjon	1 679	1 816	1 945	1 790	1 591	1 612	1 598	1 582
Meierileveranse ¹	1 528	1 742	1 835	1 647	1 506	1 536	1 523	1 507
Direkte salg	32	12	5	-	-	-	-	-
Hjemmeforbruk	74	28	13	7	2,4	1,5	1,4	1,3
Lokal foredling					1,1	1,9	2,0	2,0
Fôr ²	42	29	92 ²	135	82	72	72	71
<u>Geitemelk</u>								
Nettoproduksjon	26,5	23,6	27,0	22,0	21,1	21,6	21,8	21,8
Meierileveranse	25,1	22,2	25,7	21,5	20,0	20,2	20,4	20,4
Annet salg	1,0	1,0	0,9	0,2	0,7	0,9	0,9	1,0
Hjemmeforbruk	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-
Fôr	0,1	0,1	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

1) Inkl. salg av gårdssmør fra og med 1996

2) Beregningen er, fra og med 1989, endret fra normert behov for kalver til en restmengde: «Ikke levert meieri» og «ikke hjemmeforbruk eller svin»

Figur 3.6 Kuttall og ytelse per ku.

Priser og verdital

Verdiberegningene for melk tar utgangspunkt i regnskap fra TINE SA og Q-Meieriene AS.

Verdien av meierienes produsentveiledning inntektsføres under «melk» i totalkalkylen, men føres samtidig som en kostnad under «andre kostnader».

Inntektene i meieribruket er avhengige av salgsutviklingen for de ulike melkeproduktene. Dette gjelder først og fremst det innenlandske salget, men også for produktene som eksporteres. Salg av konsummelk, som krever minst behandling på meieriene, gir de høyeste inntektene. Deretter følger ost, og til sist smør og tørrmelk.

Melkeprisene er beregnet uten distriktstilskudd og grunntilskudd. Produsentenes fraktandel er trukket direkte i melkeoppkjøret og kommer ikke til syne på verken inntekts eller kostnadssiden. I verdiberegningen føres distrikts- og grunntilskuddet som egne poster under «melk». Etterbetalingene økte for 2014 og ytterligere for 2015 og 2016. Dette har bidratt til høyere melkepriser disse årene. I budsjettåret beregnes etterbetalingen som gjennomsnittet av de fem siste årenes etterbetalinger. Det gir et markert fall i etterbetalingen for 2017 og dermed også i melkeprisen. I prisen for 2017 er virkningen av målprisøkningen på ku- og geitemelk på 3 øre/liter ved jordbruksoppkjøret innregnet. Målprisen på melk er etter dette 5,36 kr/liter fra 1.7.2017.

Av tabell 3.24 framgår priser, mengder og de andre variablene som tas hensyn til når verdien av melkeproduksjonen beregnes. Posten for salg av melkekvoter gjelder betaling for kvoter som er solgt, men ikke videresolgt.

Tabell 3.24 Produksjon, priser, tilskudd og verditall i melkeproduksjon

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Kumelk</u>								
Nettoproduksjon, mill. liter	1 679	1 816	1 945	1 790	1 591	1 612	1 598	1 582
<i>herav salg og hjemme- forbruk, mill. liter</i>	<i>1 634</i>	<i>1 782</i>	<i>1 854</i>	<i>1 654</i>	<i>1 509</i>	<i>1 540</i>	<i>1 526</i>	<i>1 511</i>
Utbet.pris, øre/liter ¹	92,20	191,87	293,81	317,87	445,27	555,47	563,54	543,75
Inntekt kumelk, ekskl. tilskudd, mill. kr	1 507	3 419	5 446	5 258	6 712	8 552	8 600	8 212
<u>Geitmelk</u>								
Nettoproduksjon, mill. liter	26,5	23,6	27,0	22,0	21,1	21,6	21,8	21,8
<i>herav salg, mill. liter</i>	<i>26,2</i>	<i>23,3</i>	<i>26,6</i>	<i>21,6</i>	<i>20,7</i>	<i>21,2</i>	<i>21,4</i>	<i>21,4</i>
Utbet.pris, øre/liter ¹	134,96	310,00	450,80	305,01	443,56	555,12	564,89	543,87
Inntekt geitmelk, ekskl. tilskudd, mill. kr	35	72	120	66	92	118	121	117
Produsenttjenesten, mill. kr.			153	133	153	148	143	141
<u>Tilskudd, mill. kr</u>								
Distriktstilskudd	66	365	688	447	482	539	535	530
Kvantumsavgrenset tilskudd	–	471	1 829					
Frakttilskudd	32	95	–					
Distriktmeieritillegg			110					
Grunntilskudd				123	64	68	71	72
Salg av melkevoter				189	2	-42	-40	-2
Inntekt melk i alt, inkl. tilskudd, mill. kr	1 639	4 321	9 176	6 216	7 505	9 382	9 430	9 070

1) Ekskl. grunntilskudd fra og med 1983. Geitmelktillegget er overført fra prisutjevningsordningen til grunntilskuddet fra 1. juli 1998. Ekskl. meierifinansiert produsenttjeneste fra 1999

Forbruk av melk og melkeprodukter

Konsummelk

Tabell 3.25 viser hvordan forbruket av konsummelk har utviklet seg. Forbruket har stort sett gått nedover over lang tid men er litt forskjellig fordelt på typer. Nedgangen har til en viss grad blitt oppveid av en økning i forbruket av konserverte melkeprodukter.

I tallene for helmelk er forbruket av egenprodusert melk i produsentenes husholdninger tatt med (beregnet til 1,5 mill. kg for 2015). Yoghurt er inkludert fram til 1999, men deretter skilt ut.

Fløte og rømme

Forbruket av fløte og rømme er noe høyere enn tidligere, jf. tabell 3.25.

Tabell 3.25 Forbruk av helmelk, lettmelk, skummet melk og fløte på engrosnivå

	1969	1979	1989	1999	2010	2014	2015	2016*
Helmelk, ¹ mill. kg	674	652	269	145	93	89	89	88
Kg/innb.	175	160	64	32	19	17	17	17
Lettmelk, mill. kg	335	324	254	226	216	210
Kg/innb.	79	73	52	44	42	40
Skummet melk ² , mill. kg	54	107	136	99	139	147	149	149
Kg/innb.	14	26	32	22	29	29	29	29
<i>Konsummelk i alt,</i>	<i>726</i>	<i>759</i>	<i>739</i>	<i>568</i>	<i>486</i>	<i>462</i>	<i>454</i>	<i>447</i>
<i>Kg/innb.</i>	<i>189</i>	<i>186</i>	<i>175</i>	<i>127</i>	<i>99</i>	<i>90</i>	<i>87</i>	<i>85</i>
Yoghurt i alt ³ , mill. kg				30,0	44,7	47,5	47,2	47,1
Kg/innb.				6,7	9,1	9,3	9,1	9,0
Fløte og rømme ⁴ , mill. kg	25	27	29	30	34	38	38	38
Kg/innb.	6,5	6,6	6,9	6,7	6,9	7,3	7,3	7,2

1) Inkludert youghurt til og med 1998

2) Inkl. ekstra lett melk. Ekskl. skummetmelk til produksjon av smørblandet lettmargin f.o.m. 2. halvår 1998

3) Som melk

4) Beregnet som 35 prosent fett. 38 prosent fett f.o.m. 1991

Konserverte melkeprodukter

Endringer i beregningsmetoder gjør at eldre og nyere tall for forbruket av konserverte melkeprodukter ikke er helt sammenlignbare. Forbruk av slike produkter har likevel økt mye gjennom den perioden som omfattes av tabell 3.26.

Tabell 3.26 Forbruk av konserverte melkeprodukter beregnet som råvare

	1979	1984 ¹	1989	1999 ²	2010	2014	2015	2016*
Helmelk i konserverte produkter, mill. kg ³	21	31	35					
Skummet melk i konserverte produkter, mill. kg ³	38	55	44					
Fløte i konserverte produkter, mill. kg	..	0,9	0,6					
Melkefett (100 %) i konserverte produkter, mill. kg	0,5					
Tørket myse til konsum, mill. kg	..	0,6	0,7					
Sum forbruk av konserverte melkeprodukter, mill. kg	59	87	80	93	158	128	118	124
Kg per innbygger	15	21	19	21	32	25	23	24

1) Ny beregningsmetode fom. 1982

2) Ny beregningsmetode fom. 1999

3) Kondensert melk, tørket melk. Inkl. melk i andre konserverte produkter (milkshake, puddinger, sauser ol.) fom. 1982

Smør

Økt forbruk av magre konsummelktyper og lavere smørforbruk, ga fra midten av 1980-tallet et overskudd av fett i melkesektoren. Dette medførte betydelig eksport av smør. Samtidig ble fettinnholdet i returmilken økt. I løpet av 1990-årene gikk både produksjonen og eksporten av smør ned, parallelt med nedgangen i melkeproduksjonen. Fra 2010 er det en liten økning i smørforbruket.

Tabell 3.27 Produksjon, eksport, import, lagerendring og forbruk av smør på engrosnivå

	1969	1979	1989	1999	2010	2014	2015	2016*
<u>Produksjon</u>								
I alt, mill. kg ¹	21,2	20,5	24,2	19,6	16,8	16,3	17,4	18,0
Eksport, mill. kg	1,4	0,4	9,2	5,1	2,2	0,0	0,5	0,2
Import, mill. kg	1,3	1,7	—	0,2	0,1	0,4	0,4	0,4
Lagerendring, mill. kg ²	+0,2	+0,2	-0,7
<u>Forbruk</u>								
I alt, mill. kg	21,3	22,0	14,3	14,7	14,7	16,7	17,2	18,2
Kg/innb.	5,5	5,4	3,4	3,3	3,0	3,3	3,3	3,5

1) Inkl. smør til margarinproduksjon

2) – betyr lagerøkning og + betyr lagernedgang

Ost

Tabell 3.28 viser at både produksjonen er relativt stabil og at forbruket har en økende tendens.

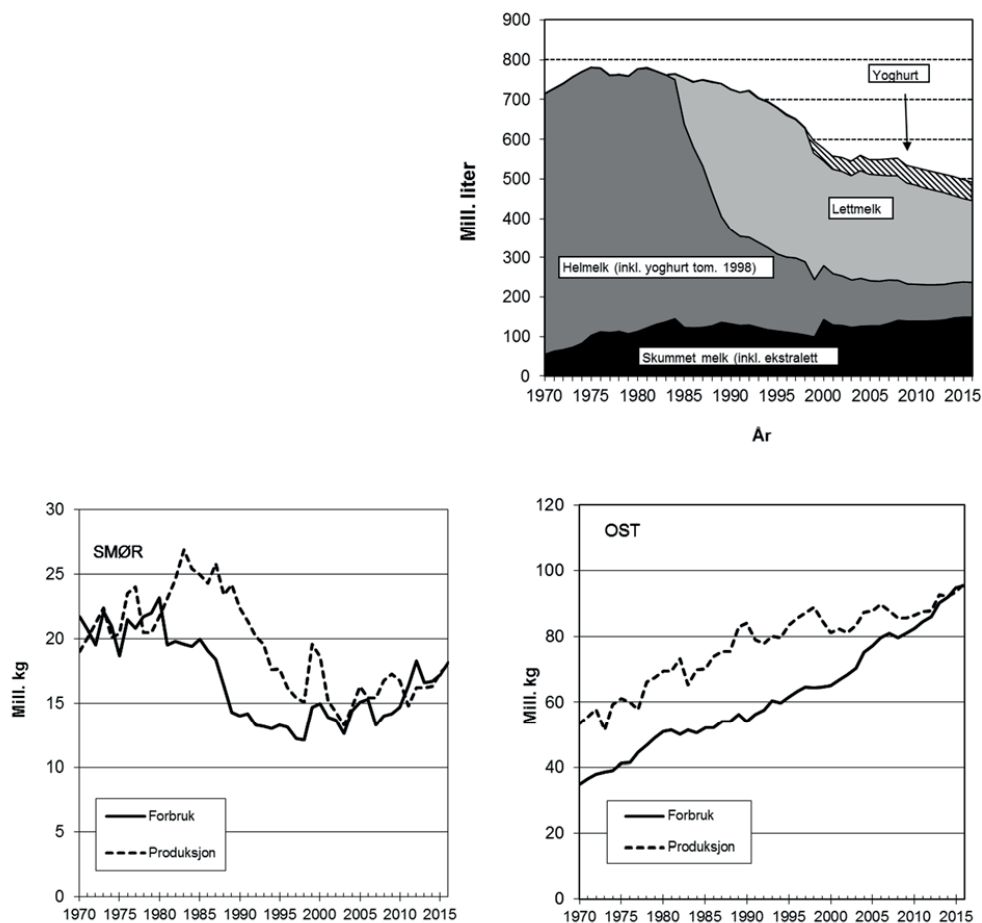
Tabell 3.28 Produksjon, eksport, import og forbruk av ost på engrosnivå

	1969	1979	1989	1999 ¹	2010	2014	2015	2016*
<u>Produksjon²</u>								
Ost i alt, mill. kg	49,6	67,6	82,9	84,9	86,5	92,3	93,6	96,1
Eksport, mill. kg	16,3	20,8	23,1	23,3	13,5	12,6	11,5	12,7
Import, mill. Kg	0,3	1,4	2,0	3,1	9,6	12,2	12,9	12,3
Lagerendring, mill. kg ³	+0,7	+0,7	-5,6
<u>Forbruk</u>								
Ost i alt, mill. kg	34,3	48,9	56,2	64,7	82,6	91,9	94,9	95,6
Kg/innb.	9,0	12,0	13,3	14,5	16,9	17,9	18,3	18,3
<i>Herav:</i>								
<i>Hvitost totalt,</i>	<i>21,4</i>	<i>34,6</i>	<i>41,7</i>	<i>48,1</i>	<i>63,7</i>	<i>68,9</i>	<i>71,1</i>	<i>71,7</i>
<i>Kg/innb.</i>	<i>5,6</i>	<i>8,5</i>	<i>9,9</i>	<i>10,8</i>	<i>13,0</i>	<i>13,4</i>	<i>13,7</i>	<i>13,7</i>
<i>Brunost totalt,</i>	<i>12,8</i>	<i>14,3</i>	<i>14,5</i>	<i>10,9</i>	<i>12,4</i>	<i>12,1</i>	<i>11,8</i>	<i>11,5</i>
<i>Kg/innb.</i>	<i>3,3</i>	<i>3,5</i>	<i>3,4</i>	<i>2,5</i>	<i>2,5</i>	<i>2,4</i>	<i>2,3</i>	<i>2,3</i>
<i>Annen ost totalt,</i>				<i>6,3</i>	<i>6,4</i>	<i>10,9</i>	<i>12,1</i>	<i>12,4</i>
<i>Kg/innb.</i>				<i>1,4</i>	<i>1,3</i>	<i>2,1</i>	<i>2,3</i>	<i>2,3</i>

1) Endret beregningsmetode fra og med 1999

2) Inkludert smelteost

3) Minus betyr lagerøkning og pluss betyr lagernedgang

Figur 3.7 Forbruk og produksjon av konsummelk, ost og smør

3.3.2 Kjøtt

Posten omfatter produksjon og forbruk av kjøtt fra følgende husdyr: Storfe, sau, gris, geit, hest og fjørfe. Priser og mengder gir verdien av produksjonen. Kjøttproduksjon på kaniner er behandlet i en egen post i totalkalkylen. Kjøttproduksjon på tamrein, vilt og hval omfattes ikke av totalkalkylen, men er tatt med i tabell 3.29, som viser all norsk produksjon av kjøtt til salg og hjemmeforbruk. I tabell 3.37, som viser forbruk av kjøtt i alt, er også biprodukter fra slakterisektoren og grensehandel tatt hensyn til.

Produksjonsutvikling

Kjøttproduksjonen har økt gjennom flere år og er i 2016 prognosert til å skulle ligge på et rekordhøyt nivå. Totalt sett har det vært en økende underdekning av norskprodusert storfe. Dette gjelder også budsjettåret 2016. Rammen for norsk kjøttproduksjon settes av innenlands forbruk samt importkvoter med tollettelser/-fritak. Importkvotene gjelder WTO (1995), EU-(2012), SACU-land (1995) og GSP-land (2013).

Tabell 3.29 Produksjon av kjøtt til salg og hjemmeforbruk. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Storfe	52,1	69,6	74,0	94,1	81,9	77,9	80,1	82,4
Kalv	6,6	1,9	1,4	1,5	1,6	1,7	1,5	1,4
Storfe i alt	58,7	71,5	75,4	95,6	83,5	79,6	81,6	83,8
Sau/lam	17,3	18,8	23,1	22,9	24,6	25,7	26,1	26,8
Geit/kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Hest	1,9	0,8	0,8	0,6	0,4	0,1	0,1	0,1
Fjørfe	5,2	9,8	20,0	36,5	83,1	92,6	98,3	104,1
Rein	1,4	1,6	2,7	1,6	2,1	1,9	2,0	2,0
Kaniner	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Gris ¹	65,6	78,9	84,1	109,3	128,8	134,7	137,7	137,3
Sum kjøtt ¹	150,6	181,9	206,6	267,0	322,8	334,8	346,1	354,4

1) Ekskl. hode og labb på gris fom. 2002

Storfe

Slaktingen av ku hadde en økning på 1,8 prosent fra 2015 til 2016 regnet i tonn, mens det økte med 1,7 prosent for okse. For kvige var det en nedgang på 2,7 prosent.

I budsjettåret ventes slaktingen av ku, okse og kvige samlet å gå opp med 2,7 prosent.

Slaktingen av kalv gikk ned med 11,5 prosent fra 2015 til 2016. Det ventes fortsatt nedgang slakting i budsjettåret.

Tabell 3.30 viser produksjonen i tonn og antall slakt fra storfesektoren.

Tabell 3.30 Antall slakt og mengde av storfe

	2015		2016*		2017**	
	Antall	Tonn	Antall	Tonn	Antall	Tonn
Okse						
Salgsproduksjon	136 216	42 207	138 503	43 783	142 951	45 719
Hjemmeforbruk	549	136	542	137	534	137
I alt	136 765	42 343	139 045	43 920	143 485	45 856
Kvige						
Salgsproduksjon	18 816	4 225	18 317	4 147	19 211	4 364
Hjemmeforbruk	700	125	698	126	694	126
I alt	19 516	4 350	19 015	4 273	19 905	4 490
Ku						
Salgsproduksjon	113 724	31 242	115 808	31 945	116 453	32 051
Storfe i alt						
Salgsproduksjon	268 756	77 674	272 628	79 875	278 615	82 134
Hjemmeforbruk	1 249	261	1 240	263	1 229	263
I alt	274 994	77 796	273 868	80 138	279 844	82 397
Kalv i alt						
Salgsproduksjon	13 611	1 676	11 980	1 484	11 115	1 386
Hjemmeforbruk	555	61	487	54	487	54
I alt						
Storfe og kalv						
Salgsproduksjon	282 367	79 350	284 608	81 359	289 730	83 520
Hjemmeforbruk	1 804	322	1 727	316	1 715	316
I alt	284 170	79 672	286 335	81 675	291 445	83 836

Utviklingen i slaktevektene på storfe går fram av tabell 3.31. For okser og kvige har gjennomsnittlig vekt gått oppover gjennom en årrekke, blant annet på grunn av økte vektgrenser. Slaktevektene for ku økte i årene fram mot 2010, men har økt mindre de siste årene og ligger nær 275 kg. Økningen for kalv skyldes endringer i slaktevektene for kategorien mellomkalv.

Tabell 3.31 Slaktevekter på storfe. Kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Okse	178,8	219,7	255,6	281,3	300,5	308,4	315,3	319,8
Kvige	143,8	173,3	192,2	201,9	221,5	223,5	225,9	227,2
Ku	205,8	229,0	231,5	237,9	266,6	273,4	275,1	275,2
Mellomkalv	67,4	79,5	85,2	97,0	111,9	123,2	123,8	124,7
Spedkalv	19,4	21,7	23,4	43,5				

Sau/lam

I 2016 ble det slaktet 26,1 mill. kg, mot 25,7 mill. kg i 2015. For budsjettåret er det regnet med en slaktemengde på 26,8 mill. kg.

Svin

Slaktemengden av svin gikk opp med 3,0 mill. kg fra 2015 til 137,7 mill. kg i 2016. For 2017 er det regnet med en nedgang på 0,4 mill. kg til 137,3 mill. kg.

Fjørfe

Fjørfekjøtt omfatter kjøtt fra kylling, høns, kalkuner, gås, and og struts (perioden 1998–2002). Produksjonstall er stilt opp i tabell 3.32.

Produksjonen av kylling viser nå økning etter det var en nedgang i produksjonen i 2014 pga. nedgang i forbruket.

Tabell 3.32 Produksjon av fjørfekjøtt. Tonn

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Kylling	2 790	6 568	14 367	29 456	74 397	80 325	86 305	92 200
Høns	1 983	2 437	3 279	2 700	1 507	571	1 007	1 007
Kalkun	310	753	2 177	4 254	8 485	10 920	10 303	10 204
Gås	78	39	50	28				
And	15	21	115	50	418	735	701	701
Struts				40				
Sum	5 176	9 818	19 988	36 528	84 807	92 551	98 316	104 112

Priser og verdi

Utbetalingsprisene på kjøtt avhenger av avsetningsforholdene. En norsk produksjon som er lik forbruket fratrukket kvoteimport, skal normalt gi grunnlag for å ta ut jordbruksavtalens målpriser. Fra 1995 medførte WTO-avtalen importkvoter med redusert toll mens det ble sterkere begrensninger på subsidiert eksport fra 2000. Fra 2016 er eksportkvoten for storfekjøtt i praksis null mens den er på 1,9 mill. kg for svinekjøtt. Ut over dette har Norge ensidig gitt importkvoter med redusert toll fra SACU-land.

Prisene er basert på oppgaver fra kjøttssamvirket (Nortura) og slakterier utenom samvirket. I prisene til produsent inngår også verdien av biproduktene (inemat, huder og skinn) og etterbetalinger. Budsjettpriene er korrigert for endringene i årets jordbruksavtale. Alle utgiftene utenom produsentenes andel av frakten,- som føres under posten «andre kostnader», er trukket ifra.

Ved jordbruksoppjøret i 2009 ble storfe og kalv tatt ut av målprissystemet, og fra 1. juli 2013 gjelder det også for sau/lam. Markedsoverskudd eller manglende markedsmuligheter medfører et tap for kjøttprodusentene. Pristapet har vært definert som lavere prisuttak enn hva målprisene/gjennomsnittlig engrospris har gitt grunnlag for samt at omsetningsavgiften har vært høyere enn antatt avgift ved markedsbalanse.

Etter at målprisen er avviklet for storfe og sau/lam, er det kun relevant å beregne pristapet for gris. For svin har Budsjettnemnda beregnet et brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i 2016 på 28 mill. kr. og for 2017 på 157 mill. kr. I 2015 var det ikke markedsoverskudd og følgelig ikke pristap for svin. For sau/lam vil markedsoverskudd føre til avvik fra «planlagt gjennomsnittlig engrospris» og det gir et beregnet pristap i 2016 og 2017 på henholdsvis 103 og 197 mill. kr. Varierende omsetningsavgifter vil normalt speile avsetningsforholdene. Det er likevel ikke nødvendigvis samsvar mellom trekk av omsetningsavgift og behovet for regulering av den løpende produksjonen, eks. behov for å bygge opp reguleringsfondet og motsatt. I tabell 3.33 er de produktvise omsetningsavgiftene gjengitt for beregningsårene 2015–17.

Tabell 3.33 Omsetningsavgifter. Kr per kg

	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris
2015	0,67	0,67	0,92	0,60
2016	0,53	0,53	1,78	0,76
2017	0,54	0,54	2,65	1,50

Maksimalsatser for omsetningsavgift i 2017 er for svin kr 2,50 per kg, for sau og lam 3,50 kg og for storfe/kalv kr 1,50 per kg. Satsen kan endres gjennom året dersom markedssituasjonen endrer seg. Endringer av avgiften innenfor den øvre grensen behandles og fastsettes av Omsetningsrådet.

Kun sau, lam og geit omfattes nå av grunntilskuddet. Satsene varierer gjennom året. Jordbruksavtalens gjennomsnittssatser i de siste årene går fram av tabell 3.34.

Tabell 3.34 Jordbruksavtalens gjennomsnittlige satser for grunntilskudd. Kr per kg

	2005–2017
Sau og lam	3,81
Geit	5,15

Prisene til produsent vises i tabell 3.35.

For prisberegningen i budsjettåret er det tatt utgangspunkt Norturas prognoser per februar. Prognosene er deretter korrigert for virkninger av årets jordbruksavtale.

Av kjøttslagene er det nå kun svin som er omfattet av målprissystemet. Målprisen ble holdt uforandret ved jordbruksoppjøret 2017 og er på 32,43 kr/kg.

Tabell 3.35 Produksjon, priser og inntekter for kjøtt, inkl. biprodukter

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Storfekjøtt</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	52,1	69,6	74,0	94,1	81,9	77,9	80,1	82,4
Utbetalt pris, kr/kg ¹	8,47	22,28	32,82	27,26	39,92	50,15	51,45	52,14
Verdi, mill. kr	441	1 551	2 429	2 564	3 268	3 908	4 123	4 296
<i>herav huder</i>	15,7	52,0	85,0	97,1	70,0	113,5	105,0	105,0
<u>Kalvekjøtt</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	6,6	1,9	1,4	1,5	1,6	1,7	1,5	1,4
Utbetalt pris, kr/kg ¹	9,89	23,35	32,86	23,02	46,01	55,54	57,61	58,30
Verdi, mill. kr	65	44	45	35	75	96	89	84
<i>herav huder</i>	4,2	2,4	2,7	2,6	2,3	3,7	2,9	2,9
<u>Sau- og lammekjøtt</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	17,3	19,0	23,9	22,9	24,6	25,7	26,1	26,8
Utbetalt pris, kr/kg ¹	8,81	22,64	27,47	27,91	37,02	49,29	44,55	40,78
Verdi, mill. kr	152	430	634	640	909	1 265	1 163	1 092
<i>herav skinn</i>	4,6	9,1	30,5	2,7	22,9	2,2	0,1	0,1
Tilskudd til sau, mill. kr		92,8						
Kvant.avgr. tilsk. sau, mill. kr			174,2					
<u>Geite- og kjeikjøtt</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Utbetalt pris kr/kg ¹	5,82	19,83	20,28	6,03	2,05	6,91	5,36	5,36
Verdi, mill. kr	1,8	5,1	6,7	1,6	0,6	1,7	1,4	1,4
<i>herav skinn</i>	0,2	0,2	0,3	0,0	0,0	0,05	0,04	0,04
<u>Hestekjøtt</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	1,9	0,8	0,8	0,6	0,4	0,1	0,1	0,1
Utbetalt pris kr/kg	5,22	9,19	18,16	14,24	4,87	5,15	4,70	4,70
Verdi, mill. kr	9,9	6,9	14,5	8,6	2,0	0,5	0,3	0,3
<i>herav huder</i>	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
<u>Svinekjøtt²</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	65,6	78,9	83,6	109,3	128,8	134,7	137,7	137,3
Utbetalt pris, kr/kg ¹	6,53	15,01	25,56	19,81	23,78	27,75	27,59	26,50
Verdi, mill. kr	428	1 185	2 150	2 164	3 062	3 738	3 800	3 637
<u>Fjørfe kjøtt</u>								
Salg og hj.forbr, mill. kg	5,2	9,8	20,0	36,5	83,1	92,6	98,3	104,1
Utbetalt pris, kr/kg	6,39	14,29	21,90	15,63	17,41	20,30	20,81	20,98
Verdi, mill. kr	33	140	438	571	1 453	1 879	2 046	2 185

Tabell 3.35 forts. Produksjon, priser og inntekter for kjøtt, inkl. biprodukter

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Kjøtt i alt								
Salg og hj.forbr, mill. kg	148,9	180,3	203,4	265,2	320,6	332,9	344,2	352,3
Totalverdi, mill. kr	1 131	3 363	5 716	5 985	8 764	10 889	11 222	11 296
<i>herav huder og skinn</i>	24,9	40,5	118,8	102,5	95,2	119,5	108,1	108,1
Distriktstilskudd	–	143,0	602,0	540,0	588,5	565,2	601,2	597,5
Ekstra distr.tilsk. N.-Norge		17,5	–	–	–	–	–	–
Grunntilskudd			513,2	376,2	96,8	92,9	102,6	97,0
Kvalitetstilskudd storfe						168,5	191,5	250,6
Tilskudd lam- og kjeslakt							220,9	499,0
Friføring av sau			10,5	1,2	2,3	0,3	1,1	2,5
Internoverføring sau (scrapie)				0,3	1,0	0,0	0,0	0,0
Prod.reg. tiltak				61,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Verdi i alt inkl. tilskudd, mill. kr	1 131	3 616	7 016	6 970	9 459	11 716	12 340	12 743

1) Ekskl. grunntilskudd fra og med 1983

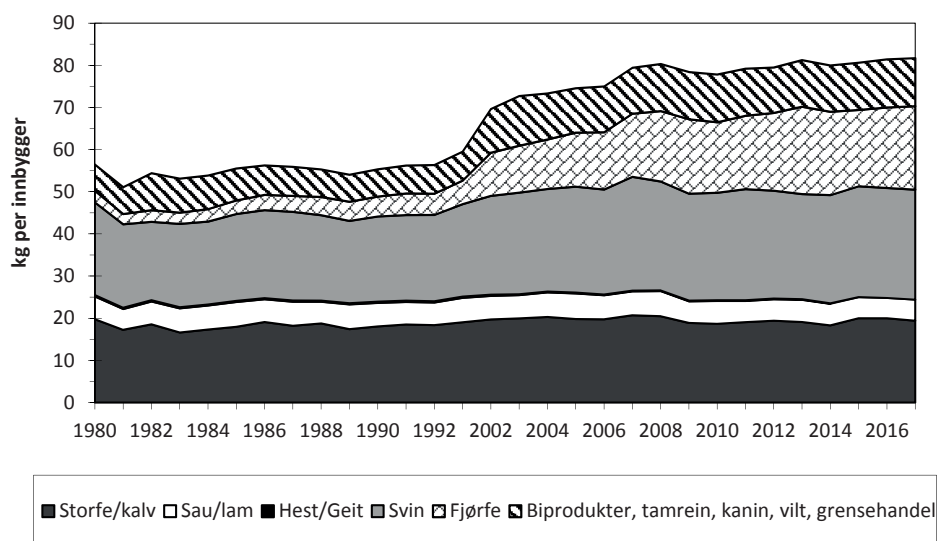
2) Regnet uten hode og labber fra og med 2002

Med hensyn til prisen for fjørfekjøtt vises det til vedleggstabell 1.6.

Forbruk av kjøtt

Forbruket av kjøtt har økt over lengre tid. Forbruket av de ulike kjøttslagene målt på engrosnivå, går fram av figur 3.8.

Avregning av svineskrotter uten hode og labb fra og med 2002, utgjør en mengdemessig reduksjon på 7,0 prosent for svinekjøtt. Endringen i avregningspraksis forklarer den nedgangen som er registrert i produksjon og forbruk av gris fra 2001 til 2002. Dette kvantumet tas inn igjen i det beregnede totalforbruket av kjøtt (se tabell 3.37) ved en tilsvarende økning av mengden av biprodukter.

Figur 3.8 Engrosforbruket av kjøtt 1980–2017

Tabell 3.36 Produksjon, eksport, import, lagerendring og engrosforbruk av kjøtt i alt¹. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	150,6	182,1	206,6	267,1	323,0	335,0	346,3	354,5
Eksport	4,3	0,3	8,2	-19,6	-3,1	-1,6	-2,9	-2,0
Import ¹	4,6	15,9	1,9	5,6	9,8	28,3	26,3	23,2
<i>herav spekk</i>		1,5	1,0	0,8	1,3	0,7	-0,2	-0,9
Lagerendring ²	-0,6	0,9	0,5	4,0	-1,1	0,7	0,7	0,6
Innenlandsk forbruk	150,3	198,6	200,8	257,5	328,6	362,4	370,4	376,3
Netto transittimport ³	–	4,0	3,5	0,3	-1,1	1,5	2,0	0,0
Forbruk i alt, kg/innbygger	150,3	202,6	204,3	257,8	327,5	363,9	372,4	376,3
	39,1	49,3	48,3	57,8	67,0	70,1	71,1	71,3
<u>Forbruk per dyreslag</u>								
Storfe	49,4	77,3	72,2	88,7	89,6	102,0	103,3	102,3
Kalv	6,5	2,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,5	1,4
Sau og lam	18,3	22,6	24,9	23,5	26,7	26,2	25,3	26,6
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Hest	1,9	0,9	0,8	0,6	0,4	0,1	0,1	0,1
Svinekjøtt	66,9	86,2	82,1	102,8	124,9	136,3	136,9	137,6
Fjørfe	5,5	10,9	19,3	37,5	82,7	93,7	100,1	104,3
Tamrein, hjort, kanin	1,6	1,8	2,9	2,4	2,4	2,1	2,2	2,2

1) Inkl. tamrein og kaniner. Eksklusive grensehandel

2) Minus = økning i lager, pluss = nedgang i lager

3) Nettoforskjell mellom SSB og LMDs/Norturas statistikk

Tallene i tabell 3.36 omfatter ikke grensehandelen med kjøtt. På grunnlag av årlige undersøkelser som Opplysningskontoret for kjøtt har fått utført blant private husstader, er andelen kjøtt anskaffet i utlandet, sett i forhold til totalt kjøttforbruk i Norge, beregnet. For 2006, 2007 og 2008 viste undersøkelsene andeler på henholdsvis 6,3 prosent, 6,0 prosent og 6,2 prosent. På bakgrunn av disse tallene har BFJ anslått omfanget av grensehandelen med kjøtt i årene deretter. I tabell 3.37 er kjøtt som er omsatt gjennom grensehandel, tatt inn som et tillegg til det øvrige beregnede forbruket av alt kjøtt fra husdyr, vilt og hval. Forbruket av spiselige biprodukter er også tatt hensyn til.

Tabell 3.37 Engrosforbruk av kjøtt fra husdyr, vilt og hval. Inkl. spiselige biprodukter. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Kjøtt fra husdyr ¹	150,3	202,6	204,3	257,8	327,5	363,9	372,4	376,3
Kjøtt fra vilt	2,1	4,3	6,1	8,2	8,2	6,9	6,6	7,0
Hvalkjøtt	2,5	1,0	0,1	0,1	0	0	0	0
Biprodukter ¹	9,9	13,3	13,1	14,9	25,0	25,2	24,9	25,5
Sum forbruk av kjøtt og biprodukter	164,8	221,2	223,6	281,0	360,7	396,0	403,9	408,8
Kg/innbygger	42,8	53,8	52,9	62,9	73,8	76,3	77,1	77,4
Grensehandel ²	–	3,0	5,0	9,0	20,0	23,0	23,0	23,0
Sum forbruk inkl. grensehandel	164,8	224,2	228,6	290,0	380,7	419,0	426,9	431,8
Kg per innbygger	42,8	54,6	54,1	64,9	77,9	80,7	81,5	81,8

1) Gris uten hode og labber f.o.m. 2002. Påslaget for biprodukter er økt tilsvarende

2) Anslag

3.3.3 Egg

Tabell 3.38 gir en oversikt over nettoproduksjonen og engrosforbruket av egg. Priser på egg er vist i tabell 3.39.

Beregningene av eggprisen er basert på oppgaver fra Nortura.

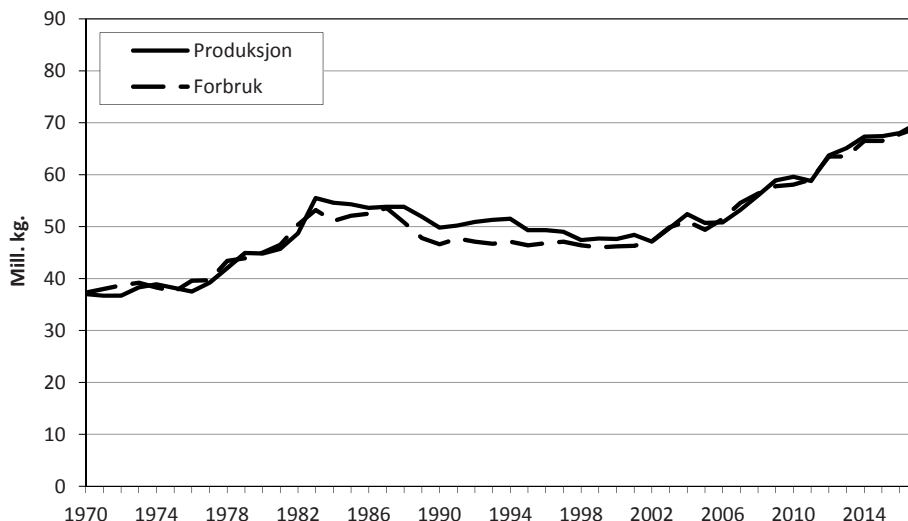
Tabell 3.38 Produksjon og engrosforbruk av egg. Mill. kg

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Nettoproduksjon	38,0	46,2	52,3	47,9	59,9	67,8	68,5	70,4
<i>herav salg og hj.forbr.</i>	37,3	44,9	51,9	47,6	59,6	67,4	68,0	69,9
Eksport ¹	0,4	1,6	3,7	2,2	1,5	1,0	1,1	1,2
Import	1,4	0,7	0,2	0,4	0,1	0,2	0,7	0,3
Lagerendring	..	-0,1	+0,4	0,3	0,0	0	-0,2	0
Forbruk i alt	38,3	43,9	48,8	46,0	58,1	66,5	67,8	69,0
Kg per innbygger	9,9	10,8	11,6	10,9	11,9	12,8	13,0	13,1

1) Består av skallegg, eggprodukter regnet som skallegg og eggehvite

Tabell 3.39 Priser og verdi av eggproduksjonen

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Salg og hj.forbr, mill. kg	37,3	44,9	51,9	47,6	59,6	67,4	68,0	69,9
Utbetalingspris, kr/kg	5,78	10,53	13,46	11,07	13,84	15,09	15,18	15,83
Verdi, salg og hj.f., mill. kr	215	473	699	528	824	1 017	1 032	1 107
Kontrakttillegg, mill. kr			46,4					
Førtidsslakt høner, mill. kr			11,6	2,7	0,0	16,5	5,7	0,0
Distriktstilskudd, mill. kr				2,1	8,7	8,8	7,2	3,9
Sum inntekt, mill. kr	215	473	757	533	833	1 042	1 045	1 111

Figur 3.9 Produksjon og engrosforbruk av egg

3.3.4 Ull

Tabell 3.40 gir oversikt over utbyttet fra ullproduksjonen. Nortura og ullvarefabrikkene gir oppgaver over hvor mye ull som er tatt imot ved deres anlegg. Leveransen av ull i budsjettåret er beregnet på grunnlag av et anslag for antall vinterfôrede sauer og en stipulert ullmengde per vinterfôret sau. Produksjonen har gått noe ned, men har holdt seg jevn de siste årene. Priser innhentes fra Nortura og Fatland-Gjestal. Prisen til produsent er sammensatt av et tilskudd per kg ull og den prisen som oppnås i markedet. Tab. 3.40 viser at prisen går opp og mengden ned i 2017. Dette skyldes at ulltilskuddet ble lagt om til å omfatte færre men bedre kvaliteter med høyere tilskudd pr. kg. Mengden ull med tilskudd går dermed ned mens prisen øker.

Tabell 3.40 Produksjon, priser og inntekter for ull

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Produksjon, tonn	4 830	4 764	4 830	5 105	4 368	4 054	3 889	3 500
Pris, kr/kg	9,15	18,31	46,84	32,83	26,89	31,86	36,80	42,02
Inntekt, mill. kr	44,2	87,2	226,2	167,6	117,5	129,2	143,1	147,1

3.3.4 Pelsdyr

Posten omfatter nå inntekter fra skinnproduksjon på sølvrev, blårev og mink. Etterspørselen etter skinn kan variere mye fra år til år. Dermed kan det oppstå store prissvingninger. BFJ benytter Norges Pelsdyrslag som kilde for oppgaver over mengder og priser for pelsdyrskinn. Det gjelder for både regnskapsårene og budsjettåret. Tabell 3.41 inneholder data fra skinnproduksjonen.

Tabell 3.41 Produksjon, priser og inntekter for pelsdyr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Produksjon, 1 000 stk.</u>								
Reveskinn	109	282	745	457	215	113	152	147
Minkskinn	1869	1063	531	330	510	820	800	720
<u>Priser, kr per stk.</u>								
Reveskinn	200	614	286	265	586	778	651	960
Minkskinn	98	167	128	166	298	351	253	286
<u>Inntekter, mill. kr</u>								
Reveskinn	22	173	213	121	126	87	99	141
Minkskinn	183	177	68	55	152	288	202	206
Direkte refundert avgift			8	–	–			
Sum innt. pelsdyr	205	350	290	176	278	376	301	347

3.3.5 Andre husdyrproduksjoner

Salg av levende dyr

Posten omfatter inntekter fra salg av levende dyr til sektorer utenfor jordbruket. Dessuten er inntektene fra eksport av livdyr med. Kostnadene til import av livdyr til jordbruket trekkes fra. Import av hester holdes utenom her, siden disse dyrene forutsettes å gå til andre sektorer enn jordbruket.

Innenlandsk salg av hester fra jordbruket til andre sektorer er anslått på grunnlag av registreringer som er utført ved Norsk Hestesenter. Registreringene gjelder antall bedekte hopper.

Eksport- og importtall for regnskapsårene kommer fra SSB. Anslag over eksport og import i budsjettåret er innhentet fra de ulike avlsorganisasjonene. I tabell 3.42 er disse dataene presentert.

Kaninproduksjonen

Det er vanskelig å skaffe en fullstendig oversikt over produksjonen av kaniner, da det omtrent ikke forekommer organisert omsetning av kaninkjøtt. De fleste oppdrettere står selv for både slaktning og omsetning. Norsk Kanin er kilde for de anslagene som BFJ benytter for produserte mengder og priser. Se tabell 3.42.

Oppdrettshjort

Verdien av oppdrettshjort er basert på oppgaver fra Norsk Hjorteavlforening.

Honningproduksjonen

Honningcentralen gir oppgaver over hvor mye honning som produseres i det enkelte året.

Honningcentralen er også totalkalkylens kilde for alle opplysninger om prisene på honning, se tabell 3.42. Utbetalingsprisen til produsenter som leverer til Honningcentralen, består nå av en grunnpris, et etterbetalingstillegg og en eventuell etterbetalt bonus. Prisene på honning som selges direkte til forbruker, ligger høyere enn ved leveranser til Honningcentralen.

Tabell 3.42 Produksjon, priser og inntekter for andre husdyrproduksjoner

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Salg av levende dyr</u>								
Inntekt, mill. kr	1,3	7,4	10,4	2,2	-1	9,8	1,3	-2,4
<u>Kaninkjøtt</u>								
Produksjon, tonn	220	168	217	270	240	40	38	40
Inntekt, mill. kr	104	402	605	8,9	18,0	4,2	4,2	4,6
<u>Oppdrettshjort</u>								
Produksjon, tonn					166	131	146	160
Inntekt, mill. kr					17,8	15,1	17,2	19,2
<u>Honning</u>								
Produksjon, tonn			2 128	1 000	1 330	940	1 140	1 200
Inntekt, mill. kr	7,3	13,3	68,6	52,8	75,7	108,3	159,2	162,2
Sum, mill. kr	10,1	24,9	85,6	63,9	101,1	137,4	181,9	183,5

3.4 Andre inntekter

3.4.1 Inntekter fra kjøring med mer

Posten omfatter først og fremst kjøreinntekter ved bruk av jordbrukets maskiner. Dette gjelder inntektsføring ved bruk av maskiner i skogen, ved investeringsarbeid på driftsbygninger, ved grøfting og nydyrking, i bierverv eller til private formål. Dessuten føres leieinntekter fra hester som er i pensjon på jordbruksbedrifter, sammen med kjøreinntektene. Dette er inntekter som jordbruket har av å holde plass for hester som tilhører folk utenom jordbruksnæringen. Travhester og hester til rekreasjon er eksempler. Inntektene ved salg av stråfôr til slike dyr hører ikke med her, men føres i stedet under «stråfôr» i totalkalkylen.

Verdien av maskinkjøring i forbindelse med investeringer i varige driftsmidler blir beregnet som prosentandel av bruttoinvesteringene i de samme driftsmidlene.

Dette skyldes bruttoføring av investeringene, det vil si føring inklusive verdien av egeninnsats. Egeninnsatsen blir på tilsvarende måte kostnadsført under kapitalslit.

Det er bare verdien av egen maskininnsats ved *nyinvesteringer* som inntektsføres. For vedlikehold praktiseres nettoføring, slik at all egeninnsats holdes utenom. En oversikt over de beregnede kjøreinntektene finnes i tabell 3.43.

Tabell 3.43 Kjøreinntekter, mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Kjøreinntekter:</u>								
Skogen	57	74	147	57	28	31	32	33
Bierverv og privat	31	108	160	253	304	298	303	303
Investeringer	21	54	41	32	78	72	78	80
Sum kjøreinntekter	109	236	342	342	410	401	413	416
Hester i pensjon	2	13	36	53	111	123	126	127
Sum kjøreinntekter m. m.	112	251	380	397	522	523	539	543

3.4.2 Arbeidsinntekter ved investeringer

Under denne inntektsposten føres verdien av eget arbeid i forbindelse med nyinvesteringer i driftsbygninger, grøfting og nydyrking. Inntektsføringen skyldes at investeringene og kapitalslitet bruttoføres, det vil si inklusive verdien av eget arbeid. Arbeidsinntektene fastsettes som bestemte prosentandeler av investeringene.

Tabell 3.44 Arbeidsinntekter ved investering i varige driftsmidler. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Driftsbygninger	44	187	249	194	272	161	169	173
Grøfter	17	17	9	15	28	23	28	30
Nydyrking	14	26	8	4	10	13	13	13
Sum arb.innt. ved investeringer	79	246	288	230	310	197	210	216

3.5 Endringer i buskap og lager av fôrmidler

3.5.1 Endringer i buskapsverdien

Beregningene gjelder endringer i buskapsverdien fra 1. januar til 31. desember. I praksis er det dyretallet per 1. januar i beregningsåret og per 1. januar i det etterfølgende året som inngår i beregningen, sammen med beregningsårets gjennomsnittspriser for de forskjellige typene av slakt. Verdien av dyrebestanden er uttrykt som markedsverdien av slaktet. Mens verdiøkning inntektsføres, blir verdireduksjon ført som fradrag i inntekten.

Til en viss grad tas det hensyn til alderssammensetningen i buskapskapen. Lager av pelsdyrskinn inngår i husdyrverdien for pelsdyr.

Tabell 3.45 viser oppgang i buskapsverdiene i budsjettåret 2017 unntatt for hest og svin.

Tabell 3.45 Endringer i buskapsverdi. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Hest	-15	-8	5	13	4	-11	-18	-16
Storfe	-22	15	145	-133	-65	222	243	162
Sau	-15	6	13	2	-6	28	22	15
Geit	-0,6	1,0	-0,5	-0,2	-0,3	0,5	0,2	0,1
Svin	-5	25	80	-16	-1	5	-36	-7
Fjørfe	0,5	-0,5	1,3	1,8	12	-41	9	20
Pelsdyr	-9	-5	-4	10	-9	-12	33	-38
Endring i alt	-67	33	238	-127	-72	191	252	135

3.5.2 Medlemsbonus

Posten omfatter bonuser og overskudd utbetalt fra samvirkeorganisasjoner som ikke ellers framkommer som høyere produktpris for melk og kjøtt via etterbetalinger eller lavere kostnader på driftsmidler. Budsjettåret er beregnet som gjennomsnittet av de tre foregående årene.

Tabell 3.46 Medlemsbonus. Mill. kr

1995	2000	2005	2010	2014	2015	2016*	2017**
3	3	109	165	180	194	227	262

3.5.3 Fôrregnskapet og lagerendringer av fôrmidler

Tabell 3.47 Fôrtilgang, fôrbehov og fôrbalanse. Mill. FEm

	1969	1979	1989	1999 ¹	2010	2015	2016*	2017**
Fôrtilgang, brutto,	3 254	3 466	3 726	4 299	4 172	4 602	4 620	4 513
– 1 % svinn for kraftfôr	13	15	16	17	18	19	19	19
= Fôrtilgang netto	3 241	3 451	3 710	4 272	4 155	4 583	4 601	4 494
– Fôrbehov	3 186	3 478	3 625	4 225	4 214	4 250	4 310	4 359
= Differanse	55	–27	85	47	–59	333	291	135

1) F.o.m. 1993 er beregningen utført i melkeføreheter (FEm) mot tidligere fetningsføreheter (FFE)

I fôrregnskapet beregnes tilgangen på og behovet for fôr. Balanseberegningen for 2015 viser et beregnet fôroverskudd på 333 mill. FEm, mens det for 2016 er regnet med et overskudd på 291 mill. FEm. For 2017 gir beregningen et overskudd på 135 mill. FEm.

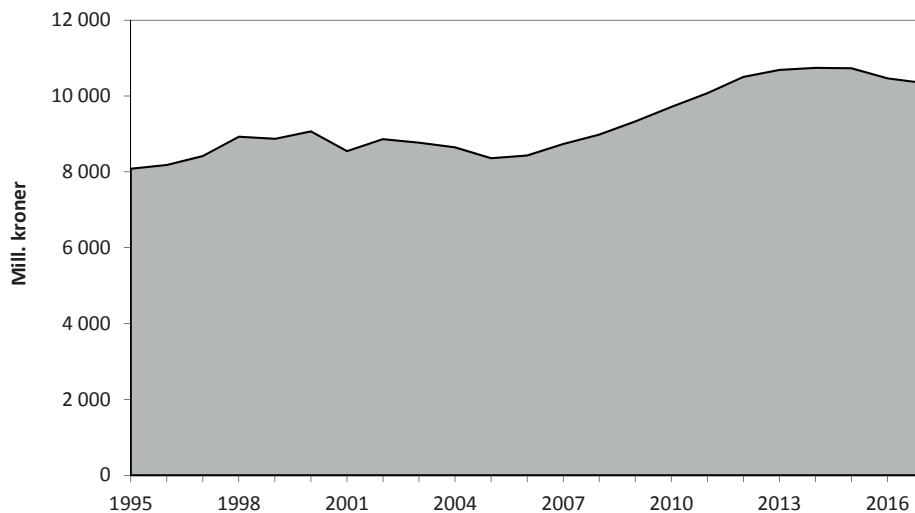
Over- eller underskudd av fôr må sees som på bakgrunn av varierende avlingsår.

Det er knyttet en god del usikkerhet til beregningsgrunnlaget for fôrregnskapet. Både størrelsen på fôravlingene, omfanget av svinn, næringsverdien i fôret og fôrbehovet til husdyrbestanden er det vanskelig å finne en sikker beregning av.

Lagerendringene gjelder årsskiftene hvert år. På grunn av usikkerheten ved datagrunnlaget har BFJ ikke verdiberegnet lagerendringene i Totalkalkylen etter 1999.

4 Direkte tilskudd

4.1 Oppsummering

Figur 4.1 Sum direkte tilskudd. 1991–2017

I tabell 4.1 er det gitt en oversikt over de forskjellige typene av direkte tilskudd som er inntektsført i totalkalkylen.

Tabell 4.1 Oversikt over ulike kategorier av direkte tilskudd til jordbruket. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Utbetalinger fra fond	54	617	234	218	523	551	610	594
Direkte tilskudd (underpost)	135	1 228	3 035	6 880	7 513	8 404	8 129	7 977
Utviklingstiltak	4	94	80	108	77	76	74	78
Velferdsordninger	0,2	417	1 288	1 614	1 512	1 571	1 513	1 515
Sum utbetalt over jordbruksavtalen (kap.1150)	193	2 356	4 637	8 821	9 626	10 602	10 326	10 163
Tilskudd til investeringer utenom jordbruksavtalen	86	205	61	–	–	–	–	–
Andre ordninger	0,3	3	13	48	84	129	139	180
Sum direkte tilskudd	279	2 564	4 710	8 870	9 710	10 731	10 465	10 343

Tabell 4.2 viser de tilskuddene som er *spesifisert* i totalkalkylen. I tillegg til posten «direkte tilskudd» er alle tilskudd som føres under de enkelte inntektspostene, tatt med.

Tilskudd som framkommer som økte produktpriser, eller i form av reduserte priser på innsatsfaktorer, er imidlertid utelatt. Sum tilskudd som føres spesifisert i totalkalkylen, utgjør nå årlig nær 12,5 mrd. kr.

I kapittel 8 er det gitt en oversikt over alle tilskudd som har inntektseffekt i totalkalkylen, også tilskudd som ikke framgår av tabell 4.2. Der er tilskuddene gruppert etter statsbudsjettets kapittelsystem.

Tabell 4.2 Oversikt over tilskudd som regnskapsføres i totalkalkylen. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Tatt med under:</u>								
Planteprod.poster	62	68	230	45	63	94	88	100
Husdyrprod.poster	97	1 084	3 470	1 678	1 245	1 400	1 690	2 035
Kostnadsposter	132	44	–	–	–	–	–	–
Direkte tilskudd	279	2 749	5 054	9 001	9 710	10 731	10 465	10 343
Sum tilskudd	570	3 945	8 754	10 724	11 018	12 225	12 234	12 478

Vedleggstabell 2.1 gir en detaljert oversikt over de direkte tilskuddene for årene 2015–2017.

4.2 Generelt

Det går fram ovenfor at tilskudd som gis til jordbruket over Landbruks- og matdepartementets budsjett, kommer til uttrykk i Totalkalkylen på forskjellige måter. Enkelte tilskudd som bevilges over samme budsjett, går til formål utenfor jordbrukssektoren. Dermed faller de også utenfor totalkalkylens dekningsområde. Tilskudd som faller innenfor gruppen landbruksforskning og opplæring, er i sin helhet holdt utenom beregningene. Disse betraktes som offentlig konsum.

Under posten «direkte tilskudd» blir det også ført noen utbetalinger som bevilges over andre deler av statsbudsjettet enn kapittel 1150.

Inndelingen av underpostene under «direkte tilskudd» samsvarer med grupperingen i Prop. 1 S fra Landbruks- og matdepartementet.

4.2.1 Regnskapsårene

Tilskuddsbeløpene for regnskapsåret 2015 er hentet fra statsregnskapet Prop. 1 S Landbruks- og matdepartementet (2015–2016). Landbruksdirektoratet har gitt oppgaver til det foreløpige regnskapet for 2016. Der hvor utbetalingene bare delvis går til jordbruksnæringen, blir det innhentet spesifiserte oppgaver fra Landbruks- og matdepartementet, Landbruksdirektoratet og Innovasjon Norge.

For enkelte poster blir det innhentet oppgaver fra Forsvarsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og NIBIO.

Oppgavene over utbetalinger fra Tilskudd til erstatninger for 2016 bygger i betydelig grad på anslag fra Landbruksdirektoratet. På beregningstidspunktet manglet noen rapporter fra fylkene over avlingsskader og svikt i honningproduksjonen.

4.2.2 Budsjetåret

Anslagene for utbetalinger i budsjettåret er i hovedsak basert på oppgaver fra statsbudsjettet og fra proposisjonen om jordbruksoppgjøret. Utbetalinger fra fond er unntatt her.

For postene under Landbrukets utviklingsfond (LUF) blir utbetalingene for budsjettåret anslått ut fra utbetalinger, bevilgningsrammer, overføringer og inndragninger som er registrert for årene før. Budsjettårets post for utbetaling fra Tilskudd til erstatninger blir i hovedsak fastsatt slik at den tilsvarer gjennomsnittet for de 14 foregående årene.

4.3 Utbetalinger fra fond

I Totalkalkylen inntektsføres nå fondsutbetalinger kun fra Landbrukets utviklingsfond, LUF. Utbetalinger fra fondet avviker fra bevilgning til og innvilgning fra fondet det enkelte år. I tillegg er det overføringer og inndragninger fra tidligere år slik at bevilgnings- og innvilgningsrammen vil avvike fra hva som er lagt til grunn i budsjettproposisjonene. Her omtales kun utbetalinger som inntektsføres i Totalkalkylen.

Tabell 4.3 viser LUF's bidrag til «direkte tilskudd» i Totalkalkylen.

Tabell 4.3 Utbetalinger over «direkte tilskudd» fra fondsavsetninger, 1 000 kr

	2015	2016*	2017**
Post 50.11 Landbrukets utviklingsfond (LUF)	551 357	610 068	593 544

4.3.1 Utbetalinger fra Landbrukets utviklingsfond

I Totalkalkylen inntektsføres utbetalinger fra LUF som anses å ha inntektsvirkning i jordbrukssektoren (som næring). Utbetalinger til eks. skogbruk og bioenergi, forskning og ulike utviklingsprogrammer som gjelder eks. tilleggsnæringer i jordbruket, inntektsføres ikke. Tabell 4.4 gir en presentasjon av de utbetalingene fra LUF som tas med i totalalkylen. Nedenfor følger en kort oversikt over hvordan disse midlene nå forvaltes.

Miljøvirkemidlene

I de seinere årene har forvaltningen av miljøvirkemidlene vært fordelt på tre forskjellige nivåer.

For det første har en nasjonalt miljøprogram, med generelle og landsdekkende ordninger. Areal- og kulturlandskapstilskuddet, tilskudd knyttet til økologisk produksjon, tilskudd til dyr på utmarksbeite og generelt tilskudd til dyr på beite hører til her.

For det andre har en regionalt miljøprogram, disse forvaltes av fylkene.

De nevnte tilskuddene omfatter ordninger under produksjonstilskuddene som føres under underposten «Direkte tilskudd» i Totalkalkylen.

Kommunene forvalter ordningen «spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap» (SMIL). Dette dreier seg om tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet, de landskapsmessige kvalitetene i kulturlandskapet og verneverdige bygninger i landbruket. I tabell 4.4 inngår SMIL-midlene i postene «tekniske miljøinvesteringer» og «tilskudd til kulturlandskapstiltak».

Ved jordbruksoppkjøret 2008 ble ordningen «Utvalgte kulturlandskap» innført for å ivareta utvalgte områder med stor biologisk og kulturhistorisk verdi. Ordningen finansieres ved bevilgninger fra LUF og Klima- og miljødepartementet.

Tabell 4.4 Utbetalinger fra Landbrukets utviklingsfond. 1 000 kr¹

	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Eldre ordn., trad. jordbruk	152 401	3 522	–	–	–	–
BU-midler, trad. jordbruk	–	89 392	279 388	353 609	429 211	404 544
BU-midler til grøfting	–	9 726	5	25 352	32 490	35 000
Rentestøtte, trad. jordbruk	–	–	58 308	58 747	36 528	30 000
Beredskapslager drivstoff	864	–	–	–	–	–
Tekniske miljøinvest.	40 000	30 364	18 531	28 103	33 658	30 000
Tilskudd energiøk. tiltak	–	3 922	–	–	–	–
Tilskudd kulturlandsk.tiltak	–	38 300	50 200	51 799	50 363	55 000
Utv.program geitehold	–	–	3 749	7 280	3 039	–
Beiteskader gås	–	–	2 689	–	–	–
Setersatsing	–	–	1 163	–	–	–
Verdensarven	–	–	4 893	4 994	4 986	5 000
Organisert beitebruk	–	–	6 501	8 756	8 244	10 000
Opphørte ordninger	–	200	–	–	–	–
Utvalgte kulturlandskap ²	–	–	6 638	12 717	11 549	24 000
Sum utbetalinger	193 265	175 426	432 065	551 357	610 068	593 544

1) Poster som inngår i Totalkalkylen

2) Bevilgningene over jordbruksavtalen og fra Klima- og miljødept. var på 6 mill. kr. hver i 2016.

BU-midler til investeringer i tradisjonelt jordbruk

Utbetalingene omfatter midler til bruksutbygging, i hovedsak investeringer til driftsbygninger.

Utbetalingene for 2015 og 2016 var henh. 353,6 og 429,2 mill. kr mens det for 2017 er prognosert en utbetaling på 404,5 mill. kr.

Den tidligere nasjonale maksimalsatsen for investeringsstøtte på 1 mill. kr. fra jordbruksoppjøret i 2013, ble opphevet ved jordbruksoppjøret i 2014.

Rentestøtte

All rentestøtte som bevilges over jordbruksavtalen inntektsføres i Totalkalkylen. Ordningen er avviklet fra 2016 men utbetalinger vil fortsatt finne sted.

BU-midler til grøfting

Det ble innført et grøftetilskudd under SMIL-ordningen gjeldende fra 2013 på 100 mill. kr. For 2017 er innvilgningsrammen 58 mill. kr. Grøftetilskuddet gjelder tidligere grøftet areal med tilskuddssats på 1 000 kr per dekar. For 2015 ble det utbetalt 25,4 mill. kr, i 2016 32,5 mill. kr mens det i 2017 er budsjettert med 35 mill. kr.

Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)

SMIL omfatter spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK), miljørettet omlegging i kornområdene (MOMLE) og investeringer i miljøtiltak (IMT). SMIL omfatter også «Områdetiltak», men det er ikke regnet med at denne ordningen har inntektsvirkning for jordbruket.

Tabell 4.5 viser hvordan utbetalinger fra SMIL fordeler seg på underpostene.

Tabell 4.5 Utbetalingene av tilskudd over SMIL. Mill. kr

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**
Spes. tiltak i landbr. kult.landsk. (STILK)	86,9	91,6	93,0	79,4	75,5	
Investeringer i miljøtiltak (IMT)	25,6	29,2	32,6	28,1	33,7	
Miljørettet omlegging i kornområder (MOMLE)	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	
Områdetiltak	4,6	3,1	4,4	3,3	3,1	
Sum SMIL	117,2	124,0	130,1	111,0	112,3	112
Tilskudd til drenering		6,7	29,4	25,4	32,5	35,0
Sum	117,2	130,7	159,5	136,4	144,8	147,0
<i>Herav postert i totalkalkylen:</i>						
<i>Tilskudd til tekniske miljøinvesteringer</i>	<i>25,6</i>	<i>29,2</i>	<i>32,6</i>	<i>28,1</i>	<i>33,7</i>	<i>30,0</i>
<i>Tilskudd til kulturlandskapstiltak¹</i>	<i>48,3</i>	<i>50,6</i>	<i>55,8</i>	<i>51,8</i>	<i>50,4</i>	<i>55,0</i>
<i>Tilskudd til grøfting</i>		<i>6,7</i>	<i>29,4</i>	<i>25,4</i>	<i>32,5</i>	<i>35,0</i>

1) STILK (≠fredede og verneverdige bygninger) + MOMLE

Utviklingsprogram for geitehold

Det regnes med at bare deler av denne ordningen har inntektsvirkning i Totalkalkylen.

Siden innføringen i 2004 er ordningen med utviklingsprogram utvidet til å omfatte nye delordninger med inntektsvirkning i Totalkalkylen mens andre er avvirket. Dette gjelder omstillingspakke med omstillingsbidrag til produsenter som selger melkekvoter.

Ved jordbruksoppjøret 2006 ble ordningen utvidet til å gjelde kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd. Kompensasjon for bortfall av avløsertilskudd ble tatt inn i ordningen ved jordbruksoppjøret 2007.

Setersatsing

Ordningen med tilskudd til setersatsing som ble innført ved jordbruksoppjøret 2005 var femårig og avgrenset til fylkene Oppland, Hedmark og Møre og Romsdal.

Ordningen er avsluttet, men det regnes fortsatt med utbetalinger pga. tidligere innvilgninger.

Organisert beitebruk

Ordningen omfattet i utgangspunktet investeringsstøtte til organisert beitebruk og organisert sauesanking. Fra 2010 ble investeringsstøtten til organisert beitebruk tatt ut av SMIL og overført til en egen ordning som forvaltes av Fylkesmannen.

Verdensarv

Ordningen ble opprettet ved jordbruksoppjøret i 2007 og gjelder spesielt for verdensarvområdene: Vegaøyene og Geirangerfjorden/Nærøyfjorden.

Ordningen var ment å være 3-årlig, men ble i 2010 videreført i et nytt 5-årig prosjekt etter gjeldende modell.

Utvalgte kulturlandskap

Ordningen med tilskudd til utvalgte kulturlandskap ble innført ved jordbruksoppjøret 2008. Ordningen omfatter skjøtsel og vedlikehold av landskap med stor historisk og biologisk verdi.

Opphørte ordninger

Fra og med 1996 har utbetaling for en rekke av de ordningene som er avvirket, vært oppgitt samlet under posten «Opphørte ordninger». Etter 2008 har Totalkalkylen ikke regnet med gjenstående ansvar eller utbetalinger.

4.3.2 Utbetalinger fra Skadefondet for landbruksproduksjon/Tilskudd til erstatninger m.m.

Tabellen nedenfor viser utbetalingene for de forskjellige ordningene under Landbrukets skadefond/Tilskudd til erstatninger m.m.

Ved jordbruksoppjøret 2011 ble fondsordningen Skadefondet for landbruksproduksjon gjort om til en overslagsbevilgning; Tilskudd til erstatninger m.m. De erstatningene som lå under Skadefondet ble overført til den nye ordningen.

Tabell 4.6 Utbetalinger fra Landbrukets skadefond/Tilskudd til erstatninger m.m. 1 000 kr

	2015	2016*	2017**
Avlingsskade	30 461	10 150	}
Vinterskade eng	1 279		
Svikt i honningprod.	708	400	
Tap av bifolk	34		
Sum	32 482	10 550	41 788

Utbetalingene omfatter erstatninger for avlingsskade og tilskudd til fornying og reparasjon av overvintringsskader. Dessuten blir det utbetalt erstatninger for svikt i honningproduksjonen, tap av sau på beite og tap av bifolk.

4.4 Direkte tilskudd (underpost)

De direkte tilskuddene omfatter i hovedsak de tilskuddsordningene som kommer inn under produksjonstilskuddene. Formålet med produksjonstilskudd i jordbruket er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk, innenfor de målene som Stortinget har trukket opp. Tabellen nedenfor gir en oversikt over de direkte tilskuddene for årene 2015, 2016 og 2017. Beløpene for 2017 inkluderer omdisponeringer og overføringer som ble foretatt ved jordbruksoppjøret.

Tabell 4.7 Direkte tilskudd (underpost). 1 000 kr

	2015	2016*	2017**
74.11 Driftstilskudd	1 349 078	1 316 996	1 376 400
74.14 Tilskudd til husdyr	2 601 937	2 365 385	2 204 500
74.16 Beitetilskudd	790 484	802 637	852 800
74.17 Areal og kulturlandskapstilskudd	3 129 352	3 121 827	3 014 000
74.19 Regionale miljøprogram	427 693	423 205	420 000
74.20 Tilskudd til økologisk landbruk	105 411	99 449	109 000
Sum	8 403 955	8 129 499	7 976 700

Driftstilskudd

Ved jordbruksoppgjøret 2016 ble satsene for melkebruk, ku og geit økt med 8 000 kr/bedrift. For bruk med ammekyr økte satsen med 200 kr/dyr for bruk med 6–39 kyr og med 8 000 kr/bruk for bruk med mer enn 40 kyr. For budsjettåret 2017 er det tatt hensyn til omdisponeringer ved jordbruksoppgjøret 2017.

Tilskudd til husdyr

Tilskuddet beregnes på grunnlag av dyretall og satser per dyr. Tilskuddet omfatter også tilskudd for verneverdige husdyrraser og «driftstilskudd til ensidig sauehold». Bedrifter med bihold og minimum 25 kuber kom inn i ordningen fra 2009. Ved jordbruksoppgjøret i 2015 ble utbetalingen til lammeslakt og kjeslakt endret slik at slakteriene utbetaler tilskuddet ved slakteoppgjøret. 2016 er et overgangår hvor halvparten av tilskuddet utbetales via slakteriene mens hele tilskuddet utbetales fra post 1150.73.15 i 2017.

Beitetilskudd

Ordningen med beitetilskudd er 2-delt og omfatter både tilskudd til beiting i kulturlandskap og i utmark.

Ordningen skal fremme en bedre utnyttelse av utmarka og en bedre pleie av kulturlandskapet.

Areal- og kulturlandskapstilskudd

Ordningen er 2-delt og består av en kulturlandskapsdel som blir gitt til alt jordbruksareal med felles sats og en arealdel for de ulike vekstene etter soner og arealstørrelser.

Formålet med *kulturlandskapstilskuddet* er å stimulere til skjøtsel, vedlikehold og utvikling av kulturlandskapet, gjennom aktiv drift og beiting på jordbruksarealene.

Arealtilskuddet skal medvirke til et aktivt jordbruk over hele landet. Dessuten skal tilskuddet styrke inntektene og jevne ut inntektsforskjeller mellom ulike produksjoner, bruksstørrelser og distrikter.

For 2017 er det innarbeidet endringer som følge av omdisponeringer ved jordbruksoppgjøret.

Regionale miljøprogram

Formålet med ordningen er å sikre miljøkvaliteter og kulturlandskap, og å hindre erosjon og avrenning av næringssalter til vann. Ordningen har regionale og lokalt tilpassede regelverk for økonomisk støtte.

Tilskudd til økologisk jordbruk

Formålet med tilskuddet er å stimulere til økt andel økologisk jordbruksproduksjon.

Posten omfatter ordningene omleggingstilskudd, arealtilskudd ved økologisk drift og husdyrtilskudd ved økologisk drift. Disse tilskuddene gis i tillegg til ordinære husdyr-, areal- og kulturlandskapstilskudd.

4.5 Utviklingstiltak

Betegnelsen omfatter ordninger som er underposter i kap. 1150 post 77. Tabell 4.8 gjelder de ordningene som er postert under «direkte tilskudd» i Totalkalkylen.

Tabell 4.8 **Utviklingstiltak. 1 000 kr**

	2015	2016*	2017**
77.11 Tilskudd til dyreavl	71 154	66 371	69 100
77.12 Tilskudd til engfrø med mer	4 899	7 661	6 645
Sum	76 053	74 032	75 745

Tilskudd til dyreavl

De deler av ordningen som føres under «direkte tilskudd» omfatter tilskudd til dekning av kostnadene ved inseminering og utjevning av reisekostnadene ved veterinærtjenesten. Ordningen omfatter også tilskudd til avlsarbeid innen spesialisert storfekjøttproduksjon.

Tilskudd til engfrø

Tilskuddene under denne ordningen tar sikte på å fremme norsk engfrøavl og omfatter lagringstilskudd, pristilskudd og arealtilskudd og diverse andre tilskudd. Pristilskudd, arealtilskudd og diverse andre tilskudd blir utbetalt til produsentene gjennom såvareforretningene. Lagringstilskuddet går til såvareforretningene og blir ikke tatt med i totalkalkylen.

4.6 Velferdsordninger

Tabell 4.9 **Velferdsordninger. 1 000 kr**

Underposter	2015	2016*	2017**
78.11 Tilsk. avløsning ferie og fritid	1 174 809	1 143 954	1 153 000
78.12 Tilskudd til avløsning ved sykdom	164 858	142 761	151 000
78.14 Sykepengeordningen i jordbruket	88 000	88 000	73 000
78.15 Andre velferdstiltak	60 649	60 407	63 000
78.16 Tidligpensjonsordning for jordbr.	82 287	77 399	75 000
Sum post 78 Velferdsordninger	1 570 603	1 512 521	1 515 000

Ordningen «Andre velferdstiltak» omfatter de to delordningene «tilskudd til landbruksvikar» og «tilskudd til landbrukets HMS-tjeneste». Av disse ordningene er det bare «tilskuddet til landbruksvikar» som føres i Totalkalkylen.

Tilskuddet til sykepengeordningen og den administrative delen av tilskudd til landbruksvikar blir ført med tilsvarende motposter på kostnadssiden. Dermed blir inntektsvirkningen nøytralisert.

De øvrige tilskuddene føres uten motposter, slik at de gir full inntektsvirkning.

Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Tilskudd til avløsning under ferie og fritid er en refusjonsordning som beregnes etter satser per dyr. Utbetalingen av tilskudd til avløsning skjer etterskuddsvis i juni, på grunnlag av utgifter fra året før.

Tilskudd til avløsning ved sykdom

Tilskuddet til avløsning under sykdom er en refusjonsordning. Tilskuddet blir fastsatt ut fra faktiske utgifter til avløsning, opp til en maksimal dagsats per bruk.

Tilskudd til sykepengeordningen

Tilskudd til sykepengeordningen gjelder refusjon av tilleggspremier til folketrygden. Disse tilleggspremiene kreves innbetalt for at sykepenger skal komme opp i 100 prosent av pensjonsgivende inntekt etter 16 dager.

Andre velferdstiltak

Administrasjonstilskudd til avløserlag består av den administrative delen av tilskuddet til landbruksvikar.

Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet har til formål å skaffe arbeidshjelp under korttids sykdom for gårdbrukere som ikke kan skaffe arbeidshjelp på annen måte. En spesifisering av tilskuddene til landbruksvikar for de siste årene finnes i tabell 4.10.

Tabell 4.10 Tilskudd til landbruksvikar. 1 000 kr

	2014	2015	2016*	2017**
Tilskudd gjennom avløserlag	61 846	60 649	60 407	63 000
<i>herav admin. av avløserlagene</i>	<i>9 482</i>	<i>9 541</i>	<i>9 500</i>	<i>9 500</i>
<i>herav tilskudd til landbruksvikar</i>	<i>52 364</i>	<i>51 108</i>	<i>50 907</i>	<i>53 500</i>

Tidligpensjonsordningen

Utbetalingene i 2015 og 2016 ble henholdsvis 82,3 mill. kr og 77,4 mill. kr.

For 2017 regnes det med en utbetaling på 80,5 mill. kr.

4.7 Ordninger utenom jordbruksavtalen

Her føres noen tilskudds- og erstatningsordninger under «direkte tilskudd» som ikke er omfattet av jordbruksavtalen.

4.7.1 Erstatninger ved tiltak mot dyre- og plantesykdommer

Tabell 4.11 viser hvordan erstatningsbeløpene fordeler seg på forskjellige underposter.

Tabell 4.11 Erstatninger dyre- og plantesykdommer etter off. pålegg 1 000 kr

	2014	2015	2016*	2017**
Planteskadegjørere	5 782	2 839	15 317	15 000
Husdyrsykdommer	9 252	42 347	66 602	68 000
Sum	15 034	45 186	81 919	83 000

Den samlede bevilgningen over ordningen for 2016 er på 70 mill. kr. Dette beløpet inkluderer tilskuddet til tiltak mot radioaktivitet på 3 mill. kr. som ikke føres under «direkte tilskudd».

4.7.2 Tilskudd til avløsning ved repetisjons- og heimevernsøvelser

Ifølge Forsvaret finnes ikke oppgaver som viser de samlede faktiske utbetalingene. Det er derfor forutsatt at utbetalingene tilsvare innvilgningene.

Aktiviteten på området har vært liten i de siste årene med små utbetalinger. For 2015 er det regnet med en utbetaling på 1,2 mill. kr, for 2016 1,1 mill. kr. og i 2017 regnes det med en utbetaling på 1,1 mill. kr.

4.7.3 Erstatninger for rovviltskader

Jordbruket mottar erstatninger fra staten som kompensasjon for skader som husdyrene blir påført av rovdyr. Utbetalt totalbeløp varierer mye fra år til år. Både variasjon i skadeomfang og endringer i kravene til dokumentasjon av skader ligger bak svingningene i årlig utbetaling. Sett over en lengre periode har utbetalingene økt, men de har vært mer stabile de siste årene.

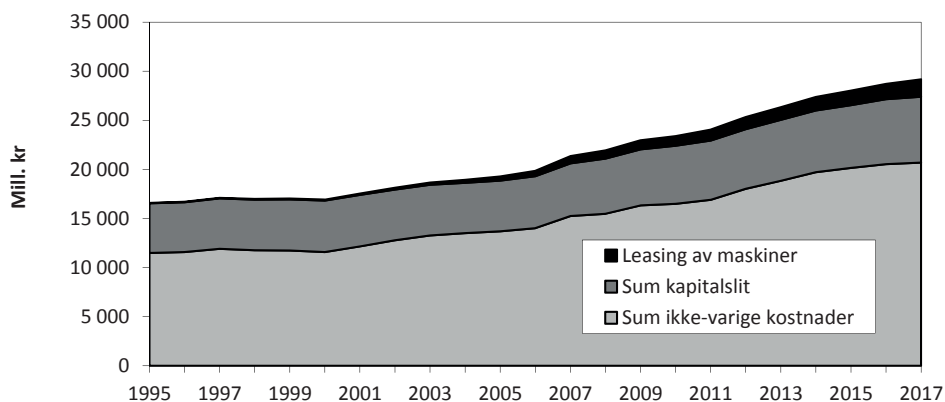
Utbetalingen i 2015 var 51,1 mill. kr og 44,9 mill. kr i 2016. På grunnlag av utviklingen for utbetalingene i tidligere år samt tapsutviklingen i inneværende år, er det nå for 2017 antatt at erstatningsbeløpet for husdyr vil ligge på 53,5 mill. kr.

4.7.4 Driftsplanlegging

Denne posten omfatter godtgjørelse til brukere som gir oppgaver til NIBIOs driftsgranskinger. De siste årene er det regnet med en utbetaling i på 0,6 mill. kr.

5 Kostnader

5.1 Innledning

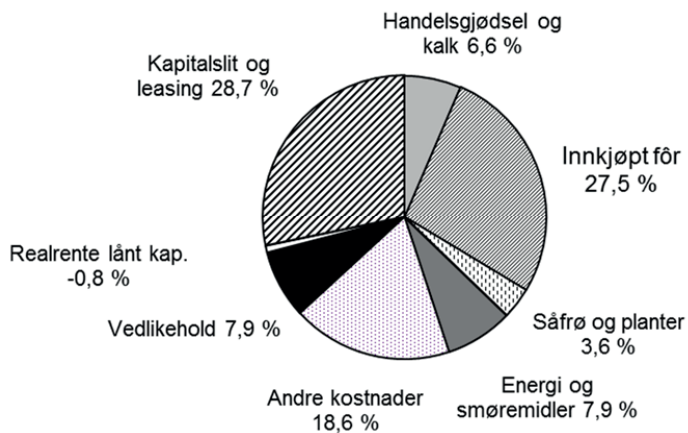

Figur 5.1 Sum kostnader. 1995–2017

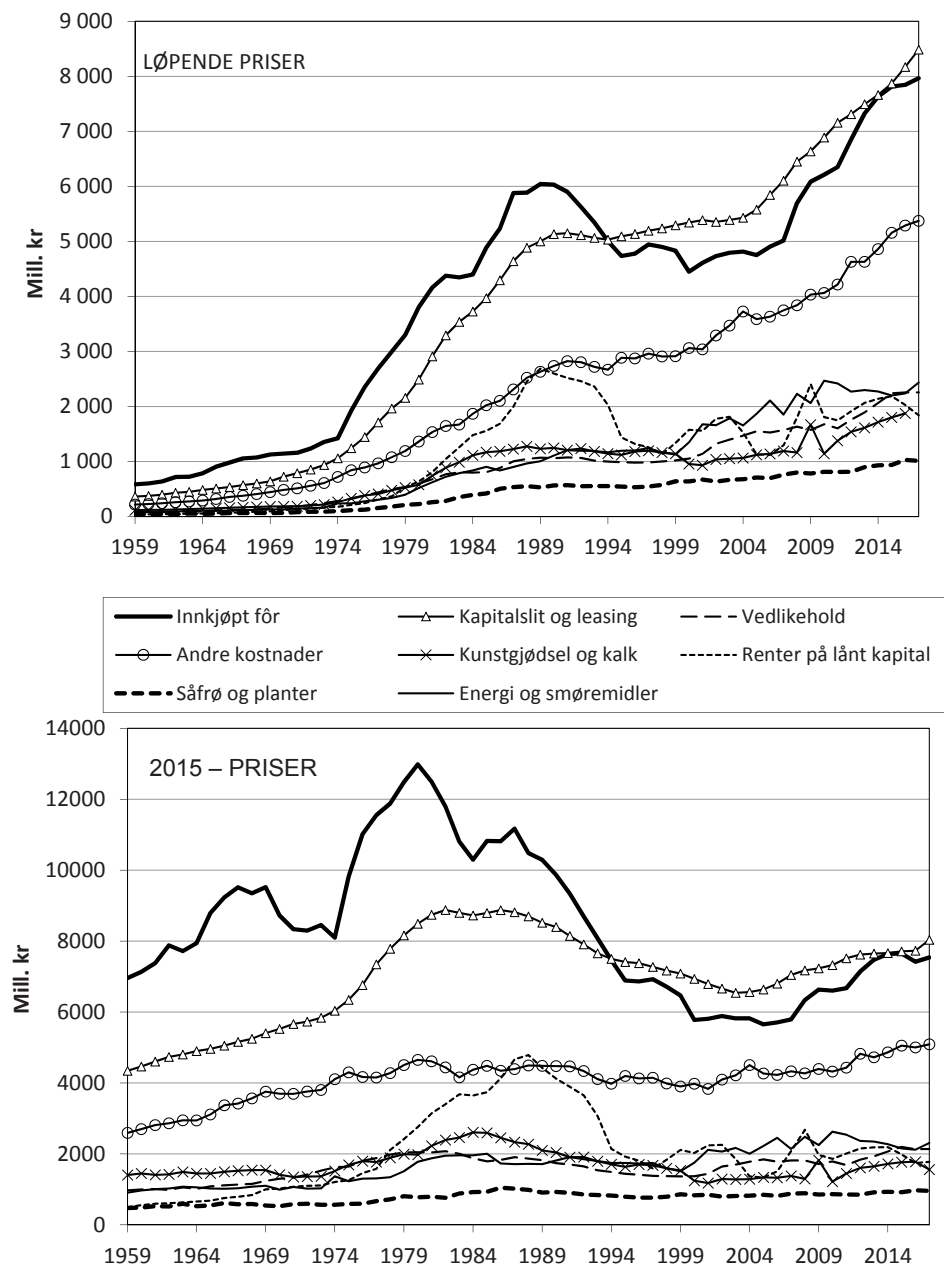
I Totalkalkylen er kostnadene gruppert på hovedpostene ikke-varige og varige driftsmidler. Til de ikke-varige driftsmidlene hører handelsgjødsel og kalk, innkjøpt fôr, såfrø og planter, elektrisk kraft, drivstoff og smøremidler, vedlikehold av varige driftsmidler og posten «andre kostnader». «Andre kostnader» er en samlepost for en rekke forskjellige kostnader ved plante- og husdyrproduksjon, for eksempel frakt, emballasje, veterinær og medisiner, forsikring og regnskapsføring.

Kostnadene til varige driftsmidler kommer fram gjennom beregningen av det årlige kapitalslitet på bygninger, maskiner og redskaper, biler og grøfter/hydratekniske anlegg. Leasing hører også med her.

Figur 5.2 viser hvor stor andel av totalkostnaden de forskjellige kostnadstypene utgjør. I figur 5.3 framgår kostnadenes størrelser målt i beløp.

Figur 5.2 Kostnadene i jordbruket fordelt på kostnadsposter. 2016

Figur 5.3 Utviklingen i kostnadene i løpende og faste priser

5.2 Ikke-varige kostnader

5.2.1 Handelsgjødsel og kalk

Tabell 5.1 Handelsgjødsel og kalk. Mengder, priser og kostnader

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Handelsgjødsel i alt, mill. kg	494	588	538	516	384	457	456	457
Pris, kr per 100 kg	39	87	203	204	271	364	376	331
Mill. kr	195	510	1 095	1 054	1 042	1 664	1 712	1 512
Mikronæringsstoffer, mill. kr	0	1	2	6	1	5	5	5
Veksthus, mill. kr	4	7	17	17	21	27	27	26
Kalk, mill. kg, ¹	85	243	448	275	168	175	214	190
Pris, kr per 100 kg	8	21	36	42	65	61	62	62
Mill.kr	7	52	162	115	109	106	131	118
Handelsgjødsel og kalk ekskl. tilsk., mill. kr	206	570	1 276	1 192	1 173	1 802	1 876	1 662
Tilsk. til mindre bruk, mill. kr	23	44						
Bulkrabatt, mill. kr			-3	-24				
Andre rabatter, mill. kr			-41	-26	-30			-17
Sum handelsgj. og kalk, mill. kr	183	526	1 232	1 142	1 143	1 802	1 876	1 645

¹⁾ Inkl. skjellsand fra og med 1988

Tabell 5.1 presenterer utviklingen i mengder, priser og kostnader for handelsgjødsel og kalk etter 1969.

Forbruket av handelsgjødsel i Totalkalkylen er basert på mineralgjødelsestatistikken fra Mattilsynet. Mattilsynets statistikk følger salgsåret, dvs. perioden 1.7–30.6. I Totalkalkylen blir salget av handelsgjødsel kostnadsført på det kalenderåret hvor gjødsla forutsettes brukt. Det vil for eksempel si at forbruket i kalenderåret 2016 er basert på salget i perioden 1.7.2015 til 30.6.2016. Mattilsynet utarbeider statistikk over kalk-omsetningen, sist for 2014. Deretter er omsetningen regnet fram etter oppgaver fra aktører.

Veksthusgjødelse og mikronæringsstoffer inngår ikke i Mattilsynets oppgaver. Forbruket av disse typene beregnes dermed som et tillegg. Kostnadene til veksthusgjødelse og mikronæringsstoff økte fram mot 2015 og prognosen for 2017 er 26 mill. kr. Omsetningen av gjødelse ligger på et lavere nivå enn for en del år siden. Dette skyldes sannsynligvis en mer labil situasjon på gjødselmarkedet med høyere priser etter prisøkningen som fant sted i årene 2008/09. Samtidig er gjødselnormene noe endret og N-innholdet i fullgjødselen høyere enn tidligere.

Tabell 5.2 viser forbruket av verdistoffer i handelsgjødsel fra 1969 og fram til 2015, med prognose for 2016.

Tabell 5.2 Innholdet av næringsstoffer i handelsgjødsel. Tonn og kg per daa jordbruksareal

	Nitrogen		Fosfor		Kalium		Sum
	Tonn	Kg/daa	Tonn	Kg/daa	Tonn	Kg/daa	Tonn
1969	68 430	6,9	23 027	2,3	49 393	5,0	140 850
1979	102 245	10,6	27 233	2,8	67 888	7,1	197 366
1989	110 138	11,1	17 376	1,7	56 353	5,7	183 867
1999	106 017	10,2	13 092	1,3	50 862	4,9	169 971
2008 ¹⁾	103 027	10,1	11 656	1,1	43 810	4,3	158 493
2009 ¹⁾	93 823	9,3	8 561	0,8	33 277	3,3	135 661
2010 ¹⁾	83 982	8,3	7 831	0,8	31 943	3,2	123 756
2011	95 522	9,6	8 779	0,9	34 694	3,5	138 995
2012	94 454	9,5	8 121	0,8	32 792	3,3	135 367
2013	95 706	9,7	8 475	0,9	32 699	3,3	136 880
2014	101 933	10,3	8 974	0,9	33 645	3,4	144 552
2015	102 933	10,4	9 284	1,0	34 043	3,4	146 280
2016*	102 514	10,4	9 090	0,9	34 162	3,6	145 766
2017**	103 478	10,5	9 059	0,9	33 722	3,4	146 258

1) Korrigert for hamstring i 2007/08

Kilde: Mattilsynet

I Mattilsynets statistikk inngår forbruk av gjødsel i skogbruk, parker, plener, prydhager og villahager. Dette trekkes fra for å komme fram til hva som benyttes i jordbruket. Prognosen for 2017 er litt høyere enn for 2016.

Gjennomsnittsprisen på handelsgjødsel gikk opp med 4 prosent fra 2014 til 2015, ytterligere 3,3 prosent i 2016, men er prognosert å gå ned med 12 prosent i 2017.

Prisberegningen baseres på omsetningstallene for de forskjellige gjødselslagene for hele sesongen fra 1. juli til 30. juni, etter oppgaver fra Felleskjøpene. Det regnes ut gjennomsnittspriser for de enkelte gjødselslagene. Omfanget av salg i både småsekker, storsekker og bulk tas da hensyn til. For privat importert gjødsel er prisene basert på oppgaver fra de største importørene.

I tabell 5.3 er det gitt en oversikt over gjennomsnittspris per kg næringsstoff for de forskjellige hovedgruppene av handelsgjødsel.

Tabell 5.3 Gjennomsnittspriser per kg N+P+K for hovedgruppene av handelsgjødsel

	1969	1979	1988	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Nitrogengjødsel</u>								
<u>(kalksalpeter 15,5 % N):</u>								
Kr per kg N	1,70	3,40	7,88	7,36	12,03	20,16	21,38	19,06
Relative tall	100	200	473	433	707	1 186	1 258	1122
<u>Fosforgjødsel</u>								
<u>(Super fosfat P8 %)¹</u>								
Kr per kg P	2,20	6,78	16,72	20,54	39,31	30,50	26,99	21,22
Relative tall	100	308	760	910	1 787	1 387	1 227	965
<u>Kaliumgjødsel</u>								
<u>(Kaliumklorid 49 %)</u>								
Kr per kg K	0,72	1,42	3,91	4,90	9,09	11,01	11,88	11,23
Relative tall	100	197	543	680	1 263	1 529	1 649	1560
<u>Tosidig gjødsel</u>								
<u>(PK-gjødsel 5-17)²</u>								
Kr per kg verdstoff				10,13	22,68	17,74	15,48	12,29
Relative tall				98	219	172	150	119
<u>Fullgjødsel (NPK 21-4-10/22-3-10)</u>								
Kr per kg verdstoff	1,44	2,78	6,16	5,03	8,40	11,16	11,46	9,80
Relative tall	100	193	428	349	584	775	796	681

1) P8 fra 1996

2) 1998 = 100

Forbruket av kalk og skjellsand er på et lavere nivå enn for en del år siden og er beregnet til ca. 23 kg/daa i 2017. BFJ regner med en stabil mengde i budsjettåret.

Flere forhold påvirker omsetningen av jordbrukskalk. Blant disse er tidspunktet for høsting, værforholdene høst og vår og økonomien i jordbruket generelt.

I tabell 5.4 er det gitt en oversikt over forbruket av ulike kalkslag.

Tabell 5.4 Forbruket av kalk. Tonn

	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Mg-holdig kalk:</u>						
Grovdolomitt	60 727	45 534	17 250			
Brent dolomitt	15 911	17 808	6 069			
Grov kalkdolomitt	8 237	6 168				
Kalkdolomittmel	3 185	2 217				
Dolomittmel	450	182				
Granulert dolomittmel	30 523	8 095				
<u>Ikke Mg-holdig:</u>						
Kalksteinsmel	51 350	54 564	18 333			
Grovkalk	88 976	42 666	52 975			
Konverteringskalk	49 331	20 169	0			
Brent kalk	4 826	1 194	6 305			
Hydratkalk	2 832	3 988	0			
Skjellsand	113 183	80 077	21 154			
<u>Andre (gj.sn. av alle):</u>						
Kalk i alt	447 753	295 098	169 131			
Fratr. hobby/hagekalk	-20 000	-20 000	-846			
Kalk til jordbruket	427 753	275 098	168 286	174 830	213 804	189 540
Kg/daa jordbruksareal	43,0	30,9	16,7	21,5	26,4	23,4

Kilde: Mattilsynet

5.2.2 Innkjøpt fôr

Tabell 5.5 viser kostnadene til innkjøpt fôr i perioden 1989–2017. Prisberegningene gjøres på bakgrunn av felleskjøpenes omsetningstall på årsbasis, spesifisert for hvert enkelt kraftfôrprodukt. Mengdetallene hentes fra Landbruksdirektoratets tall for totalt salg.

Tabell 5.5 Innkjøpt fôr. Mengder, priser og kostnader

	1989	1999	2010	2014	2015	2016*	2017**
<u>Kraftfôr i blandinger</u>							
Mill. kg	1 619	1 697	1 788	1 943	1 945	1 951	1 962
Kr per 100 kg ¹	373	268	328	364	371	373	377
Mill. kr	6 033	4 545	5 859	7 064	7 206	7 285	7 397
<u>Grøpp av salgskorn</u>							
Mill. kg	28	11	3	1	2	1	1
Kr per 100 kg	323	274	298	335	292	284	288
Mill. kr	90	30	8	5	5	4	4
<u>Leiemalt i blandinger</u>							
Mill. kg	-92	-5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kr per 100 kg	277	189	–				
Mill. kr	-255	-9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bulkrabatt, mill. kr	-175						
Andre rabatter, mill. kr	-78	-140	-38	-11	-13	-14	-14
Småsekketill. mill. kr		113					
<u>Innkjøpt kraftfôr i alt</u>							
Mill. kg	1 554	1 704	1 791	1 944	1 946	1 952	1 964
Kr per 100 kg	361	266	325	363	370	373	376
Mill. kr ²	5 614	4 539	5 829	7 057	7 198	7 276	7 388
<u>Annet innkjøpt fôr,</u>							
Mill. kr	430	293	384	574	617	570	577
Sum innkjøpt fôr, mill. kr	6 044	4 832	6 212	7 631	7 815	7 846	7 965

1) Bulkpris fra og med 1995. Fra og med 2000 benyttes veid snittpris av bulk/sekker

2) Fratrukket rabatter

Forbruket av innkjøpt kraftfôr har vært økende etter 2000. Forbruket av drøvtyggerfôr har flatet ut etter 2014 og er budsjettert til 999 mill. kg i 2017. Forbruket til svin er litt synkende etter 2015, mens kraftforet til fjørfe har økt. Forbruket av fjørfefôr gikk noe ned i 2015 pga. produksjonsnedgang for kylling.

Tabell 5.6 Samlet kraftfôrforbruk fordelt på blandinger og grøppet vare. Mill. Kg¹

	1989	1999	2010	2014	2015	2016*	2017**
<u>Kraftfôrblandinger</u>							
Drøvtyggere	978	1 005	907	996	1 014	1 005	999
Svin	398	421	487	481	502	493	491
Fjørfe	224	256	385	457	422	447	467
Andre (hest, kanin, pelsd. m.m)	19	15	10	8	6	5	5
Sum kraftfôr i blandinger	1 619	1 697	1 788	1 943	1 944	1 951	1 963
Grøpp av salgskorn	28	11	3	1	2	1	1
Sum kraftfôr i alt	1 646	1 708	1 791	1 944	1 946	1 952	1 964
Leiemalt kraftfôr i blandinger	92	5	0	0	0	0	0
Innkjøpt kraftfôr i alt	1 554	1 703	1 791	1 944	1 946	1 952	1 964

1) Statistikk fra Landbruksdirektoratet fra 2008 mot tidligere Mattilsynet

Kraftfôrprisene avhenger av flere faktorer; priser på norsk korn, prisnedskrivings-tilskuddet på korn til kraftfôr, priser på importerte råvarer, frakttilskudd, kostnadsutviklingen i kraftfôrindustrien og endringer i sammensetningen av kraftfôret.

Prisendringer på korn i jordbruksoppjørene får en tredjedels effekt samme år. Dette skyldes at norsk korn til kraftfôr normalt ikke blir tatt i bruk før i september måned i produksjonsåret.

Gjennomsnittlig pris per 100 kg, ekskl. småsekktilllegg, rabatter og bonus, for alt innkjøpt kraftfôr steg fra 370 kr i 2015 til 373 kr i 2016 og er beregnet til 377 kr per 100 kr i 2017.

Detaljert oversikt over prisutvikling og kostnadsutvikling for de enkelte innkjøpte fôrslagene for årene 2015, 2016 og 2017 er gitt i vedleggstabellene 3.2 og 3.3.

5.2.3 Såfrø og planter

Posten omfatter innkjøpt såkorn og norskprodusert og importert frø av engvekster, rotvekster og grønnsaker. Importerte blomsterløker, knoller og planteskoleartikler som stauder, busker og podekvister hører også med her. Oppgaver fra Landbruksdirektoratet viser jordbrukets innkjøp av såkorn gjennom såvarefirmaene.

Sum kostnader for posten «såfrø og planter» er beregnet til 1 032 mill. kr i 2016 og 1 012 mill. kr i budsjettåret 2017. Detaljert oversikt over prisutvikling og kostnadsutvikling for de enkelte såfrø- og planteslag for årene 2015, 2016 og 2017 er gitt i vedleggstabell 3.4.

Tabell 5.7 Kostnader til såfrø og planter

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
<u>Såkorn</u>								
Tonn	26 573	51 024	60 303	59 537	53 654	49 567	55 643	52 916
Mill. kr	38	125	306	246	254	280	323	327
Oljefrø, mill. kr.	0,4	0,4	1,3	2,0	1,8	3,3	4,7	4,2
Erter, mill.kr.					3,4	2,0	2,9	3,2
Engfrø ¹ , mill. kr	8	26	100	111	108	130	128	125
Rotvekst- og grønnsakfrø ¹ , mill. kr	1,3	5	18	30	57	63	76	79
Statskontrollerte settepoteter ² , mill. kr					39	54	73	67
Planteart, løk, knoller, andre frø mv, mill. kr	17	57	104	247	357	407	424	407
Sum såfrø og planter, mill. kr	65	214	533	643	815	940	1 032	1 012

1) Endret beregningsopplegg fra og med 1983

2) Fra og med 2000

5.2.4 Energi og smøremidler

Tabell 5.8 viser kostnadene til energi og smøremidler.

Kostnadene til elektrisk kraft kan variere mye på grunn av prisendringer. Kostnaden gikk kraftig opp i 2010, men har nå et noe lavere nivå og er antatt å bli 861 mill. kr i 2017.

For diesel er forbruket nokså jevnt, prisen gikk opp 9,3 prosent i 2014, men har gått noe ned deretter.

Kostnadene til fyringsolje i veksthus avhenger sterkt av prisforholdet mellom fyringsolje og elektrisk kraft. Energiformen gass inngår i fyringskostnadene i veksthus.

Tabell 5.8 Kostnader til energi og smøremidler. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Diesel	23	102	271	306	833	965	896	1 081
Elektrisk energi	42	127	501	588	1 186	780	886	861
Annet (fyringsolje, gass, bensin, smøremidler mv.)	65	170	233	234	450	454	457	493
Sum energi og smøremidler	130	399	1 004	1 128	2 469	2 199	2 239	2 435

5.2.5 Andre kostnader

«Andre kostnader» omfatter de ikke-varige kostnadene i jordbruket som ikke er tatt med som egne poster andre steder i Totalkalkylen. Noen av de største enkeltpostene er kort omtalt nedenfor. Et mer detaljert bilde av «Andre kostnader» for årene 2015, 2016 og 2017 finnes i vedleggstabell 3.6.

Tabell 5.9 Andre kostnader. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Planteproduksjon	113	359	845	848	1 159	1 683	1 766	1 749
Husdyrproduksjon	149	391	666	802	1 217	1 462	1 516	1 568
Bygninger, maskiner, tekn. utstyr, admin., kjøp av tjenester mm.	183	441	1 121	1 321	1 803	2 012	2 007	2 056
Sum	445	1 191	2 632	2 971	4 179	5 157	5 289	5 373

Kostnader ved planteproduksjon

Plastfolie i jordbruk utenom hagebruk benyttes først og fremst til rundballer og til ammoniakkbehandling av halm. Kostnaden til plastfolie i den delen av jordbruket som ikke regnes som hagebruk, er budsjettet til 368 mill. kr i 2017.

Kostnadene til *emballasje i hagebruket* omfatter sortering, pakking og emballasje av hagebruksprodukter. Dette har motstykke i prisene på inntektssiden.

Beregningen av *plantevernmidler* er basert på Mattilsynets statistikk over salg fra detaljist. Det korrigeres for hamstring dersom resultatene er påvirket av for eksempel avgiftsøkninger. For 2015 og 2016 er kostnaden beregnet til henholdsvis 337 og 374 mill. kr. For budsjettåret er kostnaden beregnet til 372 mill. kr.

Bruk av *ensileringsmidler* innebar en kostnad på 101 mill. kr i 2015. For 2016 er det regnet med 92 mill. kr og 92 mill. kr i budsjettåret. Over tid har det vært en viss årlig volumnedgang.

Kostnader i husdyrholdet

Kostnadene til *veterinær* har økt over tid til tross for nedgang i antall besøk. Dette skyldes prisstigning på veterinærbehandlinger, men også økende besetningsstørrelse. Postens totalbeløp er 416 mill. kr i 2015 og 431 mill. kr i 2016. Budsjettanslaget for 2017 er på 439 mill. kr.

For *medisin til dyr* er jordbrukets kostnadstall for 2015, 2016 og 2017 på henholdsvis 352 mill. kr, 377 mill. kr og 397 mill. kr.

Til sammen er *inseminering av storfe og gris* bokført med en kostnad på 316 mill. kr i 2015 og 335 mill. kr i 2016. Budsjettårsanslaget lyder på 330 mill. kr. Ca. 80 prosent av kostnadene til inseminering gjelder storfeholdet.

Frakt av kraftfôr er kostnadsberegnet til 323 mill. kr for 2015, 330 mill. kr for 2016 og 339 mill. kr for 2017. Den langsiktige økningen skyldes både mengde og prisøkning.

Forsikring

Beregningene basert på netto forsikringskostnader. *Nettokostnaden ved forsikring av maskiner og annet driftsløsøre* er for 2017 budsjettet til 109 mill. kr mens tilsvarende for *husdyrforsikringer* er budsjettet til 39 mill. kr og for *driftsbygninger* 247 mill. kr.

Kostnader til administrasjon, kjøp av tjenester med mer

Regnskapsføring kostet jordbruket 523 mill. kr i 2015. Antall regnskap synker jevnt fra år til år, mens prisen per regnskap har hatt en klart økende tendens. Prisøkningen må også ses i sammenheng med økende produksjon på de gjenværende jordbruksbedriftene. For 2016 og 2017 er regnskapskostnadene beregnet til henholdsvis 547 mill. kr og 553 mill. kr.

Kostnadene til teletjenester i jordbruket er tallfestet til 105 mill. kr i 2015, 104 mill. kr i 2016 og 102 mill. kr i 2017. Den synkende tendensen de siste årene henger sammen færre bønder og lavere priser på teletjenester, mens økt bruk av teletjenester per jordbruksbedrift trekker noe i motsatt retning.

Under «Andre kostnader» gjøres et *verdipåslag* på 12,8 prosent som skal ta hensyn til andre ikke-spesifiserte poster. Verdipåslaget blir da 600 mill. kr i budsjettåret 2017.

To ulike *velferdsordninger* blir kostnadsført som motposter til statstilskudd. Det gjelder utgifter til sykelønnsordning og administrasjonstilskudd til avløserlag. Summen for disse ordningene var på 97,5 mill. kr i hvert av årene 2015 og 2016 og i budsjettåret 2017 på 82,5 mill. kr.

5.2.6 Vedlikehold

Beregningen av vedlikeholdet er basert på bl.a. SSBs landbruksundersøkelser, sist i 2015. Undersøkelsene gir «fastpunkter» for den serien som regnes fram. Tabellen under viser utviklingen i vedlikeholdskostnadene fordelt på bygninger, maskiner og redskaper og biler. Bygningsvedlikeholdet utgjør mer enn 2/3 av total vedlikeholdskostnad.

Med resultatene fra SSBs undersøkelser som basis, har vedlikeholdskostnadene for maskiner og redskaper vært framregnet foreløpig på grunnlag av utviklingen for traktor-bestanden. Fra og med beregningen til Totalkalkylen for 2009, har prisutviklingen fulgt lønnsutviklingen i industrien.

Med hensyn på kostnadene til vedlikehold på driftsbygninger, benytter nemnda vedlikeholdskostnadene i driftsgranskingene samt antallet bruk i Totalkalkylen som fram-regningsgrunnlag mellom tellingsårene.

Basert på de to siste tellingsårene 2012 og 2015 beregnes vedlikeholdet til 10,2 prosent av bilkapitalen.

Tabell 5.10 Vedlikehold. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Bygninger	102	326	585	598	1 196	1 733	1 748	1 752
Maskiner og redskaper	19	163	426	367	375	404	404	406
Biler	26	50	59	57	109	106	105	100
Sum vedlikehold	147	539	1 071	1 022	1 680	2 243	2 257	2 258

5.3 Leasing

I Totalkalkylen er det registrerings over tegnede leasingkontrakter fra 1991, oppgavene tyder på at leasing talte forholdsvis lite tidligere. Før 1990 er det regnet med at kostnadene ved leasing inngår i kapitalslit og rentekostnadene.

Ved beregningen av kostnadene til leasing blir avdragsdelen av kostnadene beregnet tilsvarende som kapitalslitet for kjøpte maskiner, dvs. ved saldoavskrivning over levetiden.

Beregningsprinsippet medfører at leasingavtalene i Totalkalkylen blir behandlet som finansiell leasing (en finansieringsmåte). Skattemessig og i nasjonalregnskapet blir leasing i jordbruket behandlet som operasjonell leasing (ren leie). Føringsmessig er det lagt opp til at kostnadsutviklingen mellom år i Totalkalkylen skal være uavhengig av om maskinutstyr kjøpes (eies) eller leases (leies).

Den sterke økningen for tegninger av leiekontrakter en har hatt, medfører at kostnadene ved leasing er fordoblet flere ganger i de senere årene.

Kostnadene for 2016 er beregnet til 1 563 mill. kr mot 1 485 mill. kr for 2015. Det er avskrivingsdelen av leasingkostnaden som øker, også renten øker noe. Det er regnet med en fortsatt økning for kostnadene ved leasing til 1 777 mill. kr for 2017.

Tabell 5.11 Kostnader ved leasing. Mill. kr

	Sum tegnede leiekontrakter	Kapitalslit A	Renter B	Effekt av Finansiering C	Sum beregnet leasingkostnad D=A+B-C
1990	**	11	4	1	14
1995	185	38	8	3	43
2000	191	88	22	10	100
2005	1 287	381	52	21	412
2008	1 511	719	222	105	836
2009	1 808	838	157	65	930
2010	1 332	902	160	80	982
2011	1 831	1 000	163	41	1 123
2012	1 946	1 098	169	27	1 240
2013	1 908	1 193	164	77	1 281
2014	2 106	1 301	158	75	1 384
2015	2 317	1 420	150	85	1 485
2016*	2 574	1 532	144	155	1 563
2017**	2 743	1 712	161	96	1 777

5.4 Investeringer og kapitalslit

5.4.1 Innledning

Under denne posten beregnes bruttoinvesteringer i avskrivbare og ikke avskrivbare driftsmidler og kapitalslit. De varige kostnadene, eller kapitalslitet, omfatter de årlige kostnadene som skal dekke verdiforringelsen av de avskrivbare investeringene og større reparasjoner på jordbrukets driftsbygninger, maskiner og redskaper, biler, grøfter og hydrotekniske anlegg.

5.4.2 Bruttoinvesteringer

Tabell 5.12 viser bruttoinvesteringene i jordbruket.

Tabell 5.12 Investeringer i jordbruket. Løpende priser. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Driftsbygninger ¹	404	1 592	2 309	1 758	4 536	4 023	4 230	4 339
Maskiner og redskaper	495	1 745	1 993	2 665	2 674	2 250	2 376	2 186
Biler	26	70	156	139	95	52	85	66
Grøfter ²	67	123	83	146	279	235	281	295
Nydyrking ³	57	151	62	60	128	126	129	132
Senking og kanalisering ³	5	70	37					
Planering ²	..	22	3					
Sum investeringer	1 054	3 773	4 646	4 751	7 710	6 685	7 101	7 018
<i>herav i avskrivbare driftsmidler</i>	<i>992</i>	<i>3 530</i>	<i>4 543</i>	<i>4 707</i>	<i>7 582</i>	<i>6 559</i>	<i>6 972</i>	<i>6 886</i>

1) Inkl. tekniske installasjoner

2) Inkl. hydrotekniske anlegg fra 1989

3) Det beregnes ikke kapitalslit av disse investeringene

Tabell 5.13 Investeringer i jordbruket i 2015-priser. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Driftsbygninger ¹	7 024	9 374	5 568	3 142	5 286	4 023	4 114	4 133
Maskiner og redskaper	6 018	6 610	3 991	4 161	3 112	2 250	2 273	2 051
Biler	197	207	216	161	97	52	83	62
Grøfter ²	650	525	208	267	323	235	276	282
Nydyrking ³	474	518	134	77	147	126	126	126
Senking og kanalisering ³	37	184	48	–				
Planering ³	..	41	2					
Sum investeringer	14 364	17 234	10 117	7 807	8 965	6 685	6 870	6 653
<i>herav i avskrivbare driftsmidler</i>	<i>13 889</i>	<i>16 715</i>	<i>9 982</i>	<i>7 730</i>	<i>8 818</i>	<i>6 559</i>	<i>6 744</i>	<i>6 527</i>

1) Inkl. tekniske installasjoner

2) Inkl. hydrotekniske anlegg fra 1989

3) Det beregnes ikke kapitalslit av disse investeringene

De samlede bruttoinvesteringer i løpende priser i jordbruket går fram av tabell 5.12. Tabell 5.13 viser investeringene i faste priser og gir dermed uttrykk for den volummessige endringen i investeringene.

Etter et høyt nivå på siste halvdel av 1970-årene, kulminerte bygningsinvesteringene tidlig på 1980-tallet. Senere var det, med noen unntak, nedgang i investeringene til utpå 90-tallet med utflating deretter. De seinere årene har investeringene i driftsbygninger ligget på rundt 4 mrd. kr årlig.

I løpende priser har det vært noen svingninger i de årlige bruttoinvesteringene i maskiner eksklusive leiekontrakter (leasing). I faste priser er investeringene etter 2013 på et lavere nivå. I 2009 var det en nedgang som følge av en betydelig

kursnedgang for kroner. Investeringene må ses i sammenheng med tegningen av leiekontrakter (leasing), som viser store årlige svingninger.

Volummessig har det over tid vært en nedgang i maskininvesteringene til tross for økt omfang av leasing. Dette kan sees i sammenheng med en sterk nedgang i bedriftstallet. Økende bedriftsstørrelse resulterer i større investeringer per bedrift.

Tabell 5.14 Prisutviklingen på investeringsgrupper. prosentvis økning per år

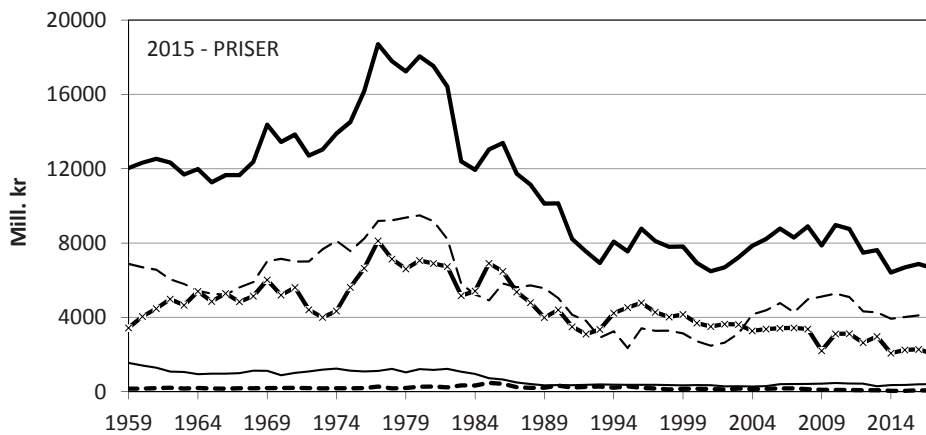
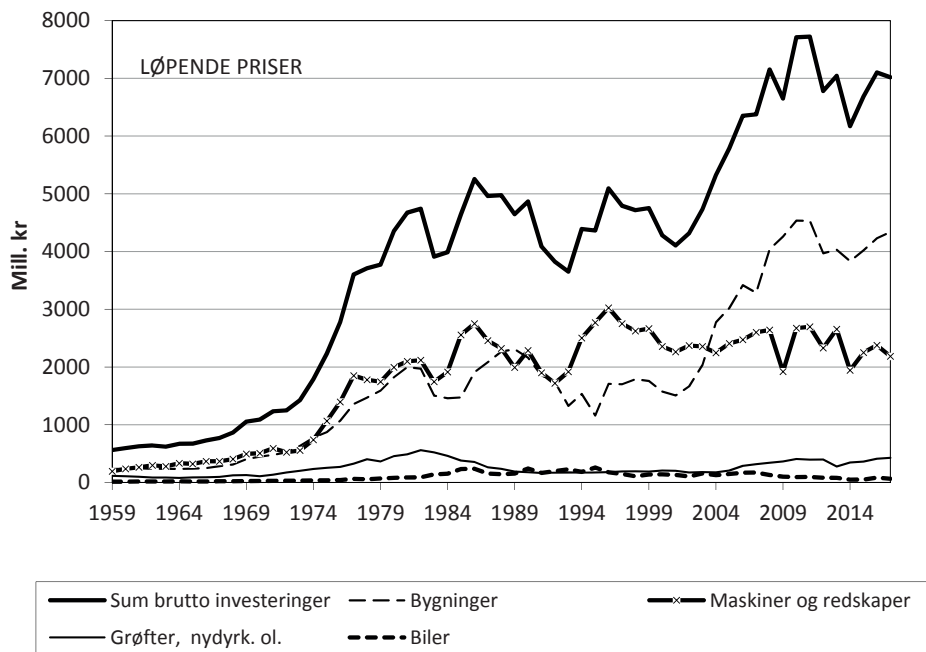
	1969– 1979 ¹	1979– 1989 ¹	1989– 1999 ¹	1999– 2009 ¹	2010	2015	2016*	2017**
Bygninger	11,4	9,3	3,0	4,0	3,1	2,6	2,8	2,1
Maskiner og redskaper	12,4	6,6	2,5	3,1	-1,2	6,7	4,5	2,0
Biler	9,9	7,9	1,8	1,2	0,6	1,4	2,2	4,3
Grøfting	8,6	5,8	2,8	4,3	3,1	2,6	2,7	2,1
Nydyrking ekskl. grønfting	10,6	2,6						
Senking og kanalisering	11,9	1,7						

1) Gjennomsnittlig økning per år

Omfanget av nydyrking, planering, senking og kanalisering er såpass begrenset at grunnlaget for å lage en representativ prisindeks for dette mangler. Prisindeksen for maskiner og redskaper utarbeides av NIBIO. For grønfter settes prisutviklingen fra 2010 lik utviklingen for bygninger.

Ved prisanslagene for maskiner for budsjettåret har BFJ lagt til grunn de prisendringer som gjaldt fram til beregningstidspunktet for Totalkalkylen. Det er ikke tatt hensyn til senere endringer for eksempel i kronekurs.

Valutakursene er særlig avgjørende for prisutviklingen for maskiner. De fleste landbruksmaskinene importeres fra Euro-landene, Danmark og Sverige. I 2017 er det regnet med at sterkere norsk krone gir prisøkning på om lag 2 prosent.

Figur 5.4 Bruttoinvesteringer i jordbruket i løpende og faste priser

Generelt om investeringsberegningene

Investeringsberegningene for bygninger, biler og grøfter bygger på resultater fra Statistisk sentralbyrås landbrukstelling/-undersøkelser, sist i 2015. For maskiner og redskaper benyttes antallet førstegangsregistrerte traktorer, importstatistikk og oppgaver fra forhandlere og fabrikanter. SSBs landbrukstelling/-undersøkelser benyttes for vurdering av beregningene og avansepåslag.

Investeringer i driftsbygninger

Mellom SSBs tellinger benyttes SSBs tall for arealet av igangsatte bygg som framregningsgrunnlag.

Investeringene i driftsbygninger er skilt i henh. bygningsdel og tekniske installasjoner. I 2016 utgjorde investeringer i tekniske installasjoner ca. 41 prosent av totalinvesteringene i bygninger iflg. SSB.

SSBs siste tellinger,- i 2009, 2012 og 2015, viser relativt stabile forholdstall mellom driftsformene. Investeringene i melkeproduksjon ligger på opp mot 20 prosent av totalinvesteringene mens kjøttproduksjon på storfe ligger på 13-14 prosent. Størst endring er det for svin og fjørfe med en andel på 21 prosent i 2015 mot noe over 30 prosent i 2009 og 2012.

Som prisindeks for bygningsinvesteringer benyttes fra og med 1999 SSBs byggekostnadsindeks for boliger. Denne steg med 2,6 prosent i 2015 og 2,8 prosent i 2016. For 2017 har BFJ regnet med en prisstigning på 2,1 prosent.

Investeringer i maskiner og redskaper

Beregningen bygger på oppgaver antall førstegangsregistrerte traktorer fra Vegdirektoratets motorvognregister, SSBs importstatistikk, landbruksmaskinprodusenter og forhandlere. For prisutviklingen på maskiner blir NIBIOS maskinkostnadsindeks lagt til grunn. Beregningene blir vurdert på grunnlag av SSBs investeringstallinger.

Investeringer i maskiner og redskaper er ekskl. tegnede leiekontrakter ved leasing. Leasingkostnader føres som en egen kostnadspost.

Tas de tegnede leiekontraktene (leasing) med, viser investeringsberegningene en økning på 8,1 prosent i 2016 mot en økning på 12,9 prosent året før. For budsjettåret er det regnet med uendrede investeringer.

Verdien av investeringene økte i 2016 for alle grupper. Traktorer økte med 2,3 prosent og øvrige landbruksmaskiner med 11,0 prosent. Antall solgte traktorer gikk ned nesten 17 prosent fra 2010 til 2016. Fra 2015 til 2016 gikk salget av traktorer ned med 3,1 prosent.

For øvrige importerte maskiner har det vært en økning i salget hvert år siden 2012. For skurtreskere svinger det mye, halvert antall i 2014 og økning på 71 og 24 prosent i henholdsvis 2015 og 2016. Statistikken viser at det kan være en økning

i verdien selv med små endringer eller nedgang i antallet maskiner. Dette tyder på en betydelig forskyvning mot større og dyrere maskiner.

Oppgaver over innenlandsomsetningen av norskproduserte maskiner fra de største fabrikkene viser også svingninger.

Bestandstallene for traktorer og skurtreskere blir fastsatt på grunnlag av SSBs fullstendige jordbrukstillinger og utvalgstillinger, sist for 2012. Mellom tellingsårene blir traktor bestanden framregnet foreløpig på grunnlag av importtallene, utviklingen for antall jordbruksbedrifter og bestandstallene for traktorer etter næring per 31.12 ifølge Motorvognregisteret. Bestandstallene for skurtreskere framregnes med basis i endringene mellom tellingsårene og importtallene. Utviklingen i antall traktorer og skurtreskere i jordbruket ved utgangen av hvert år, går fram av tabell 5.15.

Tabell 5.15 Antall traktorer og skurtreskere i jordbruket

År	Traktorer		Skurtreskere	
	Import/1 gangsreg. ¹	Per 31.12.	Import ²	Per 31.12.
1959	5 234	47 250	519	5 116
1969	7 218	88 470	645	10 881
1979	5 697	130 735	977	16 360
1989	2 672	158 000	139	17 100
1999	2 987	134 000	220 (209)	13 800
2000	2 419	131 000	187 (182)	13 500
2010	2 660	106 000	122 (42)	10 700
2011	3 042	104 000	128 (-3)	10 500
2012	2 833	102 000	183 (38)	
2013	2 954	100 000	144 (3)	
2014	2 286	99 000	73 (-93)	
2015	2 290	96 000	125 (-48)	
2016*	2 220	94 000	155 (-4)	
2017**	2 157	93 000	110 (-56)	

1) Beregnet nettoimportert tom. 2005, 1 gangsreg. fom. 2006

2) Bruttoimport etter 1995, nettoimport i parentes

Pga. eksport av eldre treskere vil nettoimporten av treskere være en del lavere enn bruttoimport og negativ i enkelte år.

Investeringer i biler

Mellom SSBs tellingsresultater framregnes investeringsserien med utviklingen i antallet nyregistrerte nyttekjøretøyer i primærnæringer fra Vegdirektoratet, samt SSBs konsumprisindeks for kjøp av transportmidler.

Investeringer i grøfter og hydrotekniske anlegg

Fom. 2013 bygger grøftet areal på statistikk fra grøftetilskuddet på tidligere grøftet jord som ble innført i 2013. Areal av grøfting på nydyrket areal legges til. For 2015 er

grøftet areal anslått til 39 752 daa mens det for 2016 er beregnet til 46 890 daa og til 49 400 daa for 2017.

Investeringer i hydrotekniske anlegg er slått sammen med investeringer i grøfter. Det regnes med samme levetid og kostnadsutvikling som for grøfter.

Investeringer i jordkapital

Det beregnes ikke kapitalslit på investeringer i jordkapital utenom grøfter og hydrotekniske anlegg, dvs. nydyrking, senking, kanalisering og planering. Investeringene til slike formål er også tatt med i tabell 5.12. Det årlige nydyrkede arealet er for tiden satt til 18 000 daa for årene 2015, 2016 og 2017.

5.4.3 Kapitalslit

Kapitalslitet beregnes etter saldoprinsippet.

Beregningene er basert på en anslått kapitalmengde i året 1959 og tidsserier for bruttoinvesteringer i årene deretter.

Kapitalmengdene korrigeres for kapital på bruk som går ut av drift. Saldoen inflasjonsjusteres med konsumprisindeksen. Valget av konsumprisindeksen i stedet for spesialindekser er i hovedsak begrunnet med to forhold: For det første benyttes Totalkalkylen i stor grad i en inntekts- og levekårssammenligning mellom bønder og andre grupper i samfunnet. En har antatt at en justering med konsumprisindeksen er det beste for å anslå utvikling i den kjøpekraft jordbruket gir grunnlag for. For det andre er grunnlaget for konsumprisindeksen bedre enn grunnlaget for spesialindeksene.

Konsumprisindeksen økte med 2,1 prosent i 2015 og med 3,6 prosent i 2016. For 2017 er det på grunnlag av rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, regnet med en økning på 2,0 prosent.

Kapitalmengden på bruk ut av drift er anslått blant annet på grunnlag av opplysninger om bygninger og maskiner på driftsenheter som har gått ut av drift siden 1979. Det er regnet med at kapitalmengden per jordbruksbedrift som går ut av drift tilsvarende henholdsvis 30 prosent og 25 prosent av gjennomsnittlig kapitalsaldo per jordbruksbedrift for bygninger og maskiner.

Avskrivingsattsene i Totalkalkylen går fram av tabell 5.16. Totalkalkylens avskrivingsatts skal gjenspeile den driftsmessige levetiden av et driftsmiddel. Driftsmessigeatts vil kunne avvike fra skattemessigeatts.

Tabell 5.16 Avskrivingssetter i Totalkalkylen. prosent

Driftsbygninger		Maskiner og redskaper	Grøfter og hydrotekn. anl.	Biler
Bygningsdel	Tekn. inst.			
4,0	10,0	10,0	6,06	13,3

Beregnet kapitalslit for driftsmidler i Totalkalkylen går fram av tabell 5.17.

Tabell 5.17 Kapitalslit i jordbruket. Mill. kr

	1969	1979	1989	1999	2010	2015	2016*	2017**
Driftsbygninger ¹	240	771	1 885	1 988	2 761	3 304	3 475	3 594
Maskiner og redsk.	333	1 217	2 711	2 806	2 739	2 697	2 740	2 722
Biler	21	56	178	198	165	124	123	117
Grøfter ¹	47	113	228	212	243	262	271	277
Sum kapitalslit	640	2 158	5 002	5 203	5 908	6 387	6 609	6 710

1) Inkl. tekniske installasjoner

2) Inklusiv hydrotekniske anlegg fra 1989

5.4.4 Bokført kapital

Bokført kapital beregnes etter to prinsipper: «Historisk-kost» og «Prisjustert saldoverdi».

Etter «historisk-kost-prinsippet» er kapitalen i jordbruket beregnet til 129 mrd. kr for 2016. Fratrullet lånekapitalen på 58 mrd. kr gir dette en egenkapital på 71 mrd. kr.

Ved «historisk-kost-prinsippet» er det for de avskrivbare driftsmidlene og jordkapitalen, nyttet historiske kostpriser (priser på anskaffelsestidspunktet) hentet fra statusverdiene i NIBIOs driftsgranskinger. Ved beregningene i driftsgranskningene nyttes lineær avskrivning.

For verdien av jord legges statusverdiene pr. da eid jord i Driftsgranskningene til grunn for all jord i Totalkalkylen.

Husdyrkapitalen har vært fastsatt etter verdien i åpningsstatus i Totalkalkylen og beregnes i nominelle priser. For ikke varige produksjonsmidler blir halvparten verdi-beregnet som kapital (nominelle priser).

Ved beregning på grunnlag av de prisjusterte saldoverdiene fra kapitalslitsberegningen i Totalkalkylen, tas det hensyn til verdiøkningen av den avskrivbare kapitalen som følge av prisøkningen. I Totalkalkylen nyttes dessuten saldoavskrivninger. Beregningen gir en total kapital på 150 mrd. kr for 2016. Fratrullet lånekapital, gir dette en egenkapital på 92 mrd. kr.

I vedleggstabell 3.13.1 og 3.13.2 er de to beregningsprinsippene av kapitalen i jordbruket lagt til grunn. Disse er med først og fremst med pga. opplysningsverdien av å vise kapitalen i jordbruket sammenstilt.

Avvikene mellom de to beregningene skyldes de to forskjellige prinsippene for verdsetting av realkapitalen samt ulike avskrivningsprinsipper og avskrivningstid.

Kapitalberegningene det er gjort rede for foran avviker noe fra Statistisk sentralbyrås beregninger i nasjonalregnskapet. SSB nytter spesifikke indekser ved prisjusteringen for de forskjellige avskrivbare driftsmidlene. Kapitalen for jordbruket i nasjonalregnskapet omfatter dessuten ikke jord- og vareinnsats, foruten at dyre- og plantekapitalen beregnes forskjellig.

5.5 Rentekostnader på lånt kapital

I Totalkalkylen beregnes lånekostnaden som lånekostnad ved realrente. Realrenten framkommer som nominell rentekostnad fratrukket prisstigningen («effekt av finansiering»). Samlet jordbruksgjeld er i 2017 budsjettert til 58,4 mrd. kr. En prosent endring i jordbrukets realrente vil derved endre kostnaden med 584 mill. kr. Bruk av realrente må ses sammen med beregningen av kapitalkostnadene, se avsnittet «effekt av finansiering» under.

Tabell 5.18 viser gjeld, rentekostnad og renteprosenten for samlede utlån i jordbruket, splittet på investeringslån, rentebærende IN-lån og lån fra andre långivere.

Tabell 5.18 Rentekostnader på lånt kapital

	1979	1990	2000	2010	2015	2016*	2017**
IN-lån, mill. kr		3 725	2 004	3 048	4 574	4 407	4 218
Rentesats, prosent		13,10	5,95	3,88	3,43	2,83	2,83
Rentekostnad, mill. kr		488,0	119,2	118,3	156,9	124,7	119,4
Investeringslån, mill. kr		1 456	1 494	885	369	288	215
Rentesats, prosent		0	0	0	0	0	0
Rentekostnad, mill. kr		0	0	0	0	0	0
Andre lån, mill. kr		17 197	21 982	40 006	51 384	53 003	54 220
Rentesats, prosent		5,76	6,56	4,01	3,64	3,24	3,24
Rentekostnad, mill. kr		2 032	1 442	1 631	1 870	1 717	1 757
Sum lånt kapital, mill. kr	7 861	22 378	25 480	43 714	55 958	57 410	58 438
Nominell rente, prosent	8,14	11,26	6,13	4,00	3,62	3,21	3,81
Sum lånekostnad ved nominell rente, mill. kr	639	2 520	1 561	1 749	2 027	1 842	1 876
– Effekt av finansiering, mill. kr	379	919	797	1 100	1 193	2 064	1 173
Sum lånekostnad ved realrente, mill. kr	260	1 602	764	649	834	-222	703
Realrente, prosent	3,31	7,16	3,00	1,46	1,50	-0,37	1,21

Beregning av nominelle rentekostnader

Beregningene av rentekostnadene er basert på data fra skattestatistikken over betalte renter og samlet gjeld hvert år, sist for året 2014. Oppgavene er basert på enkelt-personforetak og ansvarlige selskap, som ANS og DA, og aksjeselskap (AS) i jordbruket i produksjonstilskuddsstatistikken. Det gjøres tillegg for ikke-søkere. Siden skattestatistikken omfatter alle rentekostnader og lån for husholdningene, beregnes kun gjeld knyttet til jordbruket som næring. Dette gjøres ved å ta utgangspunkt i fordelingen av statusverdier i jordbruk, privat, skogbruk og andre næringer i driftsgranskingene.

Samlet gjeld omfatter også, i den grad det er ført opp, skyldig merverdi- og investeringsavgift og skattegjeld. Slik gjeld trekkes ut av gjeldsmassen. Dette påvirker kun gjeldsnivået, ikke rentekostnadene, siden det ikke er renter på slik gjeld.

En del brukere har et betydelig omfang av næringsvirksomhet utenom det tradisjonelle jordbruket. Siden den del av totalgjelda som skal belastes jordbruket er regnet ut på bakgrunn av statusverdier for jordbruk, privat, skogbruk og annen næringsvirksomhet i driftsgranskingene, må en regne med at slik gjeld er underrepresentert i driftsgranskingene siden dette materialet omfatter mer yrkesaktivt drevne bruk enn gjennomsnittsbrukene i totaljordbruket som en skal ha med i Totalkalkylen. For å unngå at for mye gjeld og renter knyttet til annen næringsvirksomhet kommer med, korrigeres det derfor for dette ved å redusere de totale gjeld og rentekostnadene med 3,5 prosent.

Gjeld og renter for foreløpig regnskapsår og budsjettåret beregnes på grunnlag av tallene for 2015. Gjelda beregnes på grunnlag av investeringsutviklingen ifølge Totalkalkylen. Renta for foreløpig regnskapsår er basert på oppgaver fra Statistisk sentralbyrå og Innovasjon Norge. For budsjettåret er renta beregnet med utgangspunkt i anslag for utlånsrente for rammelån i «Økonomiske analyser nr. 1/2017» fra Statistisk sentralbyrå. Denne er anslått til å være uendret, 2,6 prosent i 2016 og 2,6 prosent i 2017.

Effekt av finansiering

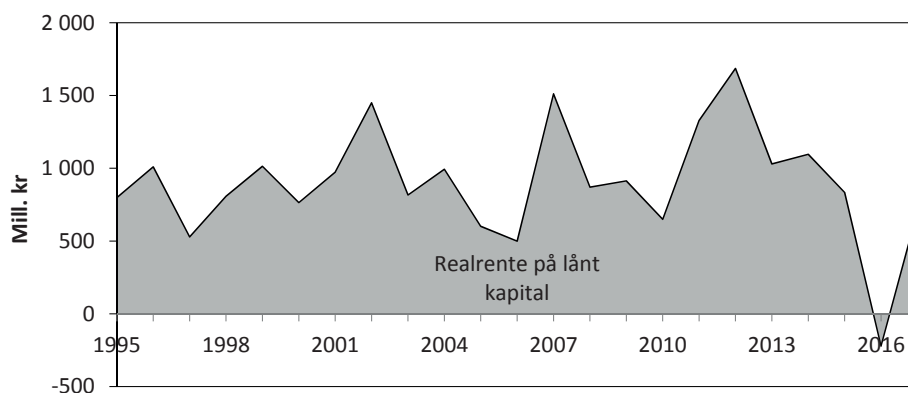
I Totalkalkylen utgiftsføres de nominelle rentekostnadene (betalte renter) mens en inntektsfører en effekt av finansiering. Dette gjøres fordi en i kapitalslitsberegningen prisjusterer hele kapitalsaldoen med konsumprisindeksen. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen. Effekt av finansiering som inntektsføres for å finne realrentekostnaden er regnet slik:

Effekt av finansiering = lånt kapital * prosentvis økning i konsumprisindeksen/100.

Realrentekostnader er lik registrerte, nominelle, rentekostnader minus effekt av finansiering.

Effekt av finansiering kan endres mye mellom år ettersom veksten i konsumprisindeksen varierer. I normaliserte regnskaper er effekt av finansiering glattet ved å legge til grunn gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

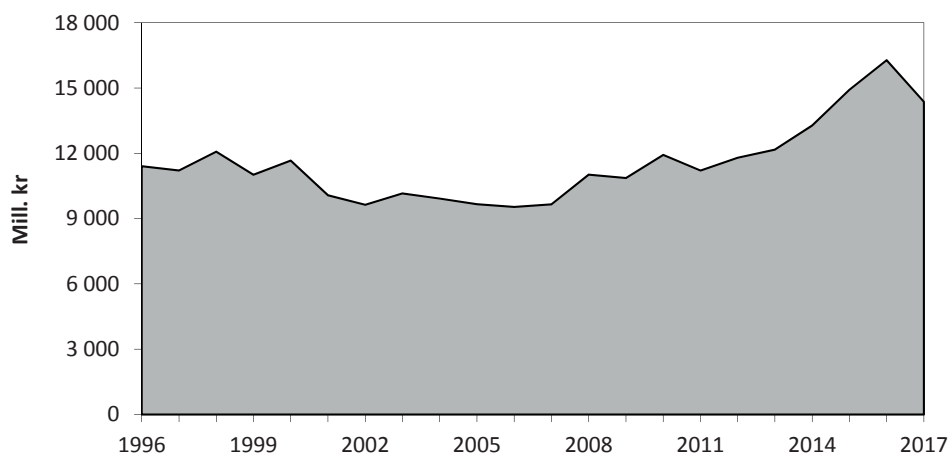
Figur 5.5 gir utviklingen i realrentekostnadene.

Figur 5.5 Sum realrentekostnader. 1995–2017

6 Det økonomiske resultat

6.1 Innledning

Figur 6.1 Registrerte regnskaper. Vederlag til arbeid og egenkapital. 1995–2017

I tabell 6.3 er det gitt et sammendrag av årets totalkalkyleberegninger. Sum produksjonsinntekter minus sum kostnader pluss direkte tilskudd utgjør det samlede vederlag for det arbeid og den realkapital som er lagt ned i jordbruket i Norge. Vederlaget gjelder da leid arbeid, brukerens og familiens arbeid og all kapital, inklusiv lånefinansiert. Ved å trekke realrenter på lånt kapital, jf. kap. 5.5, fra samlet vederlag til alt arbeid og kapital, får en igjen vederlaget til arbeid og egenkapital.

6.2 Totalkalkylen og skatt

Jordbruksfradraget regnes separat for registrert og normalisert regnskap.

Tabell 6.1 Virkningen av jordbruksfradraget i registrerte regnskaper

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
						F. avt.	E. avt.
Effektivt jordbr.fradrag, mill. kr.	3 184	3 095	3 124	3 150	3 210	2 982	3 011
Spart skatt, mill. kroner	892	867	844	851	802	716	723
Tilsv. innt.verdi før skatt, mill. kr	1 462	1 421	1 369	1 381	1 294	1 149	1 160
Antall årsverk	49 200	48 100	46 900	45 800	44 700	43 800	43 800
Inntektseffekt per årsverk, kr.	29 700	29 500	29 200	30 100	29 000	26 200	26 500
Utnyttelsesgrad	43 %	43 %	44 %	45 %	47 %	44 %	45 %
Vederlag til arb. og kap. reg (A)				15 752	16 057	14 930	15 071
Antall jordbruksbedrifter				42 018	41 224	40 461	40 461
Endr. ant. jordbr. bedr. fra 15					-1,89	-3,71	-3,71
Vederlag arb. og kap./j.bedr.				374 887	389 506	368 997	372 482
Endring i vederlag fra 2015					3,90 %	-1,57 %	-0,64 %

Tabell 6.2 Virkningen av jordbruksfradraget i normaliserte regnskaper

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
						F. avt.	E. avt.
Effektivt jordbr.fradr, mill. kr.	3 315	3 209	3 096	3 078	3 082	2 994	3 022
Spart skatt, mill. kroner	928	899	836	831	771	718	725
Tilsv. innt.verdi før skatt, mill. kr	1 522	1 473	1 357	1 349	1 243	1 153	1 164
Antall årsverk	49 200	48 100	46 900	45 800	44 700	43 800	43 800
Inntektseffekt per årsverk, kr.	30 900	30 600	28 900	29 500	27 800	26 300	26 600
Utnyttelsesgrad	43 %	43 %	44 %	45 %	45 %	44 %	45 %
Antall jordbruksbedrifter				42 018	41 224	40 461	40 461
Endring i ant. j.bedr. fra 15					-1,89 %	-3,71 %	-3,71 %
Vederlag arb. og kap. reg (A)	13 482	13 200	14 398	15 752	16 057	14 930	15 071
Vederlag arb. og kap. norm (B)	14 037	13 686	14 268	15 390	15 419	14 986	15 126
Korr.faktor (B/A)	1,0412	1,0368	0,9910	0,9770			
Ved. arb. og kap./j.bedr.				366 272	374 030	370 381	373 841
Endring i vederlag fra 2015					2,11 %	1,12 %	2,06 %

Totalkalkylen er et sektorregnskap hvor resultatet er målt før skatt.

Fra og med skatteåret 2000 ble det innført et jordbruksfradrag i alminnelig inntekt for skatteyttere med positiv næringsinntekt fra jordbruket.

I beregningene er det regnet med 37 prosent marginalsatt i gjennomsnitt for skatteytterne med jordbruksfradrag for årene 2000–2005, det er regnet 36 prosent gjennomsnittlig marginalsatt for årene 2006–2011 (satsene for toppskatt ble senket i 2005 og 2006), mens det er regnet 39 prosent marginalsatt for 2012 og 2013 etter økningen av trygdeavgiften. For 2014 og 2015 er det regnet 38,4 prosent marginalsatt etter at skatt på alminnelig inntekt ble redusert ett prosentpoeng til 27

prosent og trygdeavgiften ble økt 0,4 prosentpoeng. For 2016 er skatt på alminnelig inntekt redusert til 25 prosent og trinnskatt erstatter toppskatt på personinntekt. Det er regnet 38 prosent marginalsatt. For 2017 er det 24 prosent skatt på alminnelig inntekt, mens trinnskatten er økt med 0,5 til 0,8 prosentpoeng. Det er regnet 37,7 prosent marginalsatt.

Fra 2008 økte det generelle jordbruksfradraget fra 45 000 kr til 54 200 kr, mens det maksimale fradraget er uendret. Det var nødvendig med en jordbruksinntekt på 328 575 kr for å få maksimalt fradrag. For 2009 og 2011 gjelder samme grenseverdier som for 2008.

Fra 2012 økte det generelle jordbruksfradraget til 63 500 kr og den øvre grensen for fradraget økte fra 142 000 kr til 166 400 kr. Økningen har sammenheng med økningen i trygdeavgiften fra 7,8 prosent til 11 prosent. Presentsatsen i fradraget økte fra 32 prosent til 38 prosent. Det er nødvendig med en jordbruksinntekt på 334 289 kr for å få maksimalt fradrag fra og med 2012.

I tabellene ovenfor er det korrigert for at færre jordbruksbedrifter vil nyte godt av jordbruksfradraget i 2016 og 2017 som følge av den årlige nedgangen i antall jordbruksbedrifter. Det er også korrigert for at inntekten per jordbruksbedrift i gjennomsnitt er beregnet å øke fra 2015 til 2016 og reduseres noe igjen fra 2016 til 2017. Selvangivelsesdataene for 2015 viste at om lag 24 prosent av jordbruksbedriftene hadde over 334 289 kr i jordbruksinntekt, og ikke oppnår økt jordbruksfradrag ved en inntektsøkning til 2016 og 2017. I 2015 hadde 33 prosent av de som ellers kunne oppnådd jordbruksfradrag, ikke fradrag fordi jordbruksdriften gikk med underskudd. Totalt hadde om lag 43 prosent av jordbruksbedriftene en jordbruksinntekt mellom 1 og 334 289 kroner, og de fleste av disse vil oppnå en effekt på 38 prosent. Om lag 26 prosent av en inntektsøkning per jordbruksbedrift vil gi grunnlag for økt fradrag i 2016 og i 2017.

Virkingen av jordbruksfradraget er ikke innarbeidet i resten av publikasjonen.

6.3 Vederlag til arbeid og kapital

Vederlaget til arbeid og kapital (faktorinntekten) økte med 305 mill. kr fra 15 752 mill. kr i 2015 til 16 057 mill. kr i 2016. Planteprodukter samlet økte med 471 mill. kr, hvorav hagebruksprodukter bidro med 362 mill. kr. Husdyrprodukter økte med 659 mill. kr. Her bidro kjøtt med en økning på 624 mill. kr. På kostnadssiden økte ikke-varige innsatsfaktorer med 382 mill. kr. Her økte «andre kostnader» med 132 mill. kr. mens det var mer jevn fordeling på andre typer kostnader. Kapitalkostnadene, dvs. kapitalslit og leasing økte med 300 mill. kr.

Fra 2016 til 2017 er det beregnet en nedgang i vederlag til arbeid og kapital på 986 mill. kr til 15 071 mill. kr når endringene ved jordbruksoppjøret i 2017 er innregnet. Inntektene går ned 521 mill. kr. mens kostnadene øker totalt sett med 466 mill. kr.

Tabell 6.3 Sammen drag. Totalkalkylen. Mill. kr¹

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
						Før avt.	E. avt.
Korn, erter og oljefrø	2 455	2 355	3 175	3 492	3 510	3 042	3 112
+ Poteter	615	644	708	641	742	700	727
+ Hagebruksprodukter	4 054	4 012	4 336	4 683	5 045	4 910	4 970
+ Sum andre planteprodukter	307	328	361	345	334	335	335
Sum planteprodukter	7 431	7 338	8 580	9 161	9 632	8 987	9 145
Ku- og geitemelk	8 117	8 161	8 689	9 382	9 430	9 049	9 070
+ Kjøtt og fjørfeslakt	10 139	10 876	11 173	11 716	12 340	12 743	12 743
+ Egg	1 012	973	1 028	1 042	1 045	1 111	1 111
+ Ull	115	118	119	129	143	147	147
+ Pelsdyr	405	486	333	376	301	347	347
+ Andre husdyrproduksjoner	100	100	128	137	182	184	184
= Sum husdyrprodukter	19 889	20 714	21 471	22 782	23 441	23 580	23 602
Sum plante- og husdyrprod.	27 319	28 052	30 051	31 944	33 073	32 567	32 747
Kjøreinntekter mv.	514	509	516	523	539	543	543
+ Arbeidsinnt. v/investeringer	238	189	188	197	210	216	216
= Sum andre inntekter	753	698	704	720	749	759	759
+ Endringer i buskapsverdi	56	-97	103	191	252	135	135
+ Medlemsbonus	193	197	180	194	227	262	262
= Sum produksjonsinntekter	28 321	28 850	31 037	33 048	34 302	33 724	33 903
+ Sum direkte tilskudd	10 502	10 686	10 741	10 731	10 465	10 357	10 343
= Sum inntekter (A)	38 824	39 537	41 778	43 780	44 767	44 080	44 246
Handelsgjødsel og kalk	1 540	1 613	1 718	1 802	1 876	1 645	1 645
+ Innkjøpt kraftfôr	6 375	6 773	7 057	7 198	7 276	7 362	7 388
+ Annet innkjøpt fôr	476	552	574	617	570	577	577
+ Såfrø og planter	816	899	931	940	1 032	1 012	1 012
+ Sum energi og smøremidler	2 289	2 343	2 335	2 199	2 239	2 435	2 435
+ Andre kostnader	4 751	4 746	5 009	5 157	5 289	5 373	5 373
+ Sum vedlikehold	1 781	1 911	2 087	2 243	2 257	2 258	2 258
= Sum ikke-varige prod.midler	18 027	18 837	19 711	20 156	20 538	20 663	20 688
Sum leasing av maskiner	1 240	1 281	1 384	1 485	1 563	1 777	1 777
+ Kapitalslit	6 075	6 218	6 286	6 387	6 609	6 710	6 710
= Sum kapitalkostnader	7 315	7 499	7 669	7 872	8 172	8 487	8 487
Sum kostnader (B)	25 342	26 336	27 380	28 028	28 710	29 150	29 176
Vederlag, arbeid og kapital (A-B)	13 482	13 200	14 398	15 752	16 057	14 930	15 071
Realrente lånt kapital (C)	1 686	1 030	1 119	834	-222	703	703
Vederlag, arbeid og egenkap. (A-B-C)	11 796	12 171	13 278	14 917	16 278	14 227	14 368
Antall årsverk	49 200	48 100	46 900	45 800	44 700	43 800	43 800
Vederl. arb. og e.kap./årsverk	239 800	253 000	283 100	325 700	364 200	324 800	328 000
Endringer per årsverk, kr		13 200	30 100	42 600	38 500	-39 400	-36 200

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Ekskl. virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen. De tre nederste linjene er ikke i mill. kr

6.4 Vederlag til arbeid og egenkapital

Vederlag til arbeid og egenkapital for 2015 er beregnet til 14 917 mill. kr, for 2016 til 16 278 mill. kr og for budsjettåret 2017 til 14 368 mill. kr. Tallet for 2017 er inkl. endringene ved jordbruksoppgjøret i 2017. Dette tilsvarer en økning på 9,1 prosent fra 2015 til 2016 og en nedgang på 11,7 prosent fra 2016 til 2017.

Vederlag til arbeid og egenkapital går mer ned enn vederlag til arbeid og kapital. Dette skyldes økning i realrenten på lånt kapital på 925 mill. kr.

6.5 Justeringer av tidligere serier

For å få samsvar med de beregningsprinsipper og det datagrunnlag som er nyttet i årets totalkalkyle, er det foretatt enkelte justeringer i de serier som tidligere er publisert. De viktigste korreksjonene som er utført i årets beregning går fram av tabell 6.4.

Tabell 6.4 Korrigering av sammenlignbare regnskaper 2012–2015. Mill. kr¹

	2012	2013	2014	2015
Inntekter				
Hagebruksprodukter	118	118	154	207
Sum korreksjon av inntektsposter	120	117	163	242
Kostnader				
Energi og smøremidler	19	47	61	48
Andre kostnader	122	117	148	109
Vedlikehold	18	18	20	193
Sum korreksjon av kostnadspostene	161	185	237	369
Nettovirkning på vederlag til arbeid og egenkapital	-41	-68	-98	-207

1) Kun poster med større endringer er tatt med. Sumposter viser total endring

Nedenfor omtales kort årsaken til de største endringene.

Hagebruksprodukter: Økningen gjelder i første rekke en oppjustering av verdien av ulike former for direktesalg av bær.

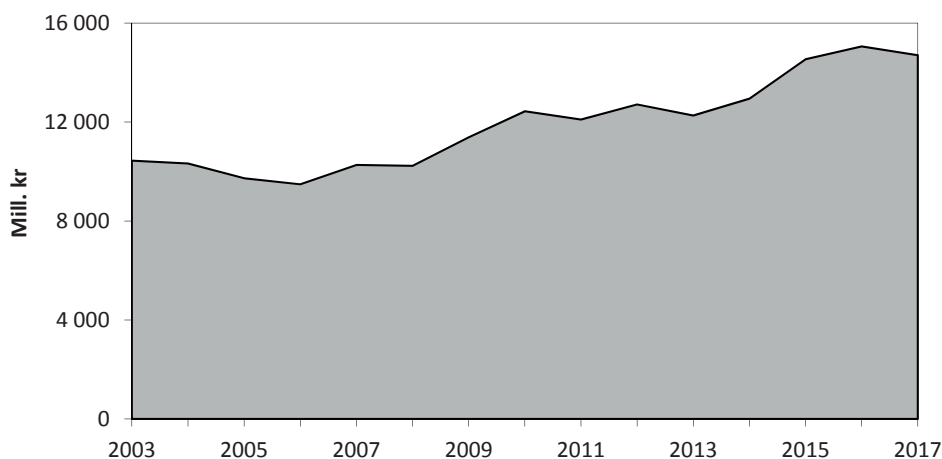
Energi og smøremidler: Økningen kommer som følge av endelige oppgaver fra SSBs landbruksundersøkelse om energiforbruk i LU2015.

Andre kostnader: Økningen skyldes særlig høyere kostnader til frakt og emballasje ved blomsterproduksjon.

Vedlikehold: Økningen i 2015 skyldes høyere kostnader til bygningsvedlikehold i framregningsgrunnlaget (Driftsgranskingene).

7 Normaliserte regnskaper

7.1 Innledning

Figur 7.1 Normaliserte regnskaper. Vederlag til arbeid og egenkapital. 2002–2016

Normaliserte regnskaper bygger på totalregnskapet for jordbruket. De normaliserte regnskapene er utarbeidet av to grunner:

- For å gi grunnlag for beregninger av produktivitetsutviklingen i jordbruket
- For å få utjevnet de tilfeldige inntektssvingningene som har årsak i avlingsvariasjoner og enkelte andre forhold som kan variere mellom enkeltord uten at det sier noe om den underliggende inntektsutviklingen.

I prinsippet skal normaliserte regnskap være bygd opp på samme måte som totalregnskapet, men de enkelte tallseriene skal være justert til de forhold som en kan anta vil rå under et normalår. I praksis er dette en såpass omfattende oppgave at normaliseringen er avgrenset til et mindre antall poster. Det gjelder de postene som har størst betydning for inntektsvariasjoner og som påvirker produktivetsberegningene på en uheldig måte.

For å komme fram til normalisert regnskap er totalregnskapet i hovedsak endret slik:

- Mengder er justert for å tilsvare antatte mengder i et normalår
- Priser er justert for å tilsvare antatte priser i et normalår
- Mengder er justert som en følge av at en har benyttet andre beregningsprinsipper enn i totalkalkylen.

Når en ser bort fra endringer i beregnings- og posteringsprinsipper, skal normalisert budsjett være nær identisk med totalkalkylens budsjett.

Som for de registrerte regnskapstallene vil priser og tilskudd i 2017 være påvirket av jordbruksoppjøret i 2017.

7.2 Prinsippene for normaliseringen

7.2.1 Planteproduksjonen

Avling og areal

Avlingstallene for de normaliserte regnskapene er fastsatt med utgangspunkt i beregnede normalårsavlinger basert på årene i perioden 2001–2015. Dette er den vesentligste endringen i forhold til Totalkalkylen. Avlingstallene for de normaliserte regnskapene er fastsatt som en lineær trend på de siste 12 tre års glidende gjennomsnitt av registrerte avlinger. På denne måten er de årlige variasjonene i avlingene jevnet ut.

For korn er avlingstallene regnet om til avlinger med 15 prosent vann.

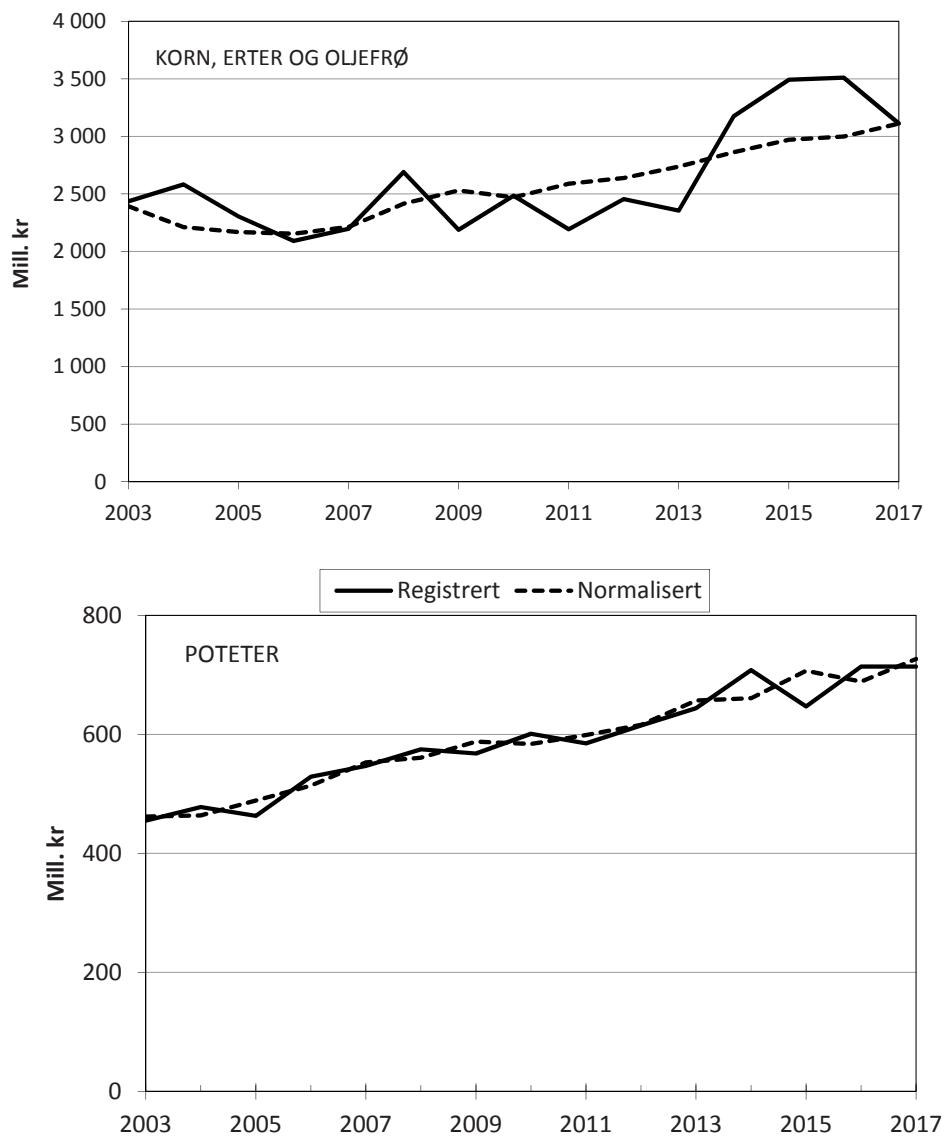
Registrerte arealer, ifølge Statistisk sentralbyrå, er lagt til grunn som normalt areal for året. Innen den grønne sektor (poteter og hagebruksvekster) er imidlertid treårs glidende gjennomsnitt nyttet som uttrykk for normalt areal.

Priser

For planteproduktene er det bare for salg av stråfôr at totalkalkylens priser er nyttet direkte. For vekstene i den grønne sektor der treårs glidende gjennomsnitt er nyttet på arealet, er treårs glidende gjennomsnitt også nyttet på prisene. For 2017 er budsjettprisen 2017 nyttet direkte (samme framgangsmåte er nyttet for arealet). For korn er budsjettprisen før avtale året etter vedkommende år, nyttet. Dette gir den mest korrekte pris vedkommende år under forutsetning av normalårsavlinger. For 2017 er budsjettprisen i 2017 nyttet direkte.

Utslag

I figur 7.2 er resultatene fra normaliseringen av postene med de største årlige variasjoner stilt sammen med de faktisk registrerte tall etter totalregnskapet. For korn kan utslaget av normaliseringen være relativt stor, men også potetposten viser utslag. Det vises ellers til tabell 6.2 og tabell 7.1.

Figur 7.2 Registrerte og normaliserte regnskapstall for korn og poteter

7.2.2 Husdyrproduksjonen

Totalkalkylens mengdetall er nyttet uendret i normaliserte regnskaper.

På husdyrproduktene er totalkalkylens priser nyttet direkte, med unntak av prisene på pelsdyrskinn som kan variere mye fra år til år. Disse er glattet over en femårsperiode.

7.2.3 Kostnader

Bare enkelte poster under «Energi og smøremidler» og under «Andre kostnader» er normalisert.

Under «Energi og smøremidler» har en justert noen poster som henger sammen med endringer i avlingstallene i forbindelse med normaliseringen. Dette gjelder forbruket av fyringsolje til veksthus og korntørker som vil variere med temperaturforholdene og vanninnholdet i de enkelte årene.

Under posten «Andre kostnader» normaliseres følgende underposter:

- Kostnaden til frakt av korn.
- Kostnadene til forsikring. Dette skyldes at disse kostnadene kan variere sterkt fra år til år. Dette er gjort ved glattung over 5 år.
- Kostnader til plantevernmidler. På grunn av avgiftsomlegging høsten 2004 og avgiftsøkning fra 1. januar 2005 viser registrerte regnskaper stor hamstring av plantevernmidler i 2004 og stor nedgang i kostnaden i 2005. Normaliseringen gjelder bare disse to årene.

For alle andre kostnadsposter er totalkalkylens prisserier nyttet.

7.2.4 Direkte tilskudd

I normaliserte regnskaper er tallseriene for direkte tilskudd, med unntak av utbetalinger fra «Katastrofefondet for planteproduksjon», hentet direkte fra totalkalkylens regnskaper og budsjett. Det vil si at det er forutsatt at de direkte tilskuddene ikke påvirkes av unormale avlingsforhold. Utbetalinger fra «Katastrofefondet for planteproduksjon» inngår i normaliserte regnskaper. Det nyttes en glattet serie for utbetalingene, der det enkelte års utbetaling i normaliserte regnskaper er beregnet som gjennomsnittet av de siste 14 års faktiske utbetalinger.

7.2.5 Leasing

Kostnadene til leasing i normalisert regnskap glattes på tilsvarende måte som for renter på lånt kapital. Dvs. at prisstigningsgevinstdelen (effekt av finansiering) av leasingkostnaden glattes over 3 år ved å beregne gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

7.2.6 Renter på lånt kapital

Selv om den lånte kapital i volum trolig påvirkes noe av avlingsforholdene, er det statistiske grunnlag for usikkert til å foreta justeringer for dette i normaliserte regnskaper. Totalkalkylens volumtall og nominell rentefot på lånt kapital er derfor nyttet uendret fra registrerte regnskaper.

I normaliserte regnskaper gattes prisstigningsgevinsten (effekt av finansiering) på lånt kapital over 3 år ved å beregne gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

Tabellen nedenfor viser hvordan endret beregning påvirker realrentekostnaden i normaliserte regnskaper.

Tabell 7.1 Nominelle og reelle rentekostnader på lånt kapital. Mill. kr og prosent

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**
Jordbruksgjeld	49 732	52 136	54 180	56 326	57 698	58 653
Rentekostnader	2 067,1	2 140,8	2 209,6	2 027,3	1 842,0	1 876,1
Renteprosent	4,16	4,11	4,08	3,60	3,19	3,20
KPI-endring i %, registrert	0,77	2,13	2,01	2,12	3,58	2,00
KPI-endring i %, normalisert	1,49	1,38	1,64	2,09	2,57	2,56
Registrert regnskap:						
– Effekt av finansiering	381,4	1 111,0	1 090,1	1 193,2	2 063,6	1 173,1
– Realrente	1 685,8	1 029,8	1 119,5	834,1	-221,5	703,0
Normalisert regnskap:						
– Effekt av finansiering	742,0	719,5	886,7	1 175,4	1 482,2	1 504,8
– Realrente	1 325,1	1 421,3	1 322,8	851,9	359,8	371,3

7.3 Resultater av beregningene

I tabellen nedenfor er det gitt et sammendrag av årets beregninger for normaliserte regnskaper.

Tabell 7.2 Sammendrag. Normaliserte regnskaper. Mill. kr

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Korn, erter og oljefrø	2 212	2 169	2 155	2 214	2 416	2 531	2 471
+ Poteter	464	489	514	553	561	588	584
+ Hagebruksprodukter	3 320	3 400	3 510	3 654	3 972	3 992	3 887
+ Sum andre planteprodukter	154	169	196	213	238	264	289
= Sum planteprodukter	6 150	6 227	6 374	6 634	7 187	7 375	7 231
Ku- og geitemelk	5 933	6 094	6 087	6 616	6 661	7 141	7 505
+ Kjøtt og fjørfeslakt	7 235	7 260	7 553	8 026	9 019	9 214	9 459
+ Egg	571	532	567	657	706	805	833
+ Ull	161	157	149	137	132	124	117
+ Pelsdyr	249	209	265	235	272	296	448
+ Andre husdyrproduksjoner	76	85	81	84	103	111	101
= Sum husdyrprodukter	14 225	14 337	14 702	15 756	16 892	17 692	18 463
Sum plante- og husdyrprod.	20 374	20 564	21 077	22 390	24 079	25 066	25 694
Kjøreinntekter mv.	446	446	455	466	489	505	522
+ Arbeidsinnt. v/investeringer	212	202	234	229	277	293	310
= Sum andre inntekter	657	648	688	696	766	797	833
Endringer i buskapsverdi	-6	-21	-62	-35	-48	24	-72
Medlemsbonus	89	109	98	101	5	140	165
Sum produksjonsinntekter	21 115	21 299	21 801	23 151	24 802	26 028	26 619
Sum direkte tilskudd	8 698	8 393	8 424	8 685	9 005	9 313	9 656
Sum inntekter (A)	29 813	29 692	30 225	31 837	33 807	35 341	36 276
Handelsgjødsel og kalk	1 065	1 124	1 139	1 192	1 164	1 669	1 143
+ Innkjøpt kraftfôr	4 481	4 418	4 501	4 683	5 326	5 718	5 829
+ Annet innkjøpt fôr	335	334	403	334	372	368	384
+ Såfrø og planter	680	712	699	763	802	784	815
+ Sum energi og smøremidler	1 674	1 904	2 116	1 845	2 248	2 069	2 454
+ Andre kostnader	3 660	3 707	3 704	3 876	4 053	4 270	4 153
+ Sum vedlikehold	1 472	1 551	1 528	1 573	1 633	1 576	1 680
= Sum ikke-varige prod.midler	13 366	13 750	14 090	14 264	15 598	16 454	16 456
Sum leasing av maskiner	300	413	564	725	878	926	971
+ Kapitalslit	5 121	5 168	5 295	5 360	5 615	5 708	5 908
= Sum kapitalkostnader	5 421	5 581	5 859	6 085	6 493	6 634	6 879
Sum kostnader (B)	18 787	19 331	19 950	20 350	22 090	23 089	23 335
Vederl., arb. og kap. (A-B)	11 026	10 361	10 275	11 487	11 716	12 252	12 940
Realrente lånt kapital ©	702	632	792	1 220	1 487	868	504
Vederl., arb. og egenkap. (A-B-C)	10 324	9 729	9 484	10 267	10 229	11 385	12 436
Antall årsverk	66 500	63 500	61 000	58 600	56 100	53 700	51 400
Ved. arbeid og egenkap per årsverk	155 200	153 200	155 500	175 200	182 300	212 000	241 900
Endringer per årsverk, kr		-2 000	2 300	19 700	7 100	29 700	29 900

Tabell 7.2 forts. Sammen drag. Normaliserte regnskaper. Mill. kr¹

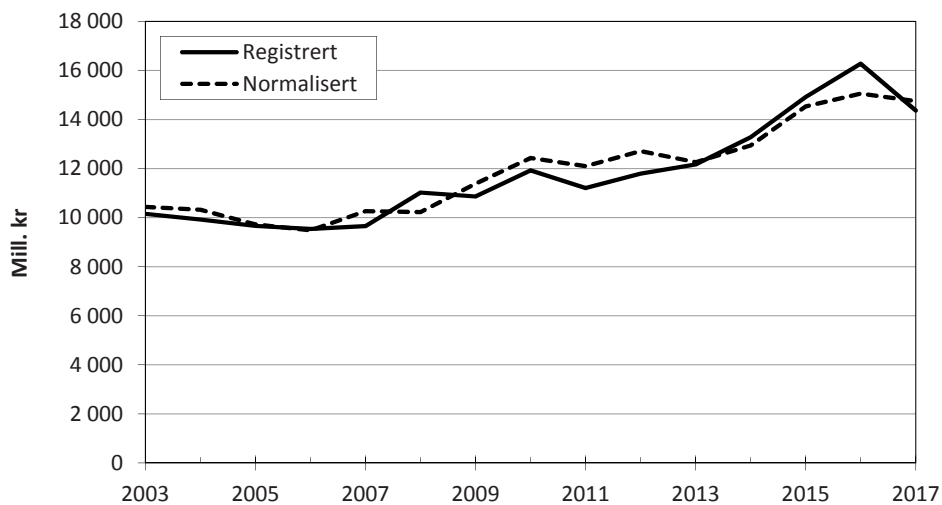
	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**	
							Før avtale	Etter avtale
Korn, erter og oljefrø	2 589	2 639	2 738	2 863	2 971	3 000	3 042	3 112
+ Poteter	599	616	657	661	707	689	700	727
+ Hagebruksprodukter	3 962	4 249	4 202	4 405	4 694	4 956	4 909	4 970
+ Sum andre planteprodukter	296	308	326	337	336	345	339	339
= Sum planteprodukter	7 446	7 812	7 923	8 266	8 708	8 990	8 990	9 148
Ku- og geitemelk	7 735	8 117	8 161	8 689	9 382	9 430	9 049	9 070
+ Kjøtt og fjøfleslakt	9 699	10 139	10 876	11 173	11 716	12 340	12 743	12 743
+ Egg	863	1 012	973	1 028	1 042	1 045	1 111	1 111
+ Ull	112	115	118	119	129	143	147	147
+ Pelsdyr	303	355	373	414	374	358	337	337
+ Andre husdyrproduksjoner	103	100	100	128	137	182	184	184
= Sum husdyrprodukter	18 814	19 839	20 601	21 552	22 781	23 498	23 571	23 592
Sum plante- og husdyrprod.	26 261	27 651	28 525	29 818	31 489	32 488	32 560	32 740
Kjøreinntekter mv.	521	514	509	516	523	539	543	543
+ Arbeidsinnt. v./investeringer	312	238	189	188	197	210	216	216
= Sum andre inntekter	832	753	698	704	720	749	759	759
Endringer i buskapsverdi	-114	56	-97	103	191	252	135	135
Medlemsbonus	144	193	197	180	194	227	262	262
Sum produksjonsinntekter	27 123	28 653	29 323	30 804	32 594	33 717	33 717	33 896
Sum direkte tilskudd	10 015	10 506	10 610	10 765	10 750	10 502	10 363	10 349
Sum inntekter (A)	37 138	39 158	39 933	41 569	43 344	44 219	44 080	44 246
Handelsgjødsel og kalk	1 378	1 540	1 613	1 718	1 802	1 876	1 645	1 645
+ Innkjøpt kraftfôr	5 894	6 375	6 773	7 057	7 198	7 276	7 362	7 388
+ Annet innkjøpt fôr	459	476	552	574	617	570	577	577
+ Såfrø og planter	812	816	899	931	940	1 032	1 012	1 012
+ Sum energi og smøremidler	2 425	2 291	2 346	2 339	2 188	2 241	2 436	2 436
+ Andre kostnader	4 331	4 553	4 627	4 912	5 093	5 334	5 343	5 343
+ Sum vedlikehold	1 603	1 781	1 911	2 087	2 243	2 257	2 258	2 258
= Sum ikke-varige prod.midler	16 901	17 832	18 721	19 618	20 080	20 585	20 634	20 660
Sum leasing av maskiner	1 099	1 215	1 308	1 398	1 487	1 606	1 750	1 750
+ Kapitalslit	6 035	6 075	6 218	6 286	6 387	6 609	6 710	6 710
= Sum kapitalkostnader	7 134	7 290	7 526	7 683	7 873	8 216	8 460	8 460
Sum kostnader (B)	24 036	25 122	26 247	27 301	27 954	28 800	29 094	29 120
Vederl., arb. og kapital (A-B)	13 103	14 037	13 686	14 268	15 390	15 419	14 986	15 126
Realrente lånt kapital (C)	1 000	1 325	1 421	1 323	852	360	371	371
Vederl., arb. og egenk. (A-B-C)	12 103	12 712	12 264	12 945	14 538	15 059	14 615	14 755
Antall årsverk	50 300	49 200	48 100	46 900	45 800	44 700	43 800	43 800
Ved. arb. og egenkap. pr årsv.	240 600	258 400	255 000	276 000	317 400	336 900	333 700	336 900
Endringer per årsverk, kr	-1 300	17 800	-3 400	21 000	41 400	19 500	-3 200	0

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Ekskl. virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen. De tre nederste linjene er ikke i mill. kr

I figur 7.3 er utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital etter normaliserte og registrerte regnskapstall stilt sammen. Figuren viser at forskjellen mellom seriene ikke er spesielt stor og at begge serier har klare «knekkpunkter». De normaliserte tallene viser likevel en noe jevnere utvikling enn de registrerte tallene.

Figur 7.3 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital ifølge registrerte og normaliserte regnskapstall. Løpende priser

I tabell 7.3 til tabell 7.5 er de ulike resultatmålene for jordbruket totalt og regnet per årsverk, gjengitt.

Tabell 7.3 Det økonomiske resultat i jordbruket totalt iflg. registrerte og normaliserte regnskapstall.¹ Mill. kr

	Vederlag til arbeid og kapital		Vederlag til arbeid og egenkapital	
	Registrert	Normalisert	Registrert	Normalisert
2003	10 973	11 312	10 156	10 439
2004	10 914	11 026	9 920	10 324
2005	10 264	10 361	9 663	9 729
2006	10 035	10 275	9 536	9 484
2007	11 167	11 487	9 655	10 267
2008	11 892	11 716	11 021	10 229
2009	11 778	12 252	10 865	11 385
2010	12 574	12 940	11 925	12 436
2011	12 537	13 103	11 209	12 103
2012	13 482	14 037	11 796	12 712
2013	13 200	13 686	12 171	12 264
2014	14 398	14 268	13 278	12 945
2015	15 752	15 390	14 917	14 538
2016*	16 057	15 419	16 278	15 059
2017** før avtale	14 930	14 986	14 227	14 615
2017** etter "	15 071	15 126	14 368	14 755

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen

Tabell 7.4 Vederlag til arbeid og kapital.¹ Kr per årsverk

	Nominelle kroner			2015-kroner		
	Registrert	Endring	Normalisert	Endring	Normalisert	Endring
2003	157 700		162 500		201 400	
2004	164 100	6 500	165 800	3 300	204 600	3 200
2005	161 600	-2 500	163 200	-2 600	198 200	-6 400
2006	164 500	2 900	168 400	5 300	200 100	1 900
2007	190 600	26 000	196 000	27 600	231 100	31 000
2008	212 000	21 400	208 800	12 800	237 200	6 100
2009	219 300	7 400	228 200	19 300	253 800	16 600
2010	244 600	25 300	251 800	23 600	273 300	19 500
2011	249 300	4 600	260 500	8 700	279 300	6 000
2012	274 000	24 800	285 300	24 800	303 500	24 300
2013	274 400	400	284 500	- 800	296 400	-7 100
2014	307 000	32 500	304 200	19 700	310 700	14 300
2015	343 900	36 900	336 000	31 800	336 000	25 400
2016*	359 200	15 300	344 900	8 900	333 000	-3 100
2017** før avtale	340 900	-18 300	342 100	-2 800	323 800	-9 200
2017** etter "	344 100	-15 100	345 300	400	326 800	- 6 100

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen

Tabell 7.5 Vederlag til arbeid og egenkapital i nominelle og faste kroner. Kr per årsverk¹

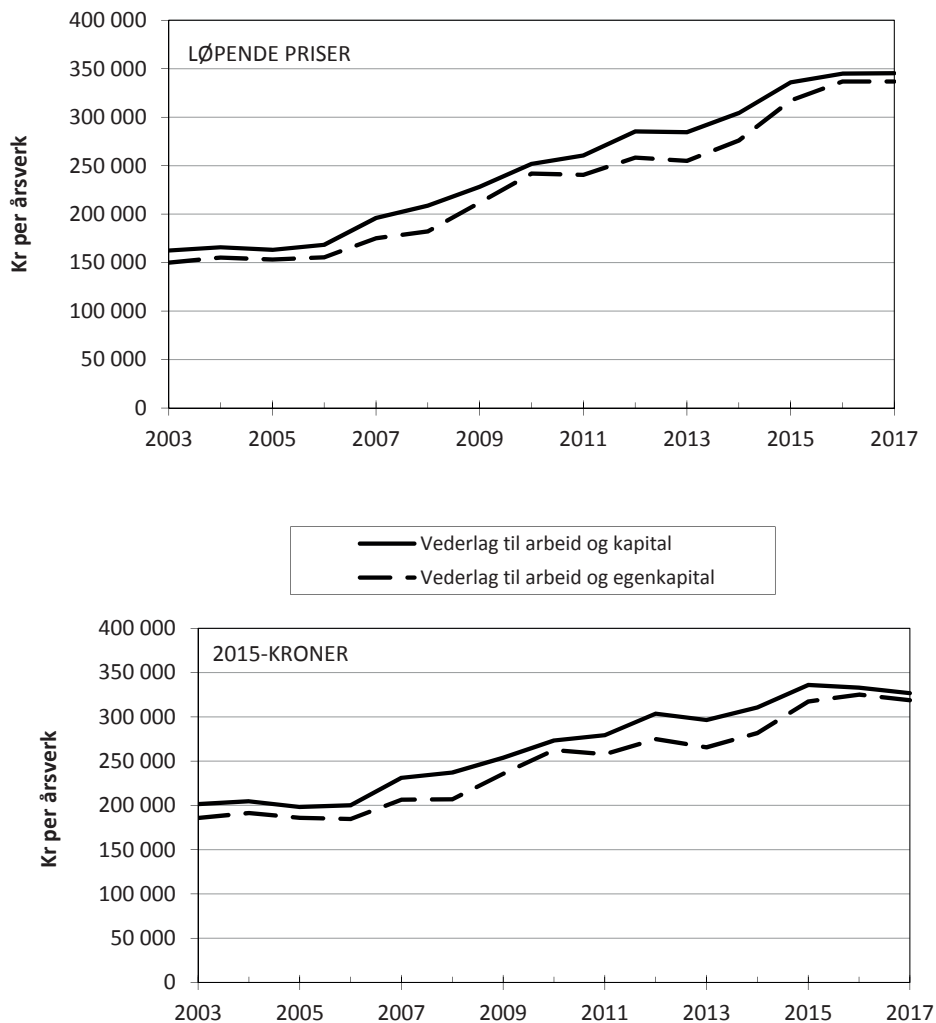
	Nominelle kroner			2015-kroner		
	Registrert	Endring	Normalisert	Endring	Normalisert	Endring
2003	145 900		150 000		185 900	
2004	149 200	3 300	155 200	5 300	191 600	5 700
2005	152 200	3 000	153 200	-2 000	186 100	-5 500
2006	156 300	4 200	155 500	2 300	184 700	-1 400
2007	164 800	8 400	175 200	19 700	206 500	21 900
2008	196 500	31 700	182 300	7 100	207 100	600
2009	202 300	5 900	212 000	29 700	235 800	28 700
2010	232 000	29 700	241 900	29 900	262 600	26 800
2011	222 800	-9 200	240 600	-1 300	258 000	-4 700
2012	239 800	16 900	258 400	17 800	274 900	16 900
2013	253 000	13 300	255 000	-3 400	265 600	-9 300
2014	283 100	30 100	276 000	21 000	281 900	16 300
2015	325 700	42 600	317 400	41 400	317 400	35 600
2016*	364 200	38 500	336 900	19 500	325 200	7 700
2017** før avtale	324 800	-39 300	333 700	-3 200	315 800	-9 400
2017** etter "	328 000	-36 100	336 900	0	318 800	-6 400

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

1) Eksklusive virkning av jordbruksfradraget ved skatteligningen

De ulike resultatmålene i løpende og fast kroneverdi per årsverk er tegnet inn i figur 7.4.

Figur 7.4 *Inntekt per årsverk etter normaliserte regnskaper i løpende priser og i faste 2015-kr (deflatert med konsumprisindeksen)*

8 Budsjettoverføringer til jordbruket

I tabell 4.2 er det gitt en oversikt over de tilskuddsbeløpene som er inntektsført under hhv. plante- og husdyrproduksjonspostene og de direkte tilskudd i Totalkalkylen. Denne oversikten får imidlertid ikke med de tilskuddene, pristilskudd og kostnadsreducerende tilskudd, som framkommer som høyere produktpriser i Totalkalkylen. Oversikten i tabell 4.2 er heller ikke spesifisert på de enkelte tilskuddspostene. I dette kapitlet er det gitt en fullstendig og spesifisert oversikt over de tilskudd som er vurdert å ha inntektsvirkning i Totalkalkylen, dvs. pristilskudd, direkte- og kostnadsreducerende tilskudd og investeringstilskudd.

I tillegg til tilskudd over statsbudsjettet er jordbruket skjermet mot import gjennom toll på importerte varer. Verdien av skjermingsstøtten inngår i OECDs beregninger av jordbruksstøtten i hvert enkelt land som følge av de ulike landbrukspolitiske tiltak og virkemidler via grensevernet og over de offentlige budsjetter. Støtten beregnes i forhold til et sett av verdensmarkedspriser. Formålet med beregningene er å sammenligne utviklingen av landbrukspolitikken i hvert enkelt land over år. OECDs beregninger går fram av en av BFJs andre publikasjoner, «Resultatkontrollen».

I tabell 8.1 er det først satt opp en oversikt over tilskuddene i Totalkalkylen gruppert etter tilskuddsføringen i Totalkalkylen, dvs. tilskudd som kommer fram som høyere produktpriser eller tilskudd som er ført særskilt under hver post. Tilskudd som i Totalkalkylen er ført under posten «direkte tilskudd» går fram av vedleggstabell 2.1. Endringene som følger av jordbruksoppgjøret i 2016 er innarbeidet i budsjettallene for 2016.

Tilskudd til «Prisnedskrivning korn» er kalenderårsbeløp slik det framkommer i budsjettproposisjonen, mens tilskuddet i Totalkalkylen er knyttet til avlingsårets kornsalg (01.07–30.06.). Det kan også være grunn til å påpeke at det ikke er helt entydig å definere hvilke tilskudd som indirekte bidrar til høyere produktpriser eller reduserte kostnader i norsk jordbruk. Det kan være glidende overganger der flere grupper nyter godt av et tilskudd.

I tillegg til budsjettutgiftene til norsk korn gjennom Markedsordningen for korn, innebærer korn- og kraftfôrpolitikken også en inntekt for staten. Dette skyldes at rimeligere importert korn og lignende og norske råvarer fra sektorer utenom jordbruket (fisk) ilegges toll/avgift ved salg til kraftfôrindustrien. Dette innebærer at nettoutlegget for staten av tilskudd til landbruket er lavere enn det som framgår av tilskuddsbeløpene i tabell 8.1 og tabell 8.2. Tollinntektene for importert korn og andre fôrråstoffer, som er den største inntektsposten under markedsordningen for korn, går fram av Finansdepartementets budsjetter. Avgiftsinntekter fra norskproduserte fôrråstoffer fra sektorer utenom jordbruket, hovedsakelig fra fisk, går fram av Landbruks- og matdepartementets budsjett post 4150.85. Inntektene var

null for 2014 pga. verdensmarkedsprisene på protein og fett hele året var høyere enn norsk målpris. For 2015 var inntekten på 45 mill. kr. i 2015 mens den for 2016 og budsjettet for 2017 er null pga. prisen på fett og proteinråvare på verdensmarkedet fremdeles er såpass høy at det ikke blir krevd inn prisutjevnsbeløp.

Tabell 8.1 Tilskudd i Totalkalkylen. Mill. kr¹

A. Tilskudd i Totalkalkylen som direkte påvirker produktprisen

	2014	2015	2016	2017
Markedsregulering	201,0	219,1	251,6	275,5
Prisnedskrivning korn	527,2	678,6	573,0	604,9
Tilskudd til fruktlager	13,0	13,0	13,0	13,0
Tilskudd til ull	122,8	126,0	124,5	132,7
Tilskudd kvalitetstiltak settepotetavl	7,5	8,3	7,5	9,0
Frakttilskudd	315,1	360,4	346,9	345,7
Sum A:	1186,6	1405,4	1316,5	1380,8

B. Tilskudd i Totalkalkylen som føres under de enkelte poster

	2014	2015	2016	2017
Distr.tilsk. poteter Nord-Norge	3,2	4,5	4,0	4,6
Dist.- og kval.tilsk. frukt, bær, grønns.og poteter	79,1	89,6	83,7	94,9
Grunntilskudd melk	62,1	68,0	70,9	71,6
Distriktstilskudd melk	525,5	538,9	534,8	530,3
Salg av melkekvoter ²	-24,1	-42,4	-40,3	-1,7
Distriktstilskudd slakt	563,6	565,2	601,2	597,5
Grunntilskudd slakt	88,2	92,9	102,6	97,0
Kvalitetstilskudd storfe	135,9	168,5	191,5	250,6
Tilskudd lam- og kjeslakt			220,9	499,0
Tilskudd friføring av sau, mv.	2,2	0,3	1,1	2,5
Distriktstilskudd egg	7,9	8,8	7,2	3,9
Sum B:	1443,6	1494,3	1777,6	2150,2
Sum A + B	2630,2	2899,7	3094,1	3531,0
Sum tilskudd ført under direkte tilskudd	10 741,0	10 731,2	10 465,2	10 342,9
Sum tilskudd med inntektsvirkning i Totalkalkylen	13 371,2	13 630,9	13 559,3	13 873,9

- 1) Ekskl. produksjonsregulerende tilskudd finansiert av omsetningsavgiftsmidler eller uten offentlig finansiering. Sum tilskudd er høyere i denne tabellen enn i tabell 4.2 pga. at tilskudd som ligger inne i prisene (A) er tatt med i denne tabellen, men ikke i tabell 4.2
- 2) Inntektene i Totalkalkylen inntektsføres det året salget skjer

I tabell 8.2 er den fullstendige oversikt over tilskudd med inntektsvirkning i Totalkalkylen satt opp, gruppert etter statsbudsjettets kapitellsystem. Mange av tallene vil ikke finnes i Prp. 1S om statsbudsjettet. For fond er det utbetalingene som blir ført i Totalkalkylen mens bevilgninger til fondet brukes i statsbudsjettet.

Tabell 8.2 Tilskudd med inntektsvirkning i Totalkalkylen gruppert etter statsbudsjettets kapitelsystem. Mill. kr

Budsj.post	Tilskuddsordning	2014	2015	2016	2017
1143.73	Erst. ved tiltak mot dyre-/pl.sykdom.	15,0	45,2	81,9	83,0
1150.50.11	Utbetalinger fra Landbr. utv.fond	570,8	551,4	610,1	593,5
1150.70.11	Avsetningstiltak	32,4	24,4	24,4	24,4
1150.70.12	Tilskott råvareprisordning	168,6	194,7	227,2	251,1
1150.71	Tilsk. erstatninger	25,7	31,2	10,6	41,8
1150.73.11	Tilskudd til norsk ull	122,8	126,0	124,5	132,7
1150.73.13	Pristilsk. melk og melkeprod.	587,6	606,9	605,7	601,9
1150.73.15	Pristilskudd kjøtt	787,7	826,6	1116,2	1444,1
1150.73.16	Distriktstilskudd egg	7,9	8,8	7,2	3,9
1150.73.17	Dist.tilsk. frukt, bær, gr.s. og poteter	82,3	94,1	87,7	99,5
1150.73.18	Frakttilskudd	317,3	360,7	348,0	348,2
1150.73.19	Prisnedskrivning korn	527,2	678,6	573,0	604,9
1150.74.11	Driftstilskudd melkeproduksjon	1372,9	1349,1	1317,0	1376,4
1150.74.14	Prod.tilskudd husdyr	2503,6	2601,9	2365,4	2204,5
1150.74.16	Beitetilskudd	787,3	790,5	802,6	852,8
1150.74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3198,0	3129,4	3121,8	3014,0
1150.74.19	Regionale miljøprogram	430,9	427,7	423,2	420,0
1150.74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	104,8	105,4	99,4	109,0
1150.77.11	Tilskudd til dyreavl mv.	71,7	71,2	66,4	66,6
1150.77.12	Tilsk. til frøavl mm.	4,5	4,9	7,7	11,0
1150.77.13	Tilsk. til rådgiving	0,7	0,6	0,6	0,6
1150.77.15	Tilsk. Kvalitetstiltak	7,5	8,3	7,5	9,0
1150.77.17	Tilskudd til fruktlager	13,0	13,0	13,0	13,0
1150.77.18	Oppkjøp av melkekvoter 1)	-24,1	-42,4	-40,3	-1,7
1150.78.11	Refusjon avløserutg. ferie/fritid	1176,6	1174,8	1144,0	1153,0
1150.78.12	Refusjon avl.utg. ved sykdom	175,7	164,9	142,8	151,0
1150.78.14	Tilsk. sykepengeordn. i landbr.	88,0	88,0	88,0	73,0
1150.78.15	Tilsk. Landbruksvikarordning	61,9	60,6	60,4	63,0
1150.78.16	Tidligpensjonsordning	87,2	82,3	77,4	75,0
1427.73	Erstatning rovdyrskader 2)	64,2	51,0	44,9	53,5
1725	Avl.tilsk. rep. og HV-øvelse 3)	1,4	1,2	1,1	1,1
Sum		13371,1	13631,0	13559,4	13873,8

1) Inntektene i Totalkalkylen inntektsføres det året salget skjer

2) Klima- og miljødepartementet

3) Forsvarsdepartementet

Budsjettnemnda for jordbruket
Oslo 22.8.2017

Knut Børve

Steinar Helgen

Lajla Tunaal White

Elin M. Haga Stabbetorp

Maria Finne Krekling

Olaf Godli

Ole Nikolai Skulberg

Per Arne Skjeflo

Ragnhild Bergset Elvestad

Anne Snellingen Bye

Ingeborg A. Reiersgård

Anders Huus

Oddmund Hjukse

Vedlegg I

INNTEKTER

REVIDERT REGNSKAP
2015

FORELØPIG REGNSKAP
2016

BUDSJETT
2017

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.1 Korn, erter og oljefrø

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Hvete. Saig, matkornkvalitet	147.783	300,32	443.822	224.000	308,86	691.846	157.687	316,53	499.127
Hvete. Saig, førkornkvalitet	324.703	267,17	867.509	63.000	175.228	110.748	282.81	154,432	436.749
Hvete. Saig, såkornkvalitet	18.956	346,60	65.701	17.812	357,20	63.624	15.144	366,30	55.472
Hvete. Saig og hjemmeforbruk	491.442	280,20	1.377.032	304.812	305,34	930.698	327.263	302,92	991.348
Rug. Saig, matkornkvalitet	36.598	277,91	101.710	12.000	280,79	33.695	19.808	279,47	55.357
Rug. Saig, førkornkvalitet	25.598	229,35	58.709	9.000	234,64	21.118	13.083	239,30	31.308
Rug. Saig og hjemmeforbruk	62.196	257,92	160.419	21.000	261,01	54.813	32.891	263,49	86.665
Bygg. Saig	479.813	256,89	1.232.592	598.000	263,65	1.576.627	482.851	268,31	1.295.558
Bygg. Saig, såkornkvalitet	26.453	308,00	81.475	24.857	318,00	79.045	27.032	327,50	88.530
Bygg. Saig og hjemmeforbruk	506.266	259,56	1.314.067	622.857	265,82	1.655.672	509.883	271,45	1.384.068
Havre. Saig	269.255	230,40	620.364	343.000	241,67	828.928	249.300	245,34	611.633
Havre. Saig, såkornkvalitet	14.132	290,00	40.983	13.280	304,00	40.371	12.334	316,50	39.037
Havre. Saig og hjemmeforbruk	283.387	233,37	661.347	356.280	243,99	869.299	261.634	248,69	650.670
Rughvete, salg	3.926	287,64	11.293						
Rughvete, salg/hjemmeforbruk	3.926	287,65	11.293						
Erter til modning. Saig	3.536	337,84	11.946	5.000	346,73	17.337	4.000	352,73	14.109
Erter til modning. Såvare	83	382,15	317	78	388,45	303	78	395,95	309
Sum erter til modning	3.619	338,85	12.263	5.078	347,38	17.640	4.078	353,56	14.418
Sum korn (u/korreksj./tilsk)	1.350.836	261,79	3.536.421	1.310.027	269,32	3.528.122	1.135.749	275,34	3.127.169
Korreksjon for vann/kvalitet	10.403	512,09	-98.333	11.000	512,96	-75.027	10.980	518,96	-72.997
Oljefrø	1.361.239	256,48	3.491.361	1.321.027	265,67	3.509.521	1.146.729	271,31	3.111.154
Sum korn, oljefrø (u/tilsk.)									
Lokale tillegg			900			900			900
Korn, erter og oljefrø			3.492.261			3.510.421			3.112.054

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.2 Poteter

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Salg. Matpoteter	54.949	508,00	279.141	74.043	484,00	358.368	63.206	506,00	319.822
Salg. Poteter til potetmel	29.744	69,00	20.523	43.659	58,00	25.322	43.335	69,00	29.901
Salg. Poteter til sprit	17.360	2,00	347						
Salg. Poteter til mos/flakes	15.059	246,00	37.045	15.647	244,00	38.179	15.949	264,00	42.105
Salg. Poteter til pommes fr.	44.413	246,00	109.256	50.997	244,00	124.433	48.797	264,00	128.824
Salg. Poteter til chips	46.191	246,00	113.630	50.717	244,00	123.749	48.640	264,00	128.410
Salg. Vakuump. pot. mm.	7.418	246,00	18.248	7.685	244,00	18.751	8.773	264,00	23.161
Sum poteter til mos/chips mv	113.081	246,00	278.179	125.046	244,00	305.112	122.159	264,00	322.500
Hjemmeforbruk. Matpoteter	181	487,00	881	169	462,00	781	162	483,00	782
Salg settepoteter	10.267	564,00	57.906	8.300	589,00	48.887	8.300	601,00	49.883
Sum poteter (uten tilskudd)	225.582	282,37	636.977	265.617	278,02	738.470	249.262	290,01	722.888
Distr.tilsk. for Nord-Norge			4.522			3.989			4.600
Poteter			641.499			742.459			727.488

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.3 Hagebruksprodukter

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Tonn	Kr/Kg	1000 kr	Tonn	Kr/Kg	1000 kr	Tonn	Kr/Kg	1000 kr
Blomstål	8 854	9,80	86 769	9 145	10,77	98 492	8 792	11,73	103 130
Sommerkål	2 220	6,03	13 387	2 307	6,69	15 434	2 641	7,02	18 540
Vinterkål	14 165	4,91	69 550	14 723	5,37	79 063	13 766	5,65	77 778
Sum hodekål	16 385	5,06	82 937	17 030	5,55	94 497	16 407	5,87	96 318
Gulrot	51 727	8,02	414 851	59 887	8,04	481 491	55 595	8,55	475 337
Purre	3 618	14,62	52 895	3 409	14,97	51 033	3 447	15,23	52 498
Løk	24 511	6,75	165 449	24 983	6,73	168 136	24 983	7,12	177 879
Salatagurk (slangeagurk)	15 154	19,32	292 775	15 382	19,77	304 102	15 442	20,45	315 789
Tomater	11 512	20,04	230 700	12 401	20,72	256 949	12 559	21,28	267 256
Sum hovedkulturene-Grennsak	131 761	10,07	1 326 376	142 237	10,23	1 454 700	137 225	10,85	1 488 207
Rosenkål	1 552	11,69	18 453	1 274	11,54	14 520	1 445	13,44	19 421
Kinnkål	5 696	11,77	70 119	5 975	16,74	96 267	5 360	16,41	89 958
Bøkkål, broccoli mv.	5 721	13,77	78 643	5 995	14,33	85 804	5 360	14,41	77 277
Hagarter	3 792	2,91	11 035	3 724	3,02	11 246	3 770	3,13	11 800
Knollselleri	2 662	13,14	34 979	3 300	13,33	43 989	2 835	13,38	37 932
Stilkselleri	946	16,75	15 846	928	17,46	16 203	973	18,11	17 621
Agurker, friland	2 044	6,90	14 104	2 069	7,15	14 793	2 052	7,41	15 205
Rødbeter	2 522	2,91	7 339	3 515	4,84	17 013	3 013	4,17	12 564
Persillerot	198	29,61	5 863	225	29,56	6 651	154	30,66	4 722
Reddikar	96	59,47	5 709	102	61,50	6 273	116	63,77	7 397
Krupsersille	26	92,68	2 410	15	109,25	1 639	23	104,76	2 409
Kålrot til mat	12 454	5,04	62 768	11 407	6,41	73 119	13 287	6,68	88 757
Sum andre grønns. (u/salat)	35 711	8,17	291 808	36 562	9,31	340 323	37 300	9,39	350 064
Hodesalat/Rapidsalat	1 236	45,60	59 098	1 243	45,66	56 755	1 304	48,13	62 762
Isalat/Isbergssalat	7 867	15,36	122 568	8 591	18,50	129 221	7 688	16,00	123 008
Annen salat, friland	5 486	37,69	206 718	6 386	38,23	244 054	5 416	39,26	212 986
Andre eksotiske grønnsaker									
Urte i eksotiske grønnsaker	1 887	59,97	113 163	2 199	60,59	133 237	1 642	62,82	103 190
Kjøkkhager/uspas vekster			224 141			299 339			248 536
Sum andre grønnsaker, m.v.			1 027 263			1 214 066			1 112 537
Sum grønnsaker			2 353 639			2 668 766			2 600 744
Epler	11 063	9,89	109 413	13 976	10,72	149 823	12 719	10,58	134 567
Pærer	1 185	15,45	2 858	2 331	15,51	3 583	230	15,35	3 531
Plommer	1 179	31,48	37 115	1 200	31,72	38 064	1 214	30,70	37 270
Surkirsebær	129	38,95	5 025	83	40,48	3 360	109	38,91	4 241
Søtkirsebær (moreller)	401	65,96	26 450	530	68,95	36 544	526	66,03	34 732
Sum frukt	12 957	13,96	180 861	16 020	14,44	214 374	14 798	14,48	174 341
Jordbær	11 179	38,93	435 198	6 962	44,04	206 606	7 586	44,16	335 430
Briegbær	3 191	58,91	187 987	3 852	49,24	249 094	3 499	64,69	233 015
Solbær	848	67,97	57 607	605	9,94	6 014	619	9,65	5 973

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.4 Andre planteprodukter

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Høy. Innenlandsk salg	87.525	291,00	254.698	87.159	291,00	253.633	86.218	291,00	250.894
Rundballer. Salg	43.762	41,50	18.161	43.580	40,00	17.432	43.109	40,00	17.244
Sum innenl. salg av stråfør	131.287	207,83	272.859	130.739	207,33	271.065	129.327	207,33	268.138
Høy. Eksport				309	129,80	401	160	190,00	304
Halm. Eksport				60	66,70	40	30	56,00	17
Sum eksport av stråfør				369	119,51	441	190	168,95	321
Stråfør	131.287		272.859	131.108		271.506	129.517		268.459
Engfrø	2.457	29,28	71.941	2.050	30,52	62.566	2.108	31,73	66.887
Rotvekst- og grønnsaksfrø	1	177,00	177	1	98,00	98	1	93,00	93
Sum andre frø til modning	2.458		72.118	2.051		62.664	2.109		66.980
Sum andre planteprodukter			344.977			334.170			335.439
A Kvantumsenhet: Tonn									
			Prisenhet: Kr/kg						

Vedleggstabell 1.5 Melk

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	1000 liter	øre/liter	1000 kr	1000 liter	øre/liter	1000 kr	1000 liter	øre/liter	1000 kr
Kumelk. Meierileveranse	1.536.254	555,47	8.533.430	1.522.783	563,54	8.581.491	1.507.000	543,75	8.194.313
Kumelk. Hjemmeforbr.helmelk	1.507	555,47	8.371	1.402	563,54	7.901	1.334	543,75	7.254
Kumelk. Lokal foredling	1.861	555,47	10.337	1.990	563,54	11.214	2.000	543,75	10.875
Sum kumelk	1.539.622	555,47	8.552.138	1.526.175	563,54	8.600.606	1.510.334	543,75	8.212.442
Geitmelk. Meierileveranse	20.242	555,12	112.367	20.410	564,89	115.294	20.430	543,87	111.113
Geitmelk. Annet salg	926	555,12	5.140	997	564,89	5.632	1.000	543,87	5.439
Sum geitmelk	21.168	555,12	117.507	21.407	564,89	120.926	21.430	543,87	116.552
Produsenttjeneste, meierifin			148.295			143.158			141.255
Grunntilskudd melk			67.950			70.936			71.600
Sum ku/geitmelk m. gr.tilsk.			8.885.890			8.935.626			8.541.849
Distributtilskudd			538.894			534.796			530.300
Salg av melkevoter			-42.361			-40.252			-1.708
Ku- og geitmelk			9.382.423			9.430.170			9.070.441

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.6 Kjøtt

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Storfe. Registrert salg	77,674	50,15	3.895.351	79,876	51,75	4.109.630	82,134	52,14	4.282.467
Storfe. Hjemmeforbruk	261	50,05	13.063	263	51,35	13.595	263	52,04	13.687
Sum storfe	77,935	50,15	3.908.414	80,139	51,45	4.123.125	82,397	52,14	4.296.154
Kalv. Registrert salg	1,676	55,54	93.085	1,484	57,61	85.493	1,386	58,30	80.804
Kalv. Hjemmeforbruk	61	55,44	3.382	54	57,51	3.106	54	58,20	3.143
Sum kalv	1,737	55,54	96.467	1,538	57,61	88.599	1,440	58,30	83.947
Sau/lam. Registrert salg	24,988	49,29	1.231.659	25,402	44,55	1.131.659	26,079	40,78	1.063.502
Sau/lam. Hj.forbr./dir. salg	686	49,19	33.744	703	44,45	31.248	704	40,68	28.639
Sum sau/lam	25,674	49,29	1.265.403	26,105	44,55	1.162.907	26,783	40,78	1.092.141
Geit/kje. Registrert salg	247	6,91	1.707	252	5,36	1.351	252	5,36	1.351
Sum geit/kje	247	6,91	1.707	252	5,36	1.351	252	5,36	1.351
Hest. Registrert salg	91	5,15	469	70	4,70	329	70	4,70	329
Sum hest	91	5,15	469	70	4,70	329	70	4,70	329
Sum kjøtt (u/gris,fjorfe,tam	105,684	49,89	5.272.460	108,104	49,73	5.376.311	110,942	49,34	5.473.922
Gris. Reg.salg u. hode/labbb	134,334	27,75	3.727.769	137,385	27,59	3.790.452	136,915	26,50	3.628.248
Gris. Hjemmef. u. hode/labbb	354	27,65	9.788	349	27,49	9.594	349	26,40	9.214
Sum gris	134,688	27,75	3.737.557	137,734	27,59	3.800.046	137,264	26,50	3.637.462
Sum kjøtt (u/fjorfe,tamrein)	240,372	37,48	9.010.017	245,838	37,33	9.176.357	248,206	36,71	9.111.384
Honneslakt. Registrert salg	571	1,32	754	1,007	1,33	1.339	1,007	1,30	1.309
Sum honneslakt.	571	1,32	754	1,007	1,33	1.339	1,007	1,30	1.309
Kylling (fra 1982). Salg	80,325	19,68	1.580.796	86,305	20,41	1.761.485	92,200	20,64	1.903.008
Sum hens,kylling,broilersl.	80,896	19,65	1.581.550	87,312	20,19	1.762.824	93,207	20,43	1.904.317
Endr.	735	33,00	24.255	701	33,00	23.133	701	33,00	23.133
Kalkuner. Salg	10,920	24,99	272.891	10,303	25,24	260.048	10,204	25,20	257.141
Sum annet fjorfe	11,655	25,50	297.146	11,004	25,73	283.181	10,905	25,70	280.274
Sum fjorfeslakt	92,551	20,30	1.878.696	98,316	20,81	2.046.005	104,112	20,98	2.184.591
Grunntilskudd kjøtt			92.899			102.629			97.000
Sum kjøtt inkl. grunntilsk.	332,923	32,99	10.981.612	344,154	32,91	11.324.991	352,318	32,34	11.392.975
Distriktestilskudd kjøtt			565.153			601.244			597.500
Kvalitetstilskudd storfe			168.456			191.507			250.600

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.9 Pelsdyr

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Antall skinn	Kr/skinn	1000 kr	Antall skinn	Kr/skinn	1000 kr	Antall skinn	Kr/skinn	1000 kr
Reveskinn. Eksport	110.510	777,64	85.937	149.704	651,31	97.504	145.000	959,77	139.167
Reveskinn. Innenl. salg m.v.	2.000	777,64	1.555	2.000	651,31	1.303	2.000	959,77	1.920
Sum reveskinn	112.510	777,64	87.492	151.704	651,31	98.807	147.000	959,78	141.087
Minkskinn. Eksport	810.000	351,46	284.683	790.000	253,01	199.878	710.000	286,08	203.117
Minkskinn. Innenl. salg m.v.	10.000	351,46	3.515	10.000	253,01	2.530	10.000	286,08	2.861
Sum minkskinn	820.000	351,46	288.198	800.000	253,01	202.408	720.000	286,08	205.978
Pelsdyr			375.690			301.215			347.065

Vedleggstabell 1.10 Andre husdyrproduksjoner

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr
Innenlandsk salg. Hester	950	15.000,00	14.250	1.050	16.000,00	16.800	1.050	16.000,00	16.800
Eksport. Hester	3	35.000,00	2.115	13	45.000,00	585	13	50.000,00	650
Eksport. Rev og mink	2.589	973,00	2.513	1.724	374,00	15.549	4	2.000,00	16.536
Eksport. Embryo storfe			24.763						150
Sum eksport. Husdyr			27.599			16.779			17.344
Import. Rev og mink	-5.392	750,00	-4.044	-1.857	784,00	-1.456	-12.000	650,00	-7.800
Import. Andre dyr			-25.675			-28.068			-27.640
Import. Embryo storfe	-70	8.000,00	-560	-60	8.000,00	-480	-100	8.000,00	-800
Import. Embryo småfe	-250	7.000,00	-1.750	-286	8.000,00	-2.288	-50	6.500,00	-325
Sum import. Husdyr			-32.029			-32.292			-36.565
Kaninkjøtt	40	105,00	4.200	38	110,00	4.180	40	115,00	4.600
Sum kaniner			4.200			4.180			4.600
Opprettskjøtt	131	115,00	15.065	146	118,00	17.228	160	120,00	19.200
Sum kjøtt			15.065			17.228			19.200
Salg til Honningcentralen	329	54,30	17.865	407	77,69	31.620	440	68,00	29.920
Honning. Direkte salg	611	148,00	90.428	733	174,00	127.542	760	174,00	132.240
Sum bierekt			108.293			159.162			162.160
Andre husdyrproduksjoner			137.378			181.857			183.539
A Kvantumsenhet: Antall stykk Prisenhet: Kr/stykk				B Kvantumsenhet: Tonn				Prisenhet: Kr/kg	

Vedleggstabell 1.11 Kjøreinntekter m.v.

	Revidert regnskap 2015	Foreløpig regnskap 2016	Budsjett 2017
	1000 kr	1000 kr	1000 kr
Kjøring v/invest. driftsbyggn	40.215	42.292	43.375
Kjøring v/invest. grøfter	18.785	22.466	23.609
Kjøring v/invest. nydyrking	12.605	12.937	13.236
Sum kjøreinnt. v/investering	71.605	77.695	80.220
Kjøring i skogen	31.239	32.383	33.030
Kjøring på bierverv m.v.	298.060	302.926	302.828
Innt. hester i full pensjon	121.972	125.949	127.021
Kjøreinntekter m.v.	522.876	538.953	543.099

Vedleggstabell 1.12 Arbeidsinntekter ved invest.

	Revidert regnskap 2015	Foreløpig regnskap 2016	Budsjett 2017
	1000 kr	1000 kr	1000 kr
Invest.arb. driftsbygninger	160.927	169.250	173.518
Invest.arb. grøfter	23.466	28.064	29.507
Invest.arb. nydyrking	12.635	12.953	13.212
Arbeidsinnt. v/investeringer	197.028	210.267	216.237

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 1.13 Endringer i buskapsverdien

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr
Hester	-1.200	9.270,00	-11.124	-1.800	9.890,00	-17.802	-1.600	9.890,00	-15.824
Storfe under 1 år	4.900	4.030,00	19.747	3.400	4.180,00	14.212	1.900	4.250,00	8.075
Okser over 1 år	4.200	17.110,00	71.862	5.800	18.020,00	104.516	2.400	18.870,00	45.288
Kviger			58.422			88.156			78.076
Kyr			71.994			33.625			30.521
Sum storfe			222.025			242.509			161.960
Sauer	37.900	740,00	28.046	33.100	670,00	22.177	23.700	620,00	14.694
Geiter	2.100	220,00	462	1.000	190,00	190	400	190,00	76
Slaktesvin	4.900	1.540,00	7.546	-18.300	1.510,00	-27.633	-4.100	1.450,00	-5.945
Avlssvin over 6 mnd.	-1.200	2.350,00	-2.820	-3.600	2.430,00	-8.748	-400	2.340,00	-936
Sum svin	3.700		4.726	-21.900		-36.381	-4.500		-6.881
Kyllinger	-1.630.300	25,15	-41.002	339.400	28,02	9.510	688.500	28,00	19.278
Endr. kalkuler og gjess	1.500	220,00	330	-3.600	220,00	-792	1.900	220,00	418
Sum fjøffe	-1.628.800		-40.672	335.800		8.718	690.400		19.696
Rev	-5.000	910,00	-4.550	-5.000	850,00	-4.250			
Mink	-20.000	390,00	-7.800	-5.000	370,00	-1.850			
Lager, revskinn				60.000	651,00	39.060	-40.000	960,00	-38.400
Sum pelsdyr	-25.000		-12.350	50.000		32.960	-40.000		-38.400
Kaniner	-100	200,00	-20	100	220,00	22			
Endringer i buskapsverdi			191.093			252.393			135.321
A Kvantumsehet: Antall skinn Frisenhet: Kr/skinn									

Vedleggstabell 1.14 Medlemsbonus

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	1000 kr			1000 kr			1000 kr		
Medlemsbonus	193.700			226.800			261.900		

Vedlegg II

DIREKTE TILSKUDD TIL JORDBRUKET

**REVIDERT REGNSKAP
2015**

**FORELØPIG REGNSKAP
2016**

**BUDSJETT
2017**

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 2.1 Direkte tilskudd

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	1000 kr	1000 kr	1000 kr	1000 kr	1000 kr	1000 kr
BU-invest. tradisj. jordbruk						
BU-invest. grøfting	353.609		429.211		404.544	
Tekniske miljøinvest.	25.352		32.490		35.000	
Tilsk. til sær. kult.i.tilt.	28.103		33.658		30.000	
Organisert beitebruk	51.799		50.363		55.000	
Utviki.prog. for gasteholdet	7.280		3.039		10.000	
Rentestøtte	8.756		8.244		30.000	
Tilskudd til verdensarven	58.747		36.528		5.000	
Utvalgte kulturlandskap	4.994		4.986		24.000	
Sum utbet. landbr.utb.fond	12.717		11.549		593.544	
Sum fondsutbetalinger	551.357		610.068		593.544	
Areal kult.landsk.tillegg	3.129.352		3.121.827		3.014.000	
Produksjonstillegg husdyr	2.601.937		2.365.385		2.204.500	
Driftstilskudd i melkeprod.	1.349.078		1.316.996		1.376.400	
Tilskudd til økolog. jordb.	105.411		99.449		109.000	
Beitetilskudd	730.484		602.637		852.800	
Regionale miljøprogram	427.693		423.205		420.000	
Sum dir. tilsk. (underpost)	8.403.955		8.129.499		7.976.700	
Fremme av norsk engfrøavl	4.899		7.661		11.045	
Inseminering m.v.	71.154		66.371		66.600	
Sum utviklingstiltak	76.053		74.032		77.645	
Utbet.avlserordn.i jordbr.	1.174.809		1.143.954		1.153.000	
Adm.tilsk.avl.lag/l.vikar	9.541		9.500		9.500	
Refusj. utgifter under sykd.	164.858		142.761		151.000	
Sjukelønnsordning	88.000		88.000		73.000	
Landbruksvikar avløserlag	51.108		50.907		53.500	
Tidligpensjonsordning	82.287		77.399		75.000	
Sum velferdsordninger	1.570.603		1.512.521		1.515.000	
Sum utbet. jordbruksavt.	10.601.968		10.326.120		10.162.889	
Erst.tilt. pl./dyresykdom	45.186		81.919		83.000	
Driftsplanlag m.v.	556		597		597	
Tilsk. avløs. rep./HV-øvelse	1.180		1.122		1.122	
Erstatn. rovdyrsk. på husdyr	51.147		44.898		53.493	
Tilskudd til erstatning m.m.	31.169		10.550		41.788	
Sum andre ordninger	129.238		139.086		180.000	
Sum direkte tilskudd	10.731.206		10.465.206		10.342.889	

Vedlegg III

KOSTNADER

REVIDERT REGNSKAP
2015

FORELØPIG REGNSKAP
2016

BUDSJETT
2017

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.2 Innkjøpt kraftfôr

	Revidert regnskap 2015				Foreløpig regnskap 2016				Budsjett 2017			
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Drevtvggerfôr	992 537	359,64	3 569 547	983 525	360,18	3 542 423	977 322	363,80	3 555 497	977 322	363,80	3 555 497
Økologisk drevtvggerfôr	21 839	519,52	113 458	21 897	533,99	116 927	22 000	535,80	117 876	22 000	535,80	117 876
Sum kraftfôr til drevtvggere	1 014 376	363,08	3 683 005	1 005 422	363,96	3 659 350	999 322	367,59	3 673 373	999 322	367,59	3 673 373
Svinefôr	500 212	366,87	1 835 120	491 236	372,60	1 830 346	489 419	376,78	1 844 033	489 419	376,78	1 844 033
Økologisk svinefôr	1 715	558,72	9 582	1 983	557,49	11 055	2 000	560,09	11 202	2 000	560,09	11 202
Sum kraftfôr til svin	501 927	367,52	1 844 702	493 219	373,34	1 841 401	491 419	377,53	1 855 235	491 419	377,53	1 855 235
Fjørferfôr u. koksidiostatika	411 209	384,69	1 581 862	434 988	387,59	1 685 976	454 123	389,24	1 767 628	454 123	389,24	1 767 628
Økologisk fjørferfôr	11 082	559,93	62 051	12 035	564,41	67 927	13 000	563,45	73 249	13 000	563,45	73 249
Sum kraftfôr til fjørfe	422 291	389,28	1 643 913	447 023	392,35	1 753 903	467 123	394,09	1 840 877	467 123	394,09	1 840 877
Hestepellets (hestefôr)	5 733	569,83	32 668	4 988	592,54	29 555	4 432	596,84	26 452	4 432	596,84	26 452
Kaninfôr	198	641,41	1 281	186	651,90	1 212	200	658,20	1 316	200	658,20	1 316
Sum kraftfôr, andre husdyr	5 931	572,40	33 949	5 174	594,65	30 767	4 632	599,48	27 768	4 632	599,48	27 768
Sum kraftfôrbland. ukorr.	1 944 525	370,56	7 205 569	1 950 838	373,45	7 285 421	1 962 496	376,93	7 397 253	1 962 496	376,93	7 397 253
Grøpp av salgskorn	1 700	291,83	4 961	1 467	284,09	4 168	1 463	288,39	4 219	1 463	288,39	4 219
Sum innkjøpt kraftfôr ukorr.	1 946 225	370,49	7 210 530	1 952 305	373,38	7 289 589	1 963 959	376,86	7 401 472	1 963 959	376,86	7 401 472
Sum innkjøpt kraftfôr korr.	1 946 225	370,49	7 210 530	1 952 305	373,38	7 289 589	1 963 959	376,86	7 401 472	1 963 959	376,86	7 401 472
Rabatter og bonus			-12 960			-13 584			-13 665			-13 665
Innkjøpt kraftfôr			7 197 570			7 276 005			7 387 807			7 387 807

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.3 Annet innkjøpt for

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr	Tonn	Kr/100 kg	1000 kr
Tilskuddsfør	12.333	830,04	102.369	13.190	856,46	112.967	12.544	873,59	109.583
Høy, importert	12.433	285,61	35.510	10.963	276,22	30.282	14.827	276,22	40.955
Meikeerstatninger	5.573	3.221,45	179.531	5.000	3.211,87	160.594	4.938	3.318,19	163.852
Fødsdyrfor	60.000	310,00	186.000	47.100	325,00	153.075	42.000	325,00	136.500
Salt	2.000	304,00	6.080	2.000	315,87	6.277	2.000	324,00	6.480
Organisk våtfor	23.968	291,15	69.783	24.419	295,80	72.231	26.839	298,08	80.002
Myse	348.631	10,90	38.001	310.785	10,98	34.124	362.675	11,05	40.076
Annet innkjøpt for			617.274			569.550			577.448
A Kvantumsenhet: 1000 FEm									
B Kvantumsenhet: 1000 liter									

Prisenhet: Kr/100 FEm

Prisenhet: Øre/liter

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.4 Såfrø og planter

	Revidert regnskap 2015				Foreløpig regnskap 2016				Budsjett 2017			
	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr	Tonn	Kr/kg	1000 kr
Innkjøpt såkorn. Hvete	14.846	5,80	86.107	13.570	6,18	83.863	13.910	6,46	89.859			
Innkjøpt såkorn. Rug	1.056	12,22	12.904	706	12,59	8.889	898	13,03	11.701			
Innkjøpt såkorn. Bygg	21.569	5,37	115.826	25.981	5,54	143.935	24.388	5,87	143.158			
Innkj. såkorn. Havre/bl.korn	11.962	5,37	64.236	15.145	5,60	84.812	13.584	5,95	80.825			
Innkjøpt såkorn. Rughvete	134	7,07	947	241	6,96	1.677	136	7,21	981			
Sum innkjøpt såkorn	49.567	5,65	280.020	55.643	5,81	323.176	52.916	6,17	326.524			
Oljefrø til modning	38	86,92	3.303	50	93,21	4.661	50	83,08	4.154			
Erter	279	7,31	2.039	382	7,72	2.949	382	8,44	3.224			
Engfrø	3.105	41,82	129.851	2.986	42,84	127.920	3.005	41,48	124.647			
Sum engfrø	3.105	41,82	129.851	2.986	42,84	127.920	3.005	41,48	124.647			
Imp. frø. Førnepe/kålrot				1	314,05	314	1	328,38	328			
Imp. frø. Andre rotv.							1	113,50	114			
Sum importert rotvekstfrø				1	314,00	314	2	221,00	442			
Importert grønsaksfrø	64	986,96	63.165	79	956,58	75.570	73	1.079,71	78.819			
Sum rotvekst- og grønsaksfrø	64		63.165	80		75.884	75		79.261			
Annet frø, imp. (prydplanter)			24.000			25.000			25.000			
Kjøp settepoteter			54.432			73.204			67.238			
Blomsterløk m.v.			132.029			127.999			128.991			
Planteartikler			251.012			270.956			252.998			
Sum planter			383.041			398.955			381.989			
Sum såfrø/planter (o.tilsk)			939.851			1.031.749			1.012.037			
Såfrø og planter			939.851			1.031.749			1.012.037			

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.6 forts. Andre kostnader

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	1000 kr	1000 kr	1000 kr	1000 kr	1000 kr	1000 kr
Andre kostnader	5.157.375		5.289.231		5.373.410	

Vedleggstabell 3.7 Vedlikehold

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Kv.indeks	Pr.ind. vdl.	Kv.indeks	Pr.ind. vdl.	Kv.indeks	Pr.ind. vdl.
Vedlikehold. Bygninger	81.779	2.119,35	80.233	2.179,27	78.748	2.225,04
Vedlikehold. Mask. og redsk.	79.134	509,90	77.667	519,90	76.454	530,30
Vedlikehold. Biler	14.237	744,22	13.774	760,93	104.810	793,58
Sum vedlikehold		2.242.642		2.257.095		2.257.760

Vedleggstabell 3.8 Leasing av maskiner

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Kvantum	Pr.ind. kts.	Kvantum	Pr.ind. kts.	Kvantum	Pr.ind. kts.
Leasing, kapitaltiltred	36.807	385,90	39.379	399,70	42.002	407,70
Leasing, rentedel	3.988	3,75	4.329	3,32	4.814	3,35
Leasing, effekt finansiering				-154.825		-96.288
Sum Leasing av maskiner		1.485.457		1.562.877		1.777.403

A Kvantumsenhet: Mill. kr Frisenhet: Rentepros.

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.9 Kapitalslit

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr	Kvantum	Pr.ind. kts.	1000 kr
Kapitalslit. Ma./t.u. dr.b.	27.187	386,20	1.049.962	28.651	400,10	1.146.327	29.988	408,10	1.223.810
Kapitalslit. Driftsbygninger	58.358	386,20	2.253.786	58.200	400,10	2.328.582	58.070	408,10	2.369.837
Kapitalslit. Sum driftsb.	85.545	386,20	3.303.748	86.851	400,10	3.474.909	88.058	408,10	3.593.647
Kapitalslit. Maskiner/redsk.	69.837	386,20	2.697.105	68.488	400,10	2.740.205	66.707	408,10	2.722.1313
Kapitalslit. Biler	3.213	386,19	124.083	3.068	400,09	122.748	2.875	408,09	117.326
Kapitalslit. Grøfter	6.167	386,19	238.163	6.135	400,09	245.455	6.104	408,09	249.098
Kapitalslit. Hydrotekn. anl.	612	386,19	23.635	646	400,09	25.846	677	408,09	27.628
Kapitalslit. Delsum	165.374	386,20	6.386.734	165.188	400,10	6.609.163	164.421	408,10	6.710.012
Kapitalslit			6.386.734			6.609.163			6.710.012

Vedleggstabell 3.10 Realrente lånt kapital

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Mill. kr	Rentepros.	1000 kr	Mill. kr	Rentepros.	1000 kr	Mill. kr	Rentepros.	1000 kr
Nedbetalingslån statsbanker	4.574	3,43	156.888	4.407	2,83	124.718	4.218	2,83	119.369
Nedb.lån andr. lång. f. 1997	51.384	3,64	1.870.378	53.003	3,24	1.717.297	54.220	3,24	1.756.728
Sum nedbetalingslån	55.958	3,62	2.027.266	57.410	3,21	1.842.015	58.438	3,21	1.876.097
Sum rentebærende utlån	55.958	3,62	2.027.266	57.410	3,21	1.842.015	58.438	3,21	1.876.097
Investeringslån IOF	368			288			215		
Rentekostnader lånt kapital	56.326	3,60	2.027.266	57.698	3,19	1.842.015	58.653	3,20	1.876.097
Effekt av finansiering			-1.193.162			-2.063.562			-1.173.068
Realrente lånt kapital			834.104			-221.547			703.029

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.11 Bruttoinvest. Løpende priser

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	1000 kr	Indeks	1000 kr	Indeks	1000 kr	Indeks
Maskiner og redskaper	2.249.661	51.800	2.375.551	85.100	2.185.862	66.200
Biler	39.752	4.670,00	46.890	4.796,00	49.400	4.897,00
Grøfter	10.553	4.670,00	11.685	4.796,00	10.885	4.897,00
Hydrotekniske anlegg	6.559.397	6.971.855	6.559.397	6.971.855	6.885.976	6.885.976
Sum avskrivb. bruttoinvest.	18.000	7.005,00	18.000	7.188,00	18.000	7.353,00
Fulldyrking u. grøftekostn.	18.000	7.005,00	18.000	7.188,00	18.000	7.353,00
Sum br. invest. uavskr. jordkap	18.000	7.005,00	18.000	7.188,00	18.000	7.353,00
Sum bruttoinvesteringer	6.685.487	7.101.239	6.685.487	7.101.239	6.685.487	7.018.330

A Kvantumsenhet: Daa Prisenhet: Kr/daa

Vedleggstabell 3.12 Bruttoinvest. Faste priser

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	1000 kr	Indeks	1000 kr	Indeks	1000 kr	Indeks
Teknisk inst. bygninger	1.645.089	2.119,30	1.729.844	2.119,30	1.774.181	2.225,00
Driftsbygninger	2.377.920	2.119,30	2.500.430	2.119,30	2.564.517	2.442.688
Sum driftsbygninger	4.023.009	4.230.274	4.230.274	4.230.274	4.338.698	4.132.585
Maskiner og redskaper	2.249.661	528,00	2.375.551	551,80	2.185.862	562,80
Biler	51.800	744,22	85.100	83.234	66.200	793,60
Grøfter	185.642	458,30	224.884	470,70	241.912	480,50
Hydrotekniske anlegg	49.285	458,30	56.046	470,70	53.304	480,50
Sum avskrivbare bruttoinvest.	6.559.397	6.971.855	6.559.397	6.743.661	6.885.976	6.526.944
Fulldyrking	126.090	100,00	129.384	102,61	126.093	104,97
Sum br. inv. i uavskr. jordkap.	126.090	129,384	129.384	126.093	132.354	126.087
Sum bruttoinvesteringer	6.685.487	6.869.754	6.685.487	6.869.754	6.685.487	6.653.031

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 3.13.1 Bokført kap. etter hist. kost. 1 000 kr

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr
Driftsbygninger		49.675	52.601		55.720	
Jord		30.509	32.659		35.001	
Grafter og vannanlegg		1.162	1.255		1.357	
Maskiner og redskaper		19.035	20.473		22.028	
Biler		596	637		682	
Husdyr		10.646	11.084		11.494	
Varer i arbeid		10.078	10.269		10.370	
Sum bokført kapital		121.701	128.978		136.652	
Herav lånt kapital		-56.326	-57.698		-58.653	
Egenkapital		65.375	71.280		77.999	

Vedleggstabell 3.13.1 Bokført kap. etter prisjustert saldo 1 000 kr

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr
Teknisk inst. bygninger	8.919		9.790		10.523	
Driftsbygninger	54.356		56.038		57.003	
Sum driftsbygninger	63.275		65.828		67.526	
Maskiner og redskaper	24.870		25.127		25.159	
Biler	879		836		814	
Grafter	3.755		3.825		3.880	
Hydrotekniske anlegg	341		380		408	
Sum avskrivbar kapital	93.120		95.936		97.787	
Jord		30.509		32.659		35.001
Husdyr		10.646		11.084		11.494
Varer i arbeid		10.078		10.269		10.370
Sum ikke-avskrivbar kapital		51.233		54.012		56.865
Sum kapital		144.353		150.008		154.652
Lånt kapital		-56.326		-57.698		-58.653
Egenkapital		88.027		92.310		95.999

Vedleggstabell 3.14.1 Arbeidsforbruk, timeverk

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Ant. j. be- dr.	Tim. p. be- dr.	1000 timer	Ant. j. be- dr.	Tim. p. be- dr.	1000 timer	Ant. j. be- dr.	Tim. p. be- dr.	1000 timer
Timeverk i jordbruket	42.018	2.011,00	84.500	41.224	2.001,00	82.500	40.461	1.997,00	80.800

Vedleggstabell 3.14.2 Arbeidsforbruk, årsverk

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	1 000 timer	Årsverk	1 000 timer	1 000 timer	Årsverk	1 000 timer	Årsverk	1 000 timer	Årsverk
Årsverk i jordbruket	84.500	45.800	82.500	44.700	80.800	43.800			

Vedlegg IV

AREAL, AVLING OG BRUKEN AV AVLINGEN

REVIDERT REGNSKAP
2015

FORELØPIG REGNSKAP
2016

BUDSJETT
2017

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 4.1 Areal, avling og bruken av avlingen

	Revidert regnskap 2015				Foreløpig regnskap 2016				Budsjett 2017			
	Daa	Kg/daa	Tonn	Daa	Kg/daa	Tonn	Daa	Kg/daa	Tonn	Daa	Kg/daa	Tonn
Hvete	857.600	577,00	494.835	669.000	461,00	308.409	740.000	447,00	330.780	740.000	447,00	330.780
Rug/roughvete	104.100	636,00	66.208	45.500	462,00	21.021	70.000	470,00	32.900	70.000	470,00	32.900
Bygg	1.232.900	414,00	510.421	1.374.200	457,00	628.009	1.340.000	384,00	514.560	1.340.000	384,00	514.560
Havre	632.600	452,00	285.935	761.000	472,00	359.192	700.000	377,00	263.900	700.000	377,00	263.900
Sum korn og ertre	2.827.200	480,12	1.357.399	2.849.700	462,02	1.316.631	2.850.000	400,75	1.142.140	2.850.000	400,75	1.142.140
Oljefrø	34.800	299,00	10.405	41.500	265,06	11.000	45.000	244,00	10.980	45.000	244,00	10.980
Poteter	118.400	2.578,00	305.235	119.900	3.034,00	363.777	120.000	2.642,00	317.040	120.000	2.642,00	317.040
Andre grovfôrvekster	99.648	1.830,00	182.356	90.521	2.127,00	192.538	90.000	1.611,00	144.990	90.000	1.611,00	144.990
Sum åker og hage	3.302.543	561,81	1.855.395	3.331.718	565,46	1.883.946	3.333.000	484,59	1.615.150	3.333.000	484,59	1.615.150
Eng, slått	4.287.364	708,00	3.035.454	4.205.590	681,00	2.864.007	4.202.228	639,00	2.685.224	4.202.228	639,00	2.685.224
Sum eng	6.557.904	462,87	3.035.454	6.509.262	439,99	2.864.007	6.500.000	413,11	2.685.224	6.500.000	413,11	2.685.224
Sum åker og eng	9.860.447	496,01	4.890.849	9.840.980	482,47	4.747.953	9.833.000	437,34	4.300.374	9.833.000	437,34	4.300.374
Sum avling			4.890.849			4.747.953			4.300.374			4.300.374

Vedleggstabell 4.1 forts. Areal, avling og bruken av avlingen

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	1000 FEm	1000 FEm	1000 FEm	1000 FEm	1000 FEm	1000 FEm
Hvete	510.449	318.140	318.140	341.217	341.217	341.217
Rug/rughvete	66.996	21.271	21.271	33.292	33.292	33.292
Bygg	502.150	617.833	617.833	506.232	506.232	506.232
Havre	237.349	298.157	298.157	219.058	219.058	219.058
Erter	3.609	4.293	4.293	4.293	4.293	4.293
Sum korn og erter	1.320.753	1.259.694	1.259.694	1.104.082	1.104.082	1.104.082
Oljefrø	18.255	19.298	19.298	19.263	19.263	19.263
Poteter	77.696	92.598	92.598	80.701	80.701	80.701
Andre grovførvekster	21.454	22.652	22.652	17.058	17.058	17.058
Andre åker- og hagevekster	7.787	8.053	8.053	7.980	7.980	7.980
Sum åker og hage	1.445.945	1.402.295	1.402.295	1.229.084	1.229.084	1.229.084
Eng, slått	1.958.499	1.848.885	1.848.885	1.732.402	1.732.402	1.732.402
Eng, beite	553.482	536.435	536.435	535.194	535.194	535.194
Sum eng	2.511.981	2.385.320	2.385.320	2.267.596	2.267.596	2.267.596
Halm	5.744	4.544	4.544	8.462	8.462	8.462
Sum åker og eng	3.963.670	3.792.159	3.792.159	3.505.142	3.505.142	3.505.142
Utmarks- og fjellbeite	307.000	325.000	325.000	310.000	310.000	310.000
Sum avling	4.270.670	4.117.159	4.117.159	3.815.142	3.815.142	3.815.142

Vedleggstabell 4.1 forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Balanse

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	-4.247	-4.243	-4.243	-4.772	-4.772	-4.772
Rug/rughvete	-107	561	561	-147	-147	-147
Bygg	-9.040	15.561	15.561	-5.744	-5.744	-5.744
Havre	-4.261	9.082	9.082	-2.150	-2.150	-2.150
Sum korn og ertre	-17.655	20.941	20.941	-12.813	-12.813	-12.813
Poteter	30.524	36.378	36.378	31.704	31.704	31.704
Andre grovførvekster	18.236	19.254	19.254	14.499	14.499	14.499
Sum åker og hage	31.105	76.573	76.573	33.390	33.390	33.390
Eng, slått	190.887	176.068	176.068	164.976	164.976	164.976
Sum eng	190.887	176.068	176.068	164.976	164.976	164.976
Halm	2.240	1.772	1.772	3.300	3.300	3.300
Sum åker og eng	224.232	254.413	254.413	201.666	201.666	201.666
Sum avling	224.232	254.413	254.413	201.666	201.666	201.666

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 4.1 forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Salg

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	491.442	303.812	303.812	327.262	327.262	327.262
Rug/rughvete	66.122	20.000	20.000	32.681	32.681	32.681
Bygg	506.266	598.857	598.857	507.203	507.203	507.203
Havre	283.387	343.280	343.280	259.534	259.534	259.534
Erter	3.619	3.078	3.078	4.078	4.078	4.078
Sum korn og ertes	1.350.836	1.271.027	1.271.027	1.130.758	1.130.758	1.130.758
Oljefrø	10.403	11.000	11.000	10.980	10.980	10.980
Poteter	225.401	265.448	265.448	249.100	249.100	249.100
Sum åker og hage	1.586.640	1.547.475	1.547.475	1.390.838	1.390.838	1.390.838
Eng, slått	131.287	131.048	131.048	129.487	129.487	129.487
Sum eng	131.287	131.048	131.048	129.487	129.487	129.487
Halm		60	60	30	30	30
Sum åker og eng	1.717.927	1.678.583	1.678.583	1.520.355	1.520.355	1.520.355
Sum avling	1.717.927	1.678.583	1.678.583	1.520.355	1.520.355	1.520.355

Vedleggstabell 4.1 forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Hjemmeforbruk såfrø

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	3.390	4.590	4.590	4.040	4.040	4.040
Rug/rughvete	193	460	460	366	366	366
Bygg	4.695	5.092	5.092	4.601	4.601	4.601
Havre	2.559	2.600	2.600	2.266	2.266	2.266
Sum korn og ertre	10.837	12.742	12.742	11.273	11.273	11.273
Poteter	19.708	21.703	21.703	21.703	21.703	21.703
Sum åker og hage	30.545	34.445	34.445	32.976	32.976	32.976
Sum åker og eng	30.545	34.445	34.445	32.976	32.976	32.976
Sum avling	30.545	34.445	34.445	32.976	32.976	32.976

Vedleggstabell 4.1 forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Hjemmeforbruk mat

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
Poteter	181	169	169	162	162	162
Sum åker og hage	181	169	169	162	162	162
Sum åker og eng	181	169	169	162	162	162
Sum avling	181	169	169	162	162	162

Vedleggstabell 4.1 forts. Areal, avling og bruken av avlingen. Hjemmeforbruk for

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn
Hvete	4.250	4.250	4.250	4.250	4.250	4.250
Bygg	8.500	8.500	8.500	8.500	8.500	8.500
Havre	4.250	4.250	4.250	4.250	4.250	4.250
Sum korn og ertre	17.000	17.000	17.000	17.000	17.000	17.000
Poteter	29.422	29.422	40.080	40.080	14.371	14.371
Andre grovfôrvekster	164.120	164.120	173.285	173.285	130.491	130.491
Sum åker og hage	210.542	210.542	230.365	230.365	161.862	161.862
Eng, slått	2.713.500	2.713.500	2.558.655	2.558.655	2.390.762	2.390.762
Sum eng	2.713.500	2.713.500	2.558.655	2.558.655	2.390.762	2.390.762
Halm	20.160	20.160	15.888	15.888	29.670	29.670
Sum åker og eng	2.944.202	2.944.202	2.804.908	2.804.908	2.582.294	2.582.294
Sum avling	2.944.202	2.944.202	2.804.908	2.804.908	2.582.294	2.582.294

Vedleggstabell 4.2 Utvikling i jordbruksareal i drift. Fordeling på de enkelte vekster. 1 000 dekar¹

År	Åker og hage				Eng på dyrket jord		I alt		Natureng		Sum jordbruksareal i drift		
	Korn og erter	Olje-frø	Poteter	Rot-vekster ²	Grønn-fôr ³	Andre vekster og brakk	I alt	Slått	Beite	Fulldyrket jord i drift		Slått	Beite
1959	2 182	..	553	152	114	478	3 479	4 303	561	8 343	763	1 001	10 107
1969	2 447	78	346	91	188	518	3 667	4 049	553	8 269	430	1 164	9 863
1970	2 576	36	335	82	203	445	3 707	3 878	554	8 139	385	1 012	9 536
1971	2 678	19	310	74	203	468	3 753	3 767	543	8 063	290	956	9 308
1972	2 725	21	288	66	192	481	3 773	3 657	521	7 951	253	897	9 101
1973	2 799	38	293	65	194	469	3 858	3 546	496	7 900	251	886	9 037
1974	2 910	36	297	67	210	446	3 966	3 436	530	7 932	229	846	9 007
1975	2 997	49	249	67	242	467	4 071	3 387	460	7 918	235	828	8 981
1976	2 981	60	279	69	259	459	4 107	3 408	432	7 947	238	777	8 962
1977	3 024	51	280	62	272	453	4 142	3 458	403	8 003	236	755	8 994
1978	3 063	48	250	59	281	459	4 160	3 533	373	8 006	250	690	9 006
1979	3 202	53	223	41	291	335	4 146	3 821	390	8 358	296	943	9 597
1980	3 175	58	214	40	312	313	4 111		4 275	8 386	301	894	9 581
1981	3 166	66	216	39	312	330	4 130		4 364	8 494	253	838	9 585
1982	3 212	77	220	47	344	292	4 193		4 428	8 621	235	779	9 635
1983	3 256	75	220	51	345	318	4 264		4 478	8 742	218	746	9 706
1984	3 302	101	216	55	345	295	4 314		4 457	8 771		994	9 765
1985	3 402	79	206	50	368	280	4 385		4 416	8 801		1 000	9 801
1986	3 425	69	187	44	365	271	4 362		4 405	8 767		1 001	9 768
1987	3 442	64	188	39	381	263	4 377		4 389	8 766		1 002	9 768
1988	3 445	63	194	33	385	265	4 386		4 428	8 814		1 024	9 838
1989	3 469	61	194	31	372	278	4 402		4 443	8 846		1 096	9 941

1) Ekskl. villahager f.o.m. 1979

2) Inkl. förmargkål 1959-1978

3) Inkl. förmargkål fra 1979

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 4.2 forts. Utvikling i jordbruksareal i drift. Fordeling på de enkelte vekster. 1 000 dekar¹

År	Åker og hage				Andre vekster og brakke	I alt	Eng på dyrket jord		I alt	Natureng		Sum jordbruksareal i drift
	Korn og erter	Olje-frø	Poteter	Rot-vekster ²			Gronnfør ³	Slatt + beite		Fulldyrket jord i drift	Slatt + beite	
1990	3 567	52	194	27	377	251	4 467	4 364	8 830	1 142	9 972	
1991	3 622	42	184	24	360	225	4 457	4 383	8 840	1 169	10 009	
1992	3 591	59	196	23	378	203	4 450	4 409	8 859	1 206	10 065	
1993	3 527	87	187	20	425	152	4 439	4 477	8 916	1 236	10 152	
1994	3 486	99	176	16	390	201	4 368	4 568	8 936	1 280	10 216	
1995	3 381	111	184	16	416	216	4 324	4 660	8 984	1 303	10 287	
1996	3 341	77	186	14	402	223	4 241	4 774	9 015	1 329	10 344	
1997	3 326	76	184	12	357	210	4 165	4 888	9 053	1 366	10 419	
1998	3 356	64	167	11	355	202	4 156	4 851	9 007	1 487	10 494	
1999	3 282	64	149	9	308	184	3 995	4 876	8 871	1 511	10 383	
2000	3 306	57	151	9	282	180	3 985	4 856	8 841	1 581	10 422	
2001	3 281	109	152	9	267	179	3 997	4 865	8 862	1 605	10 467	
2002	3 268	110	152		206 ⁴	178 ⁵	3 915	4 917	8 832	1 635	10 466	
2003	3 267	75	146		196	170	3 854	4 905	8 759	1 644	10 404	
2004	3 283	68	142		176	176	3 846	4 892	8 737	1 660	10 397	
2005	3 252	67	137		155	193	3 805	4 858	8 663	1 692	10 354	
2006	3 182	65	141		149	195	3 731	4 896	8 628	1 717	10 345	
2007	3 119	62	145		137	206	3 669	4 906	8 574	1 746	10 320	
2008	3 090	48	143		131	197	3 609	4 884	8 494	1 751	10 245	
2009	3 061	43	138		120	205	3 566	4 829	8 395	1 748	10 143	
2010	3 011	59	132		119	214	3 536	4 766	8 302	1 758	10 060	
2011	2 988	52	129		102	205	3 476	4 748	8 224	1 766	9 989	
2012	2 942	55	127		105	205	3 434	4 729	8 163	1 765	9 929	
2013	2 860	35	126		122	207	3 350	4 757	8 107	1 764	9 871	
2014	2 838	41	124		113	211	3 326	4 785	8 111	1 756	9 868	
2015	2 827	35	118		100	223	3 303	4 799	8 102	1 759	9 860	
2016*	2 850	42	120		91	230	3 332	4 754	8 086	1 756	9 841	
2017**	2 850	45	120		90	228	3 333	4 745	8 078	1 755	9 833	

1) Ekskl. villahager f.o.m. 1979

2) Inkl. førmargkål 1959–1978

3) Inkl. førmargkål fra 1979. Inkl. rotvekster til for fra 2002

Vedlegg V
HUSDYRSTATUS OG HUSDYRPRODUKSJON

REVIDERT REGNSKAP
2015

FORELØPIG REGNSKAP
2016

BUDSJETT
2017

TOTALKALKYLEN FOR JORDBRUKET. JORDBRUKETS TOTALREGNSKAP 2015 OG 2016. BUDSJETT 2017
 Budsjettnemnda for jordbruket 2017

Vedleggstabell 5.1 Husdyrstatus

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr	Antall dyr	Kr/dyr	1000 kr
Hester	28.500	9.270,00	264.195	27.300	9.890,00	269.997	25.500	9.890,00	252.195
Kalver < 1 år	283.300	4.030,00	1.141.699	288.200	4.180,00	1.204.676	291.600	4.250,00	1.239.300
Okser > 1 år	102.000	17.110,00	1.745.220	106.200	18.020,00	1.913.724	112.000	18.870,00	2.113.440
Kviger	149.000	11.100,00	1.653.900	150.600	11.690,00	1.760.514	156.800	12.130,00	1.901.984
Meikekyr	228.300	12.550,00	2.865.165	226.700	13.020,00	2.951.634	222.300	13.270,00	2.949.921
Ammekyr	71.900	12.550,00	902.345	76.100	13.020,00	990.822	82.300	13.270,00	1.092.121
Sum storfe	834.500	9.956,06	8.308.329	847.800	10.405,01	8.821.370	865.000	10.747,71	9.296.766
Sauer	1.057.200	740,00	782.328	1.085.100	670,00	733.717	1.128.200	620,00	699.484
Geiter	31.400	220,00	6.908	33.500	190,00	6.365	34.500	190,00	6.555
Slaktesvin	426.600	1.540,00	656.964	431.500	1.510,00	651.565	413.200	1.450,00	599.140
Avlssvin over 6 mnd.	93.800	2.350,00	220.430	92.600	2.430,00	225.018	89.000	2.340,00	208.260
Sum svin	520.400	1.686,00	877.394	524.100	1.672,55	876.583	502.200	1.607,73	807.400
Kyllinger	11.370.400	25,15	285.966	9.740.100	28,02	272.918	10.079.500	28,03	282.528
Ender, kalkuner, gjess	24.000	220,00	5.280	23.500	220,00	5.610	21.900	220,00	4.818
Kaniner	1.300	210,00	273	1.200	264	264	1.300	230,00	299
Rev	50.000	910,00	45.500	45.000	850,00	38.250	40.000	850,00	34.000
Mink	180.000	390,00	70.200	160.000	370,00	59.200	155.000	340,00	52.700
Sum pelsdyr	230.000	503,04	115.700	205.000	475,37	97.450	195.000	444,62	86.700
Sum husdyr	14.097.700	755,19	10.646.373	12.499.600	886,77	11.084.274	12.853.100	889,80	11.436.745
Lager reveskinn							60.000	960,00	57.600
Sum pelsdyrskinn							60.000	960,00	57.600
Sum husdyrstatus			10.646.373			11.084.274			11.494.345

Tabell 5.2 Utviklingen i husdyrproduksjon til salg og hjemmeforbruk, 1 000 liter melk og tonn kjøtt og egg

	Kumelk	Getemelk	Storfe	Kalv	Sau/lam	Geit/kje	Hest	Fjorfe-slakt	Tamrein	Kaniner	Gris ¹	Sum kjøtt	Egg
1988	1 813	27,2	73 772	1 803	23 518	334	739	17 972	2 538	209	90 046	210 931	53 789
1989	1 854	26,6	74 022	1 364	23 072	331	798	19 988	2 592	217	84 099	206 483	51 933
1990	1 854	27,3	80 486	1 307	23 377	331	783	19 816	2 343	230	83 446	212 119	49 750
1991	1 809	25,8	78 094	1 255	22 741	320	857	20 104	2 674	230	85 518	211 793	50 177
1992	1 800	25,8	82 350	1 354	23 306	322	909	22 617	2 510	230	91 249	224 847	50 866
1993	1 794	25,8	81 105	1 887	24 471	323	866	22 749	2 414	260	90 320	224 395	51 300
1994	1 750	24,6	84 849	1 783	25 142	329	823	25 647	2 136	250	91 408	232 367	51 537
1995	1 721	24,8	82 916	1 242	25 211	324	718	28 633	2 282	250	96 063	237 639	49 276
1996	1 698	23,8	84 002	1 083	25 846	313	656	32 425	1 833	250	103 349	249 757	49 296
1997	1 692	23,2	87 082	999	24 564	316	589	33 399	1 430	260	105 454	254 093	48 955
1998	1 680	22,6	89 979	841	23 332	298	618	31 409	1 412	260	106 398	254 547	47 382
1999	1 654	21,7	94 051	1 525	22 946	266	606	36 528	1 616	270	109 250	267 058	47 705
2000	1 566	21,1	88 384	2 477	23 499	257	588	43 091	1 270	270	102 913	262 749	47 786
2001	1 523	20,3	83 438	2 315	24 482	241	636	42 321	1 572	260	108 756	264 021	47 760
2002	1 509	21,3	83 220	2 397	25 145	242	636	46 138	1 787	260	104 018	263 843	47 841
2003	1 524	21,2	83 115	2 173	24 534	240	569	49 382	1 715	260	106 039	268 027	50 239
2004	1 524	21,5	84 440	2 101	26 233	222	533	54 617	2 290	239	113 511	284 207	52 414
2005	1 515	22,1	85 303	2 067	26 096	247	465	56 861	2 065	218	112 818	286 182	50 702
2006	1 504	20,9	85 526	2 116	25 278	297	425	62 894	1 990	197	116 356	295 162	50 815
2007	1 545	20,3	82 566	2 089	23 544	285	383	70 282	2 069	176	117 742	299 136	53 187
2008	1 531	20,3	84 499	1 966	24 246	306	363	84 090	2 061	155	122 706	320 392	56 012
2009	1 505	20,8	83 098	1 684	24 048	269	440	81 145	1 986	134	123 642	316 446	58 916
2010	1 509	20,7	81 873	1 632	24 554	285	414	83 084	2 094	113	128 771	322 820	59 556
2011	1 479	20,3	79 742	1 883	23 498	233	429	84 757	1 851	92	130 797	321 431	58 829
2012	1 535	20,2	75 908	2 125	22 893	260	367	91 190	1 882	71	131 494	324 308	63 682
2013	1 528	19,7	81 252	2 398	23 669	303	293	104 084	1 873	50	127 535	339 584	63 809
2014	1 513	19,4	76 470	2 262	24 267	252	152	106 125	1 759	43	128 839	340 169	67 254
2015	1 540	21,2	77 935	1 737	25 674	247	91	92 551	1 917	40	134 688	334 880	67 393
2016*	1 526	21,4	80 139	1 538	26 105	252	70	98 316	1 972	38	137 734	346 164	68 014
2017**	1 510	21,4	82 397	1 440	26 783	252	70	104 112	1 917	40	137 264	354 275	69 947

*Foreløpig regnskap

**Budsjett

¹ Fom. 2002 avregnes gris uten hode og labb

Vedlegg VI
FÔRTILGANG OG FÔRBEHOV

REVIDERT REGNSKAP
2015

FORELØPIG REGNSKAP
2016

BUDSJETT
2017

Vedleggstabell 6.1 Førtilgang i alt

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	1000 FEm	Tonn	1000 FEm	Tonn	1000 FEm
Kli/gris no. matk. hvete/rug	4.250	4.384	4.250	4.384	4.250	4.384
Kli/gris no. matk. bygg	8.500	8.362	8.500	8.362	8.500	8.362
Kli/gris no. matk. havre	4.250	3.528	4.250	3.528	4.250	3.528
Sum leiemalt korn og heikorn	17.000	16.274	17.000	16.274	17.000	16.274
Poteter	26.737	6.806	36.529	9.288	22.943	5.840
Andre grovfôrvekster	164.120	19.308	173.285	20.386	130.491	15.352
Silo og rundballer		1.668.443		1.695.360		1.613.532
Gras		9.702		5.477		5.142
Sum saftig fôr		1.704.259		1.730.521		1.639.866
Eng beregnet som høy	2.615.063	1.687.138	2.636.078	1.700.695	2.474.708	1.596.596
Herav silo, rundball. og gras		-1.678.145		-1.700.837		-1.618.674
Halm	25.270	13.300	18.024	9.486	22.779	11.989
Sum tørr stråfôr		22.293		9.344		-10.099
Beite på innmark		553.482		536.435		535.194
Utmark og fjellbeite		307.000		325.000		310.000
Fôr fra frukt- og grønnsakp.		5.000		5.000		5.000
Sum hjemmeprod. planteprod.		2.608.308		2.622.574		2.496.235
Hjelpefôr og kjøkkenavfall		29.968		30.419		32.839
Melk og myse		46.028		42.798		45.716
Sum hjemmeprodusert fôr		2.684.304		2.695.791		2.574.790
Importert høy	12.433	6.217	10.963	5.482	14.827	7.413
Innkjøpt kraftfôr	1.946.225	1.911.689	1.952.305	1.918.410	1.963.959	1.930.693
Sum førtilgang		4.602.210		4.619.683		4.512.896

Vedleggstabell 6.2 Førtilgang - kraftfôrforbruk

	Revidert regnskap 2015		Foreløpig regnskap 2016		Budsjett 2017	
	Tonn	1000 FEM	Tonn	1000 FEM	Tonn	1000 FEM
Fôrblandinger drevtyggere	1.014,376	956,128	1.005,422	947,689	999,322	941,939
Fôrblandinger svin	501,327	520,202	493,219	511,177	491,419	509,332
Fôrblandinger Fjørfe	422,291	428,396	447,023	453,486	467,123	473,876
Fôrblandinger andre husdyr	5,931	5,343	5,174	4,661	4,632	4,173
Sum fôrblend. inkl. leiemalt	1.944,525	1.910,069	1.950,838	1.917,013	1.962,496	1.929,300
Sum innkj. kraftf. i bland.	1.944,525	1.910,069	1.950,838	1.917,013	1.962,496	1.929,300
Grøpp av salgskorn	1.700	1.619	1.467	1.397	1.463	1.393
Sum innkjøpt kraftfôr	1.946,225	1.911,688	1.952,305	1.918,410	1.963,959	1.930,693
Leiemalt korn og hekkorn	17,000	16,274	17,000	16,274	17,000	16,274
Sum kr. f. forbr. f.o.m. 1985	1.963,225	1.927,962	1.969,305	1.934,684	1.980,959	1.946,967
Totalt kraftfôrforbruk		1.927,962		1.934,684		1.946,967

Vedleggstabell 6.3 Fôrbehov

	Revidert regnskap 2015			Foreløpig regnskap 2016			Budsjett 2017		
	1000 stykk	Mill. FEm	1000 stykk	Mill. FEm	1000 stykk	Mill. FEm	1000 stykk	Mill. FEm	
Melkekyr	224	1.358	222	1.344	218	1.320	218	1.320	
Ammekyr	78	213	85	231	91	247	91	247	
Kviger	158	294	160	302	168	314	168	314	
Okser > 1 år	103	349	106	365	110	384	110	384	
Kalver < 1 år	300	320	302	324	305	328	305	328	
Sum storfe	863	2.534	875	2.566	892	2.593	892	2.593	
Hester	29	60	27	57	26	54	26	54	
Sauer > 1 år	915	311	951	323	971	330	971	330	
Sauer < 1 år	1.452	247	1.518	258	1.529	260	1.529	260	
Sum sauer	2.367	0,24	2.469	0,24	2.500	0,24	2.500	0,24	
Geiter > 1 år	41	21	43	21	43	22	43	22	
Geiter < 1 år	26	4	26	4	27	4	27	4	
Sum geiter	67	0,37	69	0,36	70	0,37	70	0,37	
Svin	877	620	862	609	859	607	859	607	
Høns. Voksne	4.281	172	4.353	175	4.483	180	4.483	180	
Høns. Livkyllinger		23		26		27		27	
Sum høns	4.281	0,05	4.353	0,05	4.483	0,05	4.483	0,05	
Ender, gjess og kylling, mv.		247		259		273		273	
Følsdyr (før i førtilg.)		12		11		10		10	
Sum fôrbehov		4.251		4.309		4.360		4.360	

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

Postadresse:	Kontoradresse:	Telefon:	03 246
NIBIO, Postboks 115	Storgata 2-4-6	E-post:	post@nibio.no
1431 ÅS		Internett:	nibio.no

PUBLIKASJONER FRA BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

Totalkalkylen for jordbruket

ISSN 1503-3325

Totale inntekter, kostnader og resultatmål

Avgitt årlig fra 1948

Volum- og prisindeksar for jordbruket

ISSN 0800-7535

Beregnet på grunnlag av totalkalkylen

Avgitt årlig (ikke 1983, 2001)

Modellbruksberegninger

ISSN 0800-7543

Avgitt årlig fra 1980 til 1992

Referansebruksberegninger

ISSN 0804-4201

Avgitt årlig fra 1993

Resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken

ISSN 0806-4652

Avgitt årlig fra 1995
